

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Mgr. Vladimír Pohorecký

Novinář Václav Cháb (1895 – 1983)

Rigorózní práce

Autor práce: Mgr. Vladimír Pohorecký

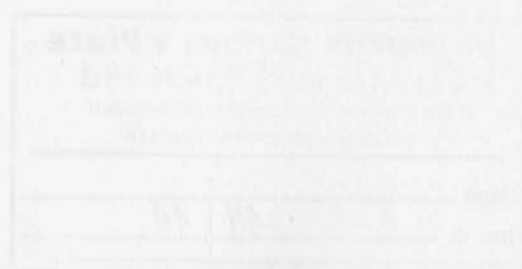
Vědecká práce Doc. PhDr. Jaroslava Čížka, CSc.

Datum odevzdání: 2010

Oponent práce:

Praha 2010

Recenze:

Bibliografický záznam

POHORECKÝ, Vladimír. *Nováček Vladimír (1895 – 1985)*. Praha: Křižák-antiquaria, Fojtův dvůr. 144 s. (Časopisový katalog). 2008. 110 s. <https://www.krizak.com.cz/>. <https://www.krizak.com.cz/obrazky/>

Abstrakt

Abstrakt práce. Nováček Vladimír (1895 – 1985) v poměru k své osobnosti nevedle spisovatelství a překladatelství vyhledal Čechy. Ruskému poezí dokumentoval zvláštní vztahy k lidstvu v celém světě. Vladimír Nováček se narodil v roce 1895 v obci Čáslav, která byla tehdy součástí Rakouska-Uherska. V mládí se věnoval studiu, pracoval jako učitel a byl aktivní v kulturním životě. Po vzniku první republiky se věnoval literárnímu a překladatelskému povolání. Jeho dílo zahrnuje romány, povídky a básně. V době druhé světové války pracoval jako voják a později jako učitel. Po válce se věnoval literárnímu a překladatelskému povolání. Jeho dílo zahrnuje romány, povídky a básně. V době druhé světové války pracoval jako voják a později jako učitel. Po válce se věnoval literárnímu a překladatelskému povolání. Jeho dílo zahrnuje romány, povídky a básně.

Autor práce: Mgr. Vladimír Pohorecký

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

Datum obhajoby: 2010

Oponent práce:

Hodnocení:

Bibliografický záznam

POHORECKÝ, Vladimír. *Novinář Václav Cháb (1895 – 1983)*. Praha: Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií, 2010. 110 s. Vedoucí rigorózní práce Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

Anotace

Rigorózní práce „Novinář Václav Cháb (1895 – 1983)“ pojednává o osobnosti novináře, spisovatele a překladatele Václava Chába. Rigorózní práce chronologicky zachycuje nejdůležitější okamžiky Chábova soukromého i profesního života. První část práce popisuje období Chábova dospívání a věnuje se jeho účasti v československých legiích v Rusku v první světové válce. Po návratu zpět do vlasti začal působit v týdeníku Legionářský směr a po ukončení jeho vydávání se uplatnil jako redaktor v deníku Národní osvobození. V průběhu druhé světové války velmi krátce působil v listě Národní práce a následně v listě Naše zprávy a poté byl nucen zůstat v ilegalitě. Již v prvních dnech květnové revoluce v roce 1945 se aktivně podílel na obnovení vydávání Národního osvobození. Na redaktorskou praxi v Národním osvobození je v této práci kladen největší důraz. Počátkem 50. let 20. století byl Cháb zaměstnán ve Státním pedagogickém nakladatelství, kde byl činným i v důchodovém věku. Rigorózní práce věnuje patřičnou pozornost také Chábovým početným prozaickým dílům, ve kterých se nejčastěji věnuje historickým tématům. Je také autorem několika knih s protifašistickou tematikou. Opomenuta není ani Chábova rozsáhlá překladatelská činnost. Práce dokumentuje i jeho vztah k dr. Lvovi Sychravovi a snaží se čtenářům přiblížit jeho politické názory.

Anotation

Rigorous thesis „Novinář Václav Cháb (1895 – 1983)“ deals with an image of Václav Cháb, czech publicist, writer and translator. Rigorous thesis describes important moments of Cháb's life in chronological sequence. First part of the thesis analysis Cháb's growing up and attend to his participation at czechoslovak foreign legion in Russia during First world war. After his return back to the country, he started to work as a journalist at weekly paper Legionářský směr and then at daily paper Národní osvobození. During the Second world war he was very shortly active in paper Národní práce and then in paper Naše zprávy and then was obliged to stay in illegality. In the very first beginning of the Prague revolution in May 1945, he was active in re-issuing of Národní osvobození. The biggest attention is paid to his journalist profession at Národní osvobození. Early in 1950's was Cháb employed in Státní pedagogické nakladatelství, where he was active even in retiring age. Rigorous thesis also paid appropriate attention to many of Cháb's prosaic publications, in which he mostly describes historical subjects. He is also known for publications with anti-nazi themes. His translation activities are not omitted from this thesis. Rigorous thesis also documents Cháb's relationship with dr. Lev Sychrava and aim to deals with his political opinions.

Klíčová slova

Václav Cháb, první světová válka, legionář, Národní osvobození, noviny, literatura, nakladatelství.

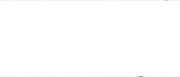
Key words

Václav Cháb, First world war, legionary, Národní osvobození, press, literature, publishers.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.
3. Práce má rozsah 195 848 znaků s mezerami, tj. 108 normostran.

V Praze dne 9. září 2010

Mgr. Vladimír Póhorecký

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval docentce Barbaře Köpplové, vedoucí rigorózní práce, za její velmi cenné rady a připomínky i pomoc při hledání podkladů pro tuto práci. Velice rád bych také poděkoval panu RNDr. Janu Chábovi, synovi Václava Chába, který mě při osobních setkáních vždy ochotně zodpověděl všechny mé dotazy, týkající se osoby jeho otce. Jako projev vděčnosti za laskavou spolupráci mu tuto práci věnuji.

Obsah

Úvod.....	8
1. Chábovo mládí a dospívání.....	10
2. Období 1. světové války a vstup do legií.....	12
3. Situace legionářů po návratu do vlasti a vznik legionářských organizací.....	17
4. Stav mediální krajiny v období první republiky.....	21
5. Cháb jako novinář.....	23
5. 1. Počátky novinářské praxe v Legionářském směru (1922 – 24).....	23
5. 2. Deník Národní osvobození za první republiky.....	27
5. 3. Cháb v Národním osvobození (1924 – 1939).....	32
5. 4. Období 2. světové války a působení v deníku Národní práce a Naše zprávy (1939 – 41).....	38
5. 5. Obnovené vydávání Národního osvobození (1945 – 1948).....	45
6. Cháb jako spisovatel a překladatel.....	57
6. 1. Počátky překladatelské činnosti a literární tvorby.....	57
6. 2. Cháb a nebezpečí fašismu (1931 – 1934).....	63
6. 3. Literární tvorba a překladatelská činnost v letech 1935 – 1950.....	67
7. Cháb ve Státním pedagogickém nakladatelství.....	73
8. Vztah k dr. Lvu Sychravovi po jeho návratu z emigrace.....	79
9. Snaha o obnovení legionářského hnutí a poslední období Chábova života.....	81
Závěr.....	85
Summary.....	86
Seznam použité literatury.....	88
Seznam příloh.....	93
Přílohy	

Úvod

Václav Cháb patří mezi neprávem zapomenuté osobnosti českých dějin 20. století. Tato rigorózní práce je rozšířením méj diplomové práce, která byla prvním uceleným pokusem o zdokumentování životního příběhu tohoto legionáře, novináře, spisovatele a překladatele. Vzhledem k zajímavému a bohatému Chábovu životu, to není snadný úkol, a proto jsem se snažil k tématu přistoupit komplexně a zachytit jeho osudy již od raného mládí na jihočeském venkově. K tomu mi pomohly zejména prameny čerpané ze Státního okresního archivu v Pelhřimově a v Jindřichově Hradci. Využil jsem také záznamů z matriky Právnické fakulty z Archivu Univerzity Karlovy. Ve Vojenském historickém ústavu v Praze jsem objevil cenné podklady podrobně dokumentující Chábovu účast v československých legiích v Rusku během první světové války.

Cháb se stal novinářem již v roce 1920 a nejprve působil v týdeníku Legionářský směr a poté v deníku Národní osvobození. Osobně považuji redaktorskou praxi v prvorepublikovém Národním osvobození za vrchol Chábovy novinářské kariéry. Pro zpracování tohoto období jsem využíval nejen novinových článků ze zmíněných periodik, ale i informací, které jsou k dispozici zejména ve fondu Syndikátu novinářů v Národním archivu v Praze na Chodovci.

Pozůstalost Václava Chába je uložena v Archivu Národního muzea v Praze, kde jsem prostudoval dva kartony. Díky ochotě pracovníků knihovny Fakulty sociálních věd v budově Hollar na Smetanově nábřeží, jsem měl k dispozici v digitální podobě i čtrnáctidenník Naše zprávy, který vycházel v letech 1939 – 41, a kde také Cháb jako odpovědný redaktor působil. Pro komplexnost celé práce jsem prostudoval i novinové články v dobovém tisku, které se zde uvedenými tématy přímo souvisí.

V Památníku národního písemnictví a Archivu Akademie věd jsem objevil další dokumenty a novinové výstřižky, které se týkají Chábova života. Poslední Chábovo zaměstnání bylo ve Státním pedagogickém nakladatelství v Praze. Rozsáhlý a zatím neuspořádaný fond Státního pedagogického nakladatelství, k jehož přístupu jsem dostal povolení, se nachází ve Státním oblastním archivu v Praze na Chodovci.

Neopomenul jsem ani rozsáhlou Chábovu spisovatelskou a překladatelskou tvorbu. Většina materiálu tohoto charakteru se nachází v Národní knihovně v pražském Klementinu, některé publikace se mi podařilo zakoupit v antikvariátech. Snažil jsem se většinu Chábových knih přečíst a seznámit se s hlavními rysy jeho spisovatelské tvorby.

Těm nejdůležitějším knihám a překladům se ve své práci věnuji podrobněji. Jméno Václava Chába se také několikrát vyskytuje v knize „Legionáři a Československo“ od Jana Michla, která poskytuje ucelený přehled o aktivitách legionářů prvního i druhého odboje.

Ještě před započítím samotného psaní diplomové práce, jsem se rozhodl po dohodě s docentkou Köpplovou vypátrat potomky pana Václava Chába. V této činnosti jsem byl nakonec úspěšný, podařilo se mi kontaktovat přímo jeho syna, Jana Chába. Osobně jsem se s ním několikrát sešel a vždy mi byl velmi nápomocen při vysvětlení jakýchkoli nejasností, které se někdy v souvislosti s profesním nebo osobním životem jeho otce vyskytly. Věnoval mi také fotokopii deníku svého otce. Díky tomu jsem měl možnost hlouběji pohlédnout do duše Václava Chába a lépe tak zkonstruovat obraz jeho osobnosti.

1. Chábovo mládí a dospívání

Václav Cháb se narodil 30. března 1895 v Černově č. 8¹ u Pelhřimova, okres Kamenice nad Lipou.² Měl šest sourozenců, jeden z nich zemřel při porodu. Zbylí sourozenci se jmenovali: Anna (nar. 1883), Františka (nar. 1909), Josef (nar. 1902), Julie (nar. 1892) a Růžena (nar. 1907).³

Otec Jan Cháb byl rolníkem a 12. září 1910 byl zvolen starostou Černova, téhož dne začal úřadovat. Dne 21. července 1912 jej ve funkci starosty vystřídal Josef Nacházel.⁴ Matka Marie Chábová, roz. Lisová zemřela, když byly Václavovi dva roky. Otec Jan se znovu oženil v roce 1902 s Františkou Havlovou.⁵

V roce 1912 prodal Jan Cháb hospodářství v Černově a koupil polorozbořené stavení a k němu přilehlé pole v Buku u Jindřichova Hradce.⁶ Zatímco v Černově byli Chábovi váženou rodinou, v Buku měli situaci značně ztíženou tím, že se přestěhovali na periferii obce s převahou německého obyvatelstva a místní občané nebyli k českým novousedlíkům příliš vstřícní.⁷

Malý Václav vyrůstal v bigotním katolickém prostředí, které ho svojí výchovou hodně poznamenalo. Od mládí věděl, že se pro práci v zemědělství příliš nehodí.⁸

Po dvouřídni obecné škole v Černově studoval na gymnáziu v Pelhřimově, v letech 1906 - 1912. První ročník tohoto gymnázia končil s výborným prospěchem z náboženství, českého jazyka a zpěvu; chvalitebným z latinského jazyka, přírodopisu; dobrým z německého jazyka, krasopisu, zeměpisu a dějepisu; dostatečným z matematiky a kreslení. Vnější úprava písemných prací byla hodnocena jako úhledná, mravní chování uspokojivé.⁹ Když tuto školu na konci šestého ročníku v roce 1912 opouštěl, měl velmi dobrý prospěch z náboženství, z českého jazyka, z francouzského jazyka a ze zpěvu; dobrý prospěch z dějepisu a zeměpisu; dostatečný prospěch

¹ Černov byl malou obcí, při sčítání lidu k 20. 1. 1911 měl 218 obyvatel, z toho 96 mužů a 122 žen a 29 obytných domů (Pramen: SOA Pelhřimov, fond AO Černov, Zápisy ze schůzí 1910 – 1939, kniha 2).

² Fotokopie křestního listu Václava Chába.

³ SOA Pelhřimov, fond OÚ Kamenice nad Lipou, invent. č.: 896.

⁴ SOA Pelhřimov, fond AO Černov, Zápisy ze schůzí 1910 – 1939, kniha 2.

⁵ Digitální archiv SOA v Třeboni, Matriční úřad Horní Cerkev, kniha 22, s. 2.

⁶ Rozhovor s Janem Chábem, synem Václava Chába, 9.12.2009.

⁷ Deník Václava Chába, s. 23, záznam ze 7. května 1958.

⁸ Rozhovor s Janem Chábem, 9.12.2009.

⁹ SOA Pelhřimov, fond Gymnázium Pelhřimov, třídní katalog 1906-1907.

z latinského jazyka, řeckého jazyka, matematiky, přírodopisu a německého jazyka. Mravní chování hodnoceno jako dobré.¹⁰

Cháb dokončil svá středoškolská studia na C. k. gymnáziu v Jindřichově Hradci, kde studoval dva roky, v letech 1912 - 1914. V posledním, osmém ročníku gymnázia v Jindřichově Hradci, prospěl s velmi dobrým prospěchem z náboženství, filosofické propedeutiky a německého jazyka; dobrým z českého jazyka, dějepisu a zeměpisu, fyziky a francouzského jazyka; dostatečným z latinského jazyka, řeckého jazyka a matematiky. Jeho mravní chování bylo posouzeno jako dobré.¹¹ Dne 11. června 1914 zde úspěšně odmaturoval, podle Vysvědčení dospělosti byl uznán všemi hlasy dospělým.¹²

Prakticky ihned po maturitě odjel Cháb vlakem a poté lodí přes Rijeku do dalmatského Zadaru, kde přijal místo vychovatele v rodině místodržitele hraběte Franze Thuna-Hohensteina. Cestu mu odsouhlasilo C. k. okresní hejtmanství na Královských Vinohradech v Praze.¹³ V Zadaru působil necelé čtyři měsíce a pak se vrátil zpět do Prahy, aby nastoupil ke studiu práv.

Dle zápisu v matrice Právnické fakulty Karlo-Ferdinandovy univerzity se Cháb do zimního běhu¹⁴ 1914/1915 zapsal dne 5. října 1914 a pravděpodobně absolvoval následující předměty: Právní prameny římské, Dějiny a systém římského práva, Právní děje německé, Dějiny práva v zemích českých a Praktickou filosofii. Výuku měl rozvrženou do 22 hodin týdně. Při svém studiu měl být ubytován u svého strýce, který byl farářem v Hostivaři. Na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze však studoval pouhý jeden semestr, neboť do letního běhu 1914/1915 se již nezapsal.¹⁵

Chábovo nejvyšší dosažené vzdělání bylo tedy pouze střední s maturitou na klasickém gymnáziu.

¹⁰ SOA Pelhřimov, fond Gymnázium Pelhřimov, třídní katalog 1911-1912.

¹¹ SOA Jindřichův Hradec, fond Gymnázium Jindřichův Hradec, třídní katalog 1913-1914.

¹² AUK, Matrika Právnické fakulty UK, Právníci řádní A – K, zimní běh 1914 – 15, s. 324.

¹³ *Českoslovenští legionáři – rodáci a občané okresu Pelhřimov*. 1 vyd. Pelhřimov: Státní okresní archiv, 2000, s. 57.

¹⁴ Tehdy se takto oficiálně označoval zimní semestr.

¹⁵ AUK, Matrika Právnické fakulty UK, Právníci řádní A – K, zimní běh 1914 – 15, s. 324.

2. Období 1. světové války a vstup do legií

První světová válka vzešla z celého systému rozporů mezi mocenskými bloky. Na jedné straně stály centrální mocnosti, tedy Německo a Rakousko-Uhersko, později podporované Tureckem a Bulharskem, na druhé straně stály státy Dohody, tj. Srbsko, Rusko, Francie a Velká Británie, k nimž se přidala další řada států. Šlo o válku dobytčnou, která měla buď zásadně změnit, nebo potvrdit dosavadní rozložení sil, udržet, či získat kolonie a trhy. O výsledku 1. světové války se rozhodovalo na čtyřech válčích. Nejdůležitější byla západní fronta.¹⁶

K pozdějšímu ustavení samostatného československého státu, v roce 1918, významně přispěly československé legie a jejich účast na válečných akcích Dohody.

*„ Legionáři českoslovenští jsou aktivní účastníci čsl. revolučního boje za svobodu, na základě dobrovolné přihlášky zařazení do čsl. zahraničního vojska nebo spojenecké armády. Sami se nazývali dobrovolníky nebo (v Rusku) dobrovolci, termín legionář vznikl ve vlasti. “*¹⁷

Díky působení legií v Rusku, Francii a Itálii bylo Československo mezinárodně uznáno jako válčící stát dohodového tábora. Nejméně československých legionářů, 9 600 mužů, bojovalo ve Francii, přes 630 z nich padlo. Na bojištích v Itálii bylo 20 000 legionářů, přestože ne všichni stačili zasáhnout do bojů, padlo jich 350. Jednoznačně početně nejsilnější však byly legie v Rusku, mající téměř 55 000 mužů, z nichž padlo více než 4000.¹⁸

Reálný základ budoucí myšlenky československých legií položily první vojenské oddíly českých dobrovolníků na samém počátku války v létě roku 1914. Od raného stádia války bojovaly na straně armád států Dohody.

Nejstarší dobrovolnická jednotka vznikla v Rusku z podnětu zdejších českých krajanů v průběhu srpna 1914. Nesla pojmenování Česká Družina a čítala 720 příslušníků. Její členové bojovali na straně ruské armády a snažili se získat k dezerci české vojáky bojující v rakouské armádě. První pluk československých legií poté v Rusku vznikl začátkem roku 1916.¹⁹

¹⁶ BĚLINA, Pavel et al. *Dějiny zemí koruny české II.* 8. vyd. Praha-Litomyšl: Paseka, 2002, s. 139 – 140.

¹⁷ *Ottův slovník naučný nové doby.* Dílu třetího svazek druhý. Praha-Litomyšl: Paseka, 1998, s. 1115.

¹⁸ BĚLINA, Pavel. et al. *Dějiny zemí koruny české II.* 8. vyd. Praha-Litomyšl: Paseka, 2002, s. 164.

¹⁹ *Českoslovenští legionáři – rodáci a občané okresu Pelhřimov.* Pelhřimov: Státní okresní archiv, 2000, s. 12.

Na základě údajů z mobilizačního záznamu byl Václav Cháb odveden Rakousko-Uherskou armádou v srpnu roku 1915 na východní frontu do Haliče, kde nastoupil k 75. pěšímu pluku. V září 1915 přeběhl do ruského zajetí u východohaličského města Tarnopole v Rusku.²⁰ Nejpočetnější proud českých zajatců a přeběhlíků směřoval od počátku války právě do Ruska. Haličská fronta byla, zejména na počátku války, hlavním místem vojenského nasazení rakousko-uherské armády. K opuštění jejích řad tu lákala české vojáky především důvěra v příznivější přijetí v ruském prostředí. Sám Cháb vzpomíná na tyto události ve svém deníku, který si začal pravidelně psát až o téměř čtyřicet let později, takto: „*Syrová hlína zákopů, drsná disciplína rakouských poddůstojníků a důstojníků, otrocká práce rusínských vesničanů, kteří museli po celé noci pracovat na zákopech, opovržení, s nímž se k nim chovaly šarže armády rakousko-uherského císaře, pocit ponížení, který mě neopouštěl od první chvíle, kdy jsem nastoupil k 75. pluku v Jindřichově Hradci, a zoufalé rozhodnutí buď přejít k Rusům nebo zahynout – to byl můj tehdejší život.*“²¹

Pro dezertující vojáky znamenalo přeběhnutí vždy velmi nebezpečný čin, jehož úskalí vyplývalo z možnosti neopatrného prozrazení jejich záměru, z nepředvídatelnosti vývoje okamžité situace ve frontových poměrech, z rizika spojeného s průchodem dobře strážným a často ostřelovaným pásmem mezi válčícími stranami i z nejistoty reakce nepřátelské strany. V Haliči také bojovaly jednotky, v jejichž řadách sloužilo nejvíce rodáků z Pelhřimovska, konkrétně to bylo právě u 75. pěšího pluku.²²

Po dobu svého zajetí pracoval Cháb jako dělník na opevňovacích pracích u Kyjeva a jako horník v Kizelu na Ukrajině. Kvůli problémům s oteklýma nohama poznal i prostředí ruských vojenských nemocnic v Kyjevě, Moskvě a Nižném Novgorodu: „*Klouby bolely a nohy otekly. A byl z toho pobyt v ruských vojensko-zajateckých nemocnicích, nejpříjemnější období mého pobytu v Rusku před vstupem do legií.*“²³

Po propuštění se v říjnu 1916 přihlásil jako dobrovolník k československému vojsku a dne 21. července 1917 byl zařazen do 7. střeleckého Tatranského pluku ruských legií a 11. strážní roty československého vojska v Berezani na Ukrajině.²⁴

²⁰ VHÚ, Mobilizační záznam, 1.legionářský spis a karta z kartotéky ruských legií, fond KVL, Č.j.: 130355/920.

²¹ Deník Václava Chába, s. 1.

²² *Českoslovenští legionáři – rodáci a občané okresu Pelhřimov*. Pelhřimov: Státní okresní archiv, 2000, s. 8.

²³ Deník Václava Chába, s. 9, záznam z 16. září 1953.

²⁴ VHÚ, Služební výkaz, legionářský spis a karta z kartotéky ruských legií, fond KVL.

V 7. československém střeleckém pluku Tatranském se války účastnilo celkem 49 rodáků z Pelhřimovska, z toho 2 padli v boji.²⁵

Dne 14. září 1917 byl Cháb povýšen na desátníka a 3. července 1918 získal hodnost četaře. 30. listopadu 1918 byl zvolen za člena plukovního zastupitelstva.²⁶

Je nesporné, že působení československých vojsk na Sibiři mělo značně příznivý dopad na hospodářskou situaci v této oblasti. Čechoslováci tam provozovali a řídili několik desítek průmyslových podniků, dolů a železničních dílen, jejich řemeslníci byli schopni zásobovat nejen vlastní vojsko, ale dodávat své výrobky i sibiřské armádě, provozovali jedinou spolehlivou poštu na Sibiři, vydávali řadu tiskovin, měli vlastní divadlo i symfonický orchestr.²⁷

V roce 1918 se vlády nad Sibiří zmocnil převratem admirál Alexander Kolčák, který si udržoval svoje výsadní postavení na Sibiři tvrdým postupem proti vlastnímu obyvatelstvu a i většina legionářů cítila ke Kolčakově diktatuře odpor.

V listopadu 1918 přijel k legiím ministr vojenství nově vzniklé Československé republiky, generál Milan Rastislav Štefánik, který se zpočátku domníval, že legie jsou schopny pokračovat v boji. Po zjištění stavu jednotek přistoupil k jejich reorganizaci, která měla za cíl přeměnit dobrovolnické vojsko v pravidelnou armádu, což mj. znamenalo i potlačení zastupitelského systému, který umožňoval – v duchu revolučních armád – i řadovým legionářům ovlivňovat prostřednictvím svých zástupců činnost celého vojska. Proto během období prosinec 1918 až leden 1919 zrušil Štefánik postupně odbočku Československé národní rady a nahradil ji soustavou pěti úřadů, které podléhaly ministerstvu vojenství republiky. Řízením činnosti legií pověřil Zvláštní sbor pro Rusko a rozkazem č. 588 zrušil volené komitety a zakázal konání druhého sjezdu legií, přestože jeho delegáti byli již zvoleni. Všichni ruští důstojníci opustili velitelská místa u legií a sbor, který se od 1. února 1919 nazýval Československé vojsko na Rusi (místo dosavadního označení Československý armádní sbor), se ocitl plně v rukou československých velitelů.²⁸

Na Sibiři se legionáři nyní začali utkávat nejen s pravidelnými jednotkami sovětské vlády, které postupně začaly pronikat i za Ural, ale především s partyzánskými,

²⁵ *Českoslovenští legionáři – rodáci a občané okresu Pelhřimov*. Pelhřimov: Státní okresní archiv, 2000, s. 21.

²⁶ VHÚ, Služební výkaz, legionářský spis a karta z kartotéky ruských legií, fond KVL.

²⁷ *Čest je víc než život*. Jihlava: Sokolská župa plk. Švece, 2008, s. 57.

²⁸ *Českoslovenští legionáři – rodáci a občané okresu Pelhřimov*. Pelhřimov: Státní okresní archiv, 2000, s. 23-25.

povstaleckými a loupežnými oddíly, složenými z pestré společnosti příslušníků rozprášených jednotek Rudé armády, německých a maďarských zajatců i ze zběhů z protibolševické sibiřské armády. Tím vzniklo v legiích napětí. Delegáti sjezdu, který se konal v květnu 1919 v Tomsku, požadovali od velení zastavení spolupráce s Kolčakovou diktaturou a urychlený návrat do vlasti. Proti jejich jednání však velitelé rázně zakročili. Mluvčí sjezdu, kteří přijeli vyjednávat do Irkutsku, byli zatčeni. Právě v Tomsku se stal mluvčím nespokojené části posádky Václav Cháb, který dopisem vyzval velitele 2. divize plukovníka Ludvíka Krejčího, aby umožnil další pokračování sjezdu: „*Jménem garnisonu města Tomska oznamujeme ti, že garnison vyslechnuv telegramy z Irkutsku stojí za zvolenými delegáty a velitele divize jakož i ostatní náčelníky pokládá za rukojmí toho, že dalšímu jejich jednání nebudou ze strany velení v Rusku dělány nijaké překážky.*“²⁹

Cháb byl za svůj čin degradován velitelem tomské posádky a 2. střelecké divize na vojína a 4. července 1919 vyškrtnut ze seznamu střelců pluku a předán do pravomoci děžurného generála ruských vojsk. Následně byl 29. září 1919 postaven před vojenský soud a obviněn ze zločinu veřejného násilí vydíráním.³⁰

Protože se jednalo o velmi choulostivou kauzu a tvrdý trest by mohl vyvolat v řadách legionářů nové vření, byl Cháb odsouzen pouze k šesti týdnům vězení s odkladem na šest měsíců. V říjnu 1919 ho znovu přijali do stavu 2. střelecké divize, nejprve ho degradovali na střelce a později úplně vyškrtli ze seznamu střelců pluku. Byl převeden

²⁹ Tamtéž, s. 25.

³⁰ Celý rozsudek byl následujícího znění:

„Druhý senát divisiho soudu I. střelecké divise v Irkutsku v hlavním přelíčení dne 29.9.1919 uznal takto právem:

Obžalovaný Václav Cháb,

dne 30. března 1895 v Černově u Kamenice n. Lipou narozený, tam příslušný v Buku, okr. Jindřichův Hradec, bydlící, svobodný, studující práv, do čsl. vojska v červenci 1917 vstoupivší, střelec 11. roty 7. střeleckého pluku, zachovalý,

jest vinen,

že asi dne 15. června 1919 jako člen deputace, vyslané důvěrnickou schůzí některých částí garnisona Tomska, aby docílil zrušení arestu t. zv. sjezd delegátů, proti rozkazu danému velitelstvím našich vojsk podal toto, pro velitele divise písemné prohlášení, ze kterého vyplývá, že veliteli divise a ostatním náčelníkům vojenským vyhrožoval omezením jejich osobní svobody, aby na nich vynutil osvobození delegátů, čímž se dopustil zločinu veřejného násilí vydíráním ve smyslu paragrafu 98 B. str. 2 a odsuzuje se

ku trestu žaláře v trvání 6 týdnů bez započtení vyšetřovací vazby s tím, že výkon trestu i s následky se mu prominou, nedopustí-li se během šesti měsíců od vynesení rozsudku žádného soudně stíhaného deliktu. Důvody: přiložené výpovědi svědků i s jejich podpisy“

(Pramen: In: ANM, fond 1. střelecká divise, Karton 2, Irkutsk 29.9.1919, Č. j.: DI 226/19-20.)

v pravomoc intendantů 2. divize. zařazen do kancelářské správy velitelství a pověřen výkonem historicko-archivních prací při intendantství.³¹

V průběhu roku 1919 Cháb také vystoupil z církve římsko-katolické, na základě přípisu Evid. odd. štábu Čsl. vojska na Rusi č. 70740/5. Tato významná změna, která byla pravděpodobně zapříčiněna otřesnými válečnými zkušenostmi, znamenala, že se zcela odvrátil od katolické víry. Důsledkem toho se po návratu z války přestal stýkat se svými dvěma strýci, kteří byli faráři v Praze.

Za svého působení v ruských legiích se Cháb účastnil bitvy proti Němcům u Bachmače, proti bolševikům u Marijinska, Nižně-Udinska, Murina ve střední Sibiři a operací na Kungurské frontě na Uralu.³²

Právě bitva u Bachmače se ze zmiňovaných vojenských operací řadí mezi ty nejvýznamnější. Zemřelo při ní 40 československých vojáků, 60 se pohřešovalo a 220 bylo zraněno. Poprvé zde bojovaly společně části staré první divize s nově postavenou druhou divizí. Celkem asi 10 000 československých vojáků. Cílem Němců bylo zabránit evakuaci nepřátelských vojáků z Ukrajiny a tento cíl se podařilo úspěšně zmařit. Stalo se tak zejména zásluhou československých jednotek, které tvrdými protiúderem zatlačily Němce do bezpečné vzdálenosti od Bachmače a díky tomu se českoslovenští vojáci úspěšně evakovali na východ směrem k Penze.³³

Chába později inspirovaly bachmačské události k napsání knihy „Bachmač – březen – 1918“, která vyšla v prvním vydání v roce 1930.

Chábovým cílem bylo dostat se po skončení války co nejdříve domů. Vytoužené cesty zpět do vlasti se dočkal až v průběhu roku 1920. V květnu 1920 nastoupil dlouhou cestu z Vladivostoku na lodi „Sherman“. Přes vyloďení v Terstu se s 27. transportem dopravil v červenci 1920 do Československé republiky.³⁴

Cháb si na základě svého působení v legiích vysloužil oprávnění nosit Československou revoluční medaili a Spojeneckou medaili.³⁵ V roce 1947 mu udělil generál Ludvík Svoboda Československou medaili za zásluhy II. stupně.³⁶

³¹ *Českoslovenští legionáři – rodáci a občané okresu Pelhřimov*. Pelhřimov: Státní okresní archiv, 2000, s. 25.

³² VHÚ, Služební výkaz, 7. střelecký Tatranský pluk, č. 29506, 12.8.1921.

³³ *Čest je víc než život*. Jihlava: Sokolská župa plk. Švece, 2008, s. 51.

³⁴ VHÚ, Služební výkaz, 7. střelecký Tatranský pluk, č. 29506, 12.8.1921.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Kopie diplomu, č. matriky 20 110, razítka Ministerstva Národní obrany.

3. Situace legionářů po návratu do vlasti a vznik legionářských organizací

Dle zákona č. 462/19 Sb. z 24. července 1919 mohl být za legionáře pokládán „každý dobrovolník čsl. legionářské (revoluční, zahraniční) armády, který byl do ní zařazen na základě přihlášky učiněné příslušnému orgánu nebo zástupci Československé národní rady v Paříži nebo některé z jejích odboček nejdéle do 28. října 1918, a to dobrovolně, a v den převratu skutečně v ní službu konal“, a dále ti Čechoslováci „rakouského, uherského nebo německého státního občanství, kteří během války vstoupili do některé ze spojeneckých a spřátelených (regulérních) armád“. Služba v legiích se započítávala trojnásobně do služební doby „dle § 37 služební pragmatiky, rozhodné pro určení služebního pořadí v příslušné hodnostní třídě, jmenováním nabyté, dále do postupu do vyšších stupňů platových i do postupu časového; konečně pro dosažení starobních přídavků a pro odůvodnění nároků na pensi, jakož i pro vyměření požitků pensijních“. Podle zákona měli legionáři mít i přednostní obsazení určitého počtu volných míst ve státní službě.³⁷

Cháb se spolu s dalšími legionáři, kteří působili v Rusku, vrátil do vlasti mezi posledními, v červenci 1920. Po svém návratu se usadil v Praze³⁸ a bydlel v Praze 2 ve Štěpánské ul. č. 10.³⁹

Bohužel se situace pro navrátilivší se legionáře rozhodně nevyvíjela zcela podle jejich představ. Ekonomické možnosti nově vzniklé Československé republiky nebyly příliš velké, a proto tito váleční veteráni nacházeli pracovní uplatnění obtížněji než se původně předpokládalo.

Téměř 20 000 legionářů bylo v raných stádiích Československé republiky umístěno jako úředníci, podúředníci a zřízenci ve státních úřadech, další tisíce získaly podíl na pozemkové reformě nebo různá živnostenská oprávnění, ale to je nijak nezabavilo syndromu války. Váleční invalidé se dostali v podstatě na okraj tehdejší společnosti.

³⁷ GEBHART, Jan – ŠEDIVÝ, Ivan. *Česká společnost za velkých válek 20. století*. Praha: Karolinum, 2003, s. 138.

³⁸ V roce 1926 se Cháb oženil, ale jeho manželství trvalo pouhý rok a poté bylo rozvedeno. O totožnosti manželky, ani důvodech rozvodu nejsou bohužel k dispozici bližší informace. Jisté ale je, že se Cháb koncem dvacátých let přestěhoval do Prahy 4 – Nuslí, Oldřichova 39. Cháb se podruhé oženil v roce 1928, vzal si Marii Šimovou, která byla úřednicí a pocházela z vesnice Dříteň u Hluboké. V roce 1929 se jim narodil první syn Václav a v roce 1935 se narodil druhý syn Jan. (Zdroj: rozhovor s Janem Chábem, 8. 12. 2009).

³⁹ NA, fond Zemský úřad Praha – prezidium, značka fondu PZÚ, karton 277, signatura 207-277-6.

Zákon pomohl jen omezenému počtu legionářů, což v jejich řadách vyvolalo značnou nevoli.⁴⁰

Již v listopadu 1918 vznikla Kancelář československých legií, podnět k založení dal tehdejší ministr národní obrany Václav Klobučník. Jejím úkolem bylo vést seznam legionářů, usnadnit navrátilcům z legií přechod do normálních poměrů, ujmout se invalidů a pozůstalých, vést fondy k jejich podpoře. Hlavním referátem tzv. Klegu byl referát umístovací, dále referát evidenční, právní, pozemkový, živnostenský, humanitních ústavů, zaopatřovací a podpůrný.⁴¹

Až do vzniku Československé obce legionářské v roce 1921 museli legionáři hájit svoje zájmy individuálně a neměli dostatečnou sílu, aby byrokratický kolos, jakým Kancelář československých legií byla, dostali na svoji stranu.⁴²

Karlínský všelegionářský sjezd, který se konal ve dnech 15. – 17. ledna 1921, představoval důležitý krok ke sjednocení socialisticky smýšlejících legionářů. Vystoupili zde mj. dr. Josef Patejdl, předsedkyně Československého Červeného kříže Alice Masaryková, nebo dr. Lev Sychrava, všichni ve svém projevu podněcující ke sjednocení legionářů. Za čtyři měsíce po památném lednovém sjezdu, vznikla 22. května 1921 levicově orientovaná Československá obec legionářská (dále jen ČsOL).⁴³

Do čela ČsOL se postavil dr. Josef Patejdl⁴⁴, místopředsedou byl dr. Lev Sychrava⁴⁵ a Václav Cháb se stal od počátku působnosti organizace jejím tajemníkem.

⁴⁰ GEBHART, Jan – ŠEDIVÝ, Ivan. *Česká společnost za velkých válek 20. století*. Praha: Karolinum, 2003, s. 139.

⁴¹ MICHL, Jan. *Legionáři a Československo*. Praha: Naše vojsko, 2009, s. 27 – 28.

⁴² Tamtéž, s. 31.

⁴³ Tamtéž, s. 69 – 71.

⁴⁴ Dr. Josef Patejdl (*30. prosince 1878 – †7. října 1940) – Český právník a československý politik. V roce 1908 vystudoval práva v Plzni a od roku 1913 zde měl advokátní kancelář. Během 1. světové války padl do ruského zajetí a byl pak jedním z předních organizátorů čs. legií a zahraničního odboje v Rusku. Po návratu z války působil krátce jako starosta Plzně (1919–20) a poté založil největší legionářskou organizaci v první republice, prohradně orientovanou ČsOL, jejímž předsedou byl po celou dobu trvání první republiky. Stal se činitelem strany Čs. národně socialistické a poslancem v Národním shromáždění. Po nacistické okupaci byl zatčen a uvězněn v koncentračním táboře, kde zemřel (Pramen: *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*. Libri, [cit. 2010-04-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.libri.cz/databaze/kdo18/main.php>>.)

⁴⁵ Dr. Lev Sychrava (*16. prosince 1887 – †4. ledna 1958) – Český novinář, politik a spisovatel. Vystudoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy. Pracoval v mládežnické organizaci České strany státoprávně-pokrokové. V průběhu první světové války uprchl do exilu do Švýcarska, kde vydával a redigoval list Československá samostatnost. V období první republiky šéfredaktorem Národního osvobození v Praze. Po vypuknutí druhé světové války zatčen a deportován do koncentračního tábora Buchenwald. Odtud se vrátil do Národního osvobození a také byl zaměstnán jako generální tajemník Přípravného výboru Mezinárodního kongresu pro lidská práva při OSN. V roce 1948 odešel do exilu do Londýna, odkud se v roce 1955 vrátil (Pramen: PERNES, Jiří. *Lev v kleci*. s. 612. In: *Soudobé dějiny 4/2007*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007.)

Legionáři se při zakládání Československé obce legionářské ostře vymezili proti nacionalismu a zároveň proti heslům III. Internacionály, která doporučovala dělníkům, aby se revolucí zmocnili vlády a uskutečnili tak cestou tzv. diktatury proletariátu nový sociální kolektivistický řád. Naopak se hlásili k národně a mravně zdůvodněnému socialismu a k plnění tzv. Washingtonské deklarace,⁴⁶ která vyhlásila požadavek sociální spravedlnosti a sociálních reforem.

Účelem sdružení bylo: „*Přispívati k zabezpečení a obraně ČSR a k jejímu vybudování v duchu národní a demokratické svobody a socialismu podle zásad vytčených ve washingtonské deklaraci čs. nezávislosti ze dne 18. října 1918 a v připojeném programovém prohlášení prvního sjezdu všech legionářů v Praze ve dnech 15. – 18. ledna 1921.*

Spolupracovati ke splnění těchto úkolů se všemi skupinami, sdruženími a politickými útvary, sledujícími stejný cíl a usilovati, aby všechny kulturní, politické a sociální boje v národě vedeny byly především zbraněmi ducha, bez násilí a lži, a zásady a přesvědčení, se zřetelem k zájmům národního a státního celku.“⁴⁷

Organizace spatřovala jednoho z hlavních nepřátel národa vedle nacionalismu také v klerikalismu, který považovala za ohrožování suverenity národa, teokratickou autoritu, která přispívá k vnitřní nesvobodě občanů. Demokracii chápala jako nekončící boj za suverenitu. Své vzory si vzala z Husa, Komenského, Dobrovského, Havlíčka a nejnověji Masaryka.⁴⁸

Přestože se ČsOL prohlásila za sdružení apolitické, inklinovala k socialismu, ale zároveň se rozcházela s komunistickou ideologií. Jeden z čelních představitelů organizace, dr. Sychrava, poukázal na to, že je nutné neustále dokazovat, že se legionářské hnutí neocitlo ve vleku socialistických stran a že ve svých řadách nesoustřeďuje zkažené a ideologicky zpronevěřené bratry, kteří souhlasili s komunistickými praktikami. Důležité je, aby legionáři řešili všechny spory a boje

⁴⁶ **Washingtonská deklarace** byla oficiálně vydána dne 18. října 1918 a je prohlášením nezávislosti čs. národa, které vypracoval T. G. Masaryk jménem ČNR a je pojmenována podle místa, kde bylo toto prohlášení vydáno. Rezolutně odsuzuje možnost existence československého národa v rámci habsburské federace, požaduje vytvoření společného státu Čechů s bratry Slováky, přijetí ideálů moderní demokracie, záruky svobody svědomí, náboženství a vědy, literatury a umění, slova, tisku a práva shromažďovacího a petičního. Zasazuje se mj. o odloučení církve od státu, o rovné postavení mužů i žen ve společnosti, o zrušení šlechtických výsad. To vše za dodržování principů parlamentní demokracie. (Pramen: In: KUDELA, Josef. *Washingtonská deklarace*. Brno: Družstvo Moravský legionář v Brně, 1925. s. 8 – 15).

⁴⁷ MICHL, Jan. *Legionáři a Československo*. Praha: Naše vojsko, 2009, s. 72.

⁴⁸ ZMRHAL, Karel. *Dva roky práce Československé obce legionářské*. Praha: vydala Československá obec legionářská, 1925, s. 10.

sociální se zřetelem k zájmu a bezpečnosti státního celku. Hlavní rozpor s komunisty tak spočíval v odmítnutí jejich revolučních metod.⁴⁹

ČsOL, která svou třístupňovou organizaci (ústředí – župa – jednota) převzala od Československé obce sokolské, měla své jednoty – alespoň v převážně českých oblastech českých zemí – snad v každém městě a ve větším městečku. Tyto jednoty rozvíjely rozsáhlou činnost sociální, spolkovou, osvětovou, střežily hodnoty, za které bojovali jejich členové na frontách války a na kterých vyrostla nová republika.⁵⁰

Od počátku svojí působnosti měla ČsOL v Československu cca 30 000 členů, v roce 1925 se tento počet zvýšil až na cca 40 000 členů. Z toho bylo v roce 1922 státních a veřejných zaměstnanců 13 592, úředníků (veřejných i soukromých) 2 383, učitelů 841, dělníků průmyslových 7 177, dělníků zemědělských 2 694, horníků 668, samostatných živnostníků 4 415, zemědělců 4 365, vojáků 3 055. Zároveň uvnitř ČsOL existovalo 751 jednot.⁵¹

Protože legionáři pochopitelně nebyli jednotní zejména z hlediska politických názorů, začali se diverzifikovat do dalších legionářských organizací.

Již v průběhu roku 1921 vznikl Svaz komunistických legionářů, který měl od počátku cca 1 500 členů. Svaz vydával vlastní list, silně levicový týdeník *Táborita*, jehož vydávání bylo koncem roku 1921 pro výrazně agresivní komunistickou agitaci zastaveno. Většina tehdejších redaktorů posléze našla uplatnění v nově vzniklém tiskovém orgánu KSČ, deníku *Rudé právo*. V roce 1925 se z ČsOL vydělila druhá nejpočetnější organizace, Nezávislá jednota československých legionářů, orientovaná spíše pravicově, ale stojící jednoznačně na demokratických pozicích. Vydávala list *Legie*, kam přispívali např. předseda organizace Rudolf Medek, básník Viktor Dyk a politik Jiří Stříbrný. Členská základna Nezávislé jednoty čs. legionářů dosáhla svého vrcholu v polovině třicátých let, kdy se k ní hlásilo 14 518 členů. Vyloučení katoličtí legionáři z ČsOL založili svoji vlastní, katolicky orientovanou Ústřední jednotu československých legionářů. Jejich list, *Věstník*, vycházel s pouze čtvrtletní periodicitou a koncem dvacátých let měla tato organizace 3 379 členů.⁵²

⁴⁹ SYCHRAVA, Lev. *Legionářský socialismus*. Praha: vydala Československá obec legionářská, 1923, s. 3 – 21.

⁵⁰ *Čest je víc než život*. Jihlava: Sokolská župa plk. Švece, 2008, s. 64.

⁵¹ ZMRHAL, Karel. *Dva roky práce Československé obce legionářské*. Praha: vydala Československá obec legionářská, 1925, s. 59 – 67.

⁵² MICHL, Jan. *Legionáři a Československo*. Praha: Naše vojsko, 2009, s. 80 – 99.

4. Stav mediální krajiny v období první republiky

Období první republiky charakterizovalo mezi hromadnými sdělovacími prostředky dominantní postavení tisku. Struktura tisku se utvářela již za Rakouska-Uherska v těsné návaznosti na postupně vznikající politické strany, a to zejména ve druhé polovině a koncem 19. století. Největší koncentrace tisku byla především v Praze.⁵³

Výsadní postavení mezi vydavatelskými koncerny v ČSR měla akciová společnost Melantrich, která se zaměřovala na vydávání tisku národně socialistické strany. V Praze vydávala čtyři deníky: České slovo, Večerní České slovo, A-zet a Telegraf. Kromě toho patřily Melantrichu desítky politických časopisů, většinou týdeníků, vedle toho se tento vydavatelský koncern zaměřoval na vydávání literárních, módních i vědeckých časopisů. Druhým největším koncernem byly tiskařské a nakladatelské podniky Novina, které sloužily agrární straně a vydávaly v Praze deníky Venkov (ústřední orgán strany) a Večer, jehož obměnou pro venkov byl Lidový deník.⁵⁴

Mezi hlavní tiskové koncerny a vydavatelské podniky lze ještě zařadit koncern Pražské akciové tiskárny, Československé akciové tiskárny a Tempo, který existoval na bázi komerčního podniku.

Komercializace tisku, soupeření politických stran a hlavně tiskových koncernů vedla k tvrdému konkurenčnímu boji o získání přízně čtenářů. Na konci 20. let a počátku 30. let se rozvíjí v českých zemích tisk bulvární. Současně se začaly vést diskuse o reflexi médií v československé společnosti. V souladu s úvahami o významu médií byla na přelomu 20. a 30. let ustavena Svobodná škola politických nauk, jejímž posláním bylo mimo jiné zvyšovat vzdělanostní úroveň novinářů. V téže době byl založen časopis Duch novin, jako první odborné periodikum věnující se médiím vydávané v českém jazyce.⁵⁵

V roce 1920 vycházelo v ČSR 2259 listů, z toho 1521 bylo československých a 738 jinojazyčných. Na počátku roku 1925 bylo v ČSR okolo 2800 periodických publikací všeho druhu. Z toho 55 českých, 7 slovenských, 35 německých a 8 maďarských deníků;

⁵³ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky: Díl 3, Český a slovenský tisk v letech 1918 – 1944*. Praha: Novinář, 1988, s. 53.

⁵⁴ Tamtéž, s. 55.

⁵⁵ JIRÁK, Jan. – KÖPPLOVÁ, Barbara. *Fenomén médií ve 20. století*. Studie v rámci Sborníku Národního muzea v Praze, č. 53/2008, s. 9.

počet týdeníků politických se pohyboval okolo 670. Zbývající publikace měly nepolitický charakter: umělecký, sportovní, speciální atd.⁵⁶

S převahou patřila v Československu většina novin a časopisů politickým stranám. Národní listy fungovaly jako ústřední tiskový orgán Československé národní demokracie, Lidové listy plnily obdobnou úlohu pro Československou stranu lidovou, Venkov byl deníkem Republikánské strany československého venkova, České slovo bylo oficiálním listem Československé strany socialistické.⁵⁷

K významným deníkům, které nebyly orgány politických stran, patřily Lidové noviny, Tribuna, Národní politika a Národní osvobození. Přestože se tyto listy vydávaly za nestraničné a nezávislé, ve skutečnosti stranily určitým politickým skupinám.⁵⁸

Tzv. nezávislý tisk nevydávala žádná politická strana, ale určité fragmenty politického stranění obsahuje. Např. Jaroslav Stránský poukazuje ve svém seriálu „Kapitoly o Lidovkách“ (LN duben – květen 1929) na to, že Lidové noviny sice nejsou vlastnictvím žádné politické strany, ale přiznává, že bez politického zájmu také nejsou.⁵⁹

Národní politika měla za první republiky již dlouholetou tradici, neboť vznikla v roce 1883 oddělením od německy psaného deníku Politik. Přesto budila dojem nepolitičnosti a svým zaměřením byla výrazným komerčním listem.⁶⁰

V roce 1930 vycházely v ČSR už 3 933 tituly: z toho 115 deníků, 88 obdeníků a 423 týdeníků, z celkového počtu mělo politické zaměření 914 listů. Tato čísla nejsou úplně přesná, neboť mezi samostatnými deníky jsou zahrnuta i periodika, která měnila buď pouze hlavičku nebo malou část obsahu, do celkového počtu titulů v jednotlivých letech jsou započteny i časopisy s krátkou dobou životnosti, nebo dokonce takové, které byly určeny jen úzkému kruhu čtenářů a neměly tedy větší vliv ve společnosti. Přes tyto nesrovnalosti můžeme konstatovat, že se zejména ve 30. letech 20. století tiskový průmysl vyznačoval nadprodukcí.⁶¹

⁵⁶ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky: Díl 3, Český a slovenský tisk v letech 1918 – 1944*. Praha: Novinář, 1988, s. 54.

⁵⁷ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky*, Díl 1. Praha: Libri, 2000, s. 326 – 331.

⁵⁸ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky: Díl 3, Český a slovenský tisk v letech 1918 – 1944*. Praha: Novinář, 1988, s. 54.

⁵⁹ Tamtéž, s. 176.

⁶⁰ Tamtéž, s. 177.

⁶¹ Tamtéž, s. 58.

28. října 1918 vznikla Československá tisková kancelář, se značkou ČTK se veřejnost poprvé setkala 29. října 1918 u zpráv, týkajících se opatření Národního výboru.⁶²

V Československé republice působilo v letech 1918 – 1938 zhruba 1300 novinářů. Podle údajů zveřejněných v časopise *Duch novin*, bylo k roku 1928 evidováno 1240 žurnalistů. Sdružovali se v novinářských organizacích, z nichž některé vznikly již před první světovou válkou jako spolky podpůrné. V roce 1926 byl tehdejší Syndikát čs. denního tisku přeměněn na Syndikát československých novinářů, který plnil funkci profesionální i odborové organizace českých a slovenských novinářů.⁶³ Toto sdružení mělo počátkem roku 1928 cca 600 členů, kteří byli přijati bez ohledu na jejich politickou příslušnost.⁶⁴

V důsledku nastolení politiky pomnichovské vlády došlo k zastavení vydávání řady listů. Tento postih se týkal např. Pražských novin a tisku legionářského, mezi tyto listy patřily *Národní osvobození* a *Čin*.

5. Cháb jako novinář

5. 1. Počátky novinářské praxe v *Legionářském směru* (1922 – 24)

Od svého vzniku v roce 1921 bylo pro ČsOL nesmírně důležité mít svůj vlastní tiskový orgán. Ještě téhož roku se jím stal týdeník *Legionářský směr*. Vycházel každý čtvrtek a měl většinou osm stran, formát A3 a jeho cena byla 80 haléřů. Redakce a administrace sídlila v Lazarské 11, v Praze 2. Od 1. ledna 1924 se přesunula na adresu Malá Štěpánská 2, Praha 2.⁶⁵

Václav Cháb se stal novinářem z povolání již v roce 1920 a do redakce *Legionářského směru* nastoupil na konci roku 1921. Začátkem roku 1922 byl jmenován

⁶² Tamtéž, s. 64.

⁶³ Tamtéž, s. 78 – 81.

⁶⁴ *Duch novin*, roč. 1, č. 1, 25. 1. 1928, s. 23.

⁶⁵ NA, fond Zemský úřad Praha – prezidium, signatura 207-277-6, karton 277.

odpovědným redaktorem listu a v této funkci setrval až do pozastavení jeho vydávání v roce 1924.⁶⁶

Redakci tvořili např. šéfredaktor dr. Josef Patejdl, dr. Lev Sychrava, Květoslav Hřivna a také spisovatel Josef Kopta a publicista Karel Zmrhal. Do tohoto listu přispívali pouze legionáři.⁶⁷

Legionářský směr fungoval spolehlivě jako oznamovatel ČsOL, pravidelně informoval o zasedáních a schůzích legionářů a přinášel zprávy z ústředí obce. Legionáři sem psali zejména svoje komentáře k vnitropolitické situaci v Československu. Nechyběly ani informace o novinkách legionářské literatury a nejrůznější oznámení a blahopřání legionářům. Jen velmi malý prostor byl vyhrazen pro zprávy ze zahraničí.

Mezi pravidelné rubriky Legionářského směru patřily: Přehled tisku – např. články z časopisů *V boj* a *Legionář*; Zprávy a poznámky; Věda, literatura a umění; Sociální hlídka – tato rubrika informovala zejména o zřizování nejrůznějších fondů na pomoc vdovám a sirotkům po padlých bojovnicích; Kulturní hlídka; Vojenská hlídka; Organisační věstník – orientoval se na zprávy z ústředí ČsOL, např. kolik odvedly jednoty ČsOL ve prospěch pomocné akce „Legionáři Rusku“ v čsl. korunách, dále zprávy z jednotlivých žup a jednot. Celou dvoustranu tvořily inzeráty.⁶⁸

Chábův úplně první článek v Legionářském směru vyšel v lednu roku 1922 s titulkem „Dobrovoljačka banka – legionářská banka v Jugoslávii“.⁶⁹ Cháb se v něm zamýšlí nad poválečným návratem legionářů zpět do vlasti a bídou, kterou v této souvislosti pocítili. Zároveň informuje o tom, že v Záhřebu legionáři založili svoji vlastní banku a srovnává ji s československou Legiobankou.⁷⁰

Ve svých dalších člancích Cháb poprvé veřejně odhaluje svoji celoživotní náklonnost k Rusku a ruskému národu. Popisuje oslavu a tradice ruských Velikonoc⁷¹ a rozebírá poměr československého národa k Rusku, domnívá se, že všichni národní demokraté a pokrokoví socialisté jsou zásadními nepřáteli smluv se sovětským Ruskem. Každopádně by ale podle něj neměl český člověk jen pasivně přihlížet tomu, jak

⁶⁶ NA, fond ASYN, karton 0.

⁶⁷ Legionářský směr, roč. 1, č. 3, 12. 1. 1922, s. 1.

⁶⁸ NA, fond Zemský úřad Praha – prezidium, signatura 207-277-6, karton 277.

⁶⁹ Legionářský směr, roč. 1, č. 3, 12. 1. 1922, s. 2.

⁷⁰ Tato banka vznikla koncem roku 1919 v ruském Irkutsku, postupem času si vybuodovala pozici vlivného peněžního ústavu (Pramen: In: MICHLE, Jan. *Legionáři a Československo*, Praha: Naše vojsko, 2009, s. 74.)

⁷¹ Legionářský směr, roč. 1, č. 16, 13. 4. 1922, s. 2.

německý kapitalismus pomáhá zuboženému Rusku na nohy. Cháb vidí reálné nebezpečí v tom, že se z Ruska může stát kolonie německého průmyslu a kapitalismu. Bezprostředním úkolem českého národa je tomuto nebezpečí účinně zabránit.⁷² Ovšem jakými prostředky by toho měl český národ dosáhnout, že již Cháb nezmiňuje.

Na stránkách Legionářského směru Cháb informuje o prvním řádném výročním sjezdu zástupců jednot ČsOL, který se konal 24. a 25. června 1922 v Národním domě na Smíchově. V předvečer sjezdu znovu připomíná formulace washingtonské deklarace a pateticky oslavuje jednotu mezi legionáři. *„Demokracie porazila teoretickou autokracii. Militarismus je zničen a demokracie je vítěznou, na základě demokracie bude lidstvo reorganizováno. Mezi legionáři je skálopevné bratrství, o které se rozbíjí pokoutní snahy svést legionáře buď na cesty planého radikalismu, nebo do stojatých vod neúčasti na velikých bojích o lepší zítřek lidstva, rozbíjí se o ně úplně a navždycky...“*⁷³

V průběhu Smíchovského sjezdu ČsOL, Cháb vystoupil se svým referátem o budoucnosti legionářského tisku. Stalo se tak ve druhý den sjezdu, dne 25. června 1922: *„Legionářský tisk měl zůstat bojovým elementem a současně pracovníkem na poli práce pro lepší budoucnost. Nemohl ale utkvět na vzpomínkách o veliké minulosti, ale musel se věnovat svou ideovou stránkou boji za ideály budoucnosti. Ale hned při návratu objevuje se zjev, s kterým za hranicemi nepočítali ani nejhorší pesimisté, tj. legionářská sociální otázka – nebo, konkrétněji řečeno – legionářská bída. Všechny legionářské týdeníky vedou boj s touto palčivou stránkou života.*

*V počátečních měsících trvání ČsOL byla provedena svým charakterem administrativní změna v hospodářství ústředí, jež bylo rozděleno na dvě hospodářské jednotky: sekretariát a časopis. Počet odběratelů Legionářského směru klesl v té době na 5 000. V současnosti se Legionářský směr zdárně vymanil z tísnivé finanční krize a má 20 000 odběratelů. Nejpotěšitelnější je to, že jejich počet stále stoupá. V současné době byl také zřízen měsíčník „Věstník“, fungující k ulehčení Legionářskému směru. Do něho byla přenesena část agendy ústředí a referátů, a který obsahuje cenný materiál pro naše zemědělce a funkcionáře. Měl by být také zřízen nový výbor, který bude realizovat návrhy, jež redakce podá. Budou se týkat jak rozšíření časopisu ústředí, tak zřízení osvětového referátu, vybrání redakční rady pro revue, jež musí získati řádný kruh přispívatelů a v podzimním období vydati prvé číslo časopisu.“*⁷⁴

⁷² Legionářský směr, roč. 1, č. 21, 18. 5. 1922, s. 3.

⁷³ Tamtéž, č. 26, 22. 6. 1922, s. 1.

⁷⁴ Tamtéž, č. 27, 29. 6. 1922, s. 3-4.

Ve svém referátu Cháb dále kritizuje pasivní bratry legionáře, kteří pro rozvoj ČsOL a Legionářský směr nepodnikli zatím nic a jejich myšlení je ještě silně ovlivněno zastaralými poměry, které panovaly v habsburské monarchii. „...Vyskytuje se mnoho výtek k obsahu Legionářského směru. Co je překvapivé, tyto výtky jsou nejvíce z řad těch bratrů, kteří v ČsOL dosud nehnuli ani prstem. Cesta byla přitom otevřena všem, vítán byl každý, ale nepřišel skoro nikdo. Bohužel inteligence naše – mluvím o její většině a vím, že jsou výjimky – se neúčastní našeho hnutí, jako se vůbec inteligence straní lidových hnutí. Sedí jim v hlavách stará výchova, jež z nich udělala jistý druh aristokracie, i když si to nepřiznávají. Že se z této předválečné mentality neosvobodili ani intelektuální legionáři, je sice zjevem smutným, ale už je tomu tak. Zástupce studentstva zde mluvil o tom, že 400 studentů-legionářů je si vědomo svých povinností k národu. Vítám toto prohlášení – práce bude dost! Jenom cílevědomá práce k ideám socialismu učiní z nás to, co z nás chtěl mít president Masaryk – elitu pro radikální politiku a kvas v celém národě.“⁷⁵

Počátkem září 1922 se součástí Legionářského směru stala literární revue Čin. Byla koncipována jako literární oznamovatel na dvou stranách a informovala o novinkách legionářské literatury.

V říjnu 1922 začala ČsOL vydávat, na smíchovském sjezdu předem avizovaný, kulturní čtrnáctidenník Přerod. Vycházel v letech 1922 – 26. Měl až deset stran a cena jednoho výtisku činila 2 Kč. Odpovědným redaktorem byl nejprve Karel Zmrhal, poté dr. Lev Sychrava od ledna roku 1925, dr. Hubert Ripka od prosince roku 1926 a Václav Osvald od května 1927. Časopis se přestal vydávat od 1. ledna 1928.⁷⁶

Cháb do prvního čísla Přerodu napsal uvítací úvodník, ale později do tohoto periodika nepřispíval: „Bratři, z Vás a pro Vás vychází tento list, abyste měli bezpečného průvodce dnešním životem, který má býti pokračováním v hledání, objevování, upevňování a šíření obrozeného lidství, k němuž zahraniční revoluce československá mířila. Čtěte jej s opravdovostí skutečně legionářskou, přemýšlejte, zkoumejte, dejte se znepokojit, ptejte se, pochybujte, neboť jen ruchem, pohybem, zápasem možno jíti neustále vpřed a světlo víry hoří vždy na horách, před Vámi.“⁷⁷

Úkolem nově vzniklého titulu bylo především rozšiřovat společensko-kulturní obzor legionářů. První číslo mj. obsahovalo divadelní a literární přehledy, postřehy

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ NA, fond Zemský úřad Praha – prezidium, signatura 207-281-24, karton 281.

⁷⁷ Přerod, roč. 0, č. 1, 19. 10. 1922, s. 1.

spisovatelů legionářské literatury k situaci v legionářském hnutí, stanovisko profesora Zdeňka Nejedlého k mravní výchově dětí ve škole a věstník Osvětového sboru.

Vydávání Legionářského směru bylo zastaveno dne 26. ledna 1924 dle § 10. zákona ze dne 17. prosince 1862, č. 6. ř. z. pro rok 1863.⁷⁸

5. 2. *Deník Národní osvobození za první republiky*

Již v průběhu roku 1923 se v ČsOL rozhodovalo o vydávání nového listu, který by vycházel denně. Jak tehdy prohlásil dr. Lev Sychrava, je do budoucna nutná spolupráce již nejen mezi legionáři, ale i se všemi organizacemi a skupinami, „*kteřé stejnými prostředky chtějí usilovati o tžž cíl, jako bývalí vojáci legií*“.⁷⁹ Zejména z důvodu ideové blízkosti v otázkách sociálních a kulturních našli legionáři své stoupence mezi členy Československé obce učitelské. Ti vydávali vlastní tiskový orgán, týdeník Československé noviny. Zároveň Výkonný výbor ČsOL vyjednal splnutí týdeníku Čas, který vznikl v roce 1886 jako tiskový orgán Realistické strany a jehož zakladateli byli T. G. Masaryk se spisovatelem Janem Herbenem, s týdeníkem Legionářský směr.⁸⁰

Koncem roku 1923 bylo v ČsOL po dohodě s Čs. obcí učitelskou rozhodnuto o vzniku nového denního listu, který nahradí Československé noviny, Čas i Legionářský směr a bude se nazývat „Československá samostatnost“. Redakce tohoto listu bude sestavena ze sil všech tří časopisů a doplněna novými členy.⁸¹

V prohlášení Výkonného výboru ČsOL ze dne 20. prosince 1923 se uvádí, že nový list bude věnován převážně otázkám kulturním a sociálním a také nestranným politickým komentářům.⁸² Měl v sobě především spojovat výhody široké základny legionářského hnutí s úplnou nezávislostí na programu jakékoliv politické strany.

První číslo deníku Československá samostatnost vyšlo 1. února 1924. Od začátku byla výše jeho nákladu 18 000 výtisků a cena jednoho čísla činila 60 haléřů.⁸³

⁷⁸ NA, fond Zemský úřad Praha – prezidium, signatura 207-277-6, karton 277.

⁷⁹ ZMRHAL, Karel. *Dva roky práce Československé obce legionářské*. Praha: Vydala Československá obec legionářská, 1925, s. 10.

⁸⁰ Tamtéž, s. 10 – 11.

⁸¹ Tamtéž, s. 11 – 12.

⁸² NA, fond policejního ředitelství Praha II, značka PŘ II – ODD, karton 257, signatura 170/16 Národní osvobození.

⁸³ Tamtéž.

Vydavatelem bylo Tiskařské nakladatelství a vydavatelství Pokrok se sídlem v Malé Štěpánské v Praze 1.⁸⁴

Nově vzniklý list se stal terčem kritiky zejména strany národně demokratické, pro jejíž členy byl listem „socialistických legionářů“. Poslanec za tuto stranu Antonín Hajn,⁸⁵ který obnovil ve stejné době vydávání svého týdeníku „Samostatnost“, vyvolal soudní spor proti užívání názvu „Československá samostatnost“. Soud mu dal za pravdu, a proto bylo nutné, aby ČsOL změnila název listu. Po necelých dvou měsících od vydání prvního čísla Československé samostatnosti se list přejmenoval na „Národní osvobození“.⁸⁶ Pod názvem Národní osvobození začal deník vycházet od 21. března 1924.⁸⁷

Cena za výtisk i náklad zůstaly zachovány.⁸⁸ List byl formátu A3, vycházel sedmkrát týdně jen v jednom vydání dopoledne. Omezený rozsah měl v pondělí, kdy obsahoval jen 8 stránek, v ostatní dny 14 až 22 stránek.⁸⁹ List vydávaly i dvě filiální redakce, jedna v Brně a druhá v Bratislavě.

Šéfredaktorem deníku byl po celou dobu trvání první republiky dr. Lev Sychrava. Mezi členy redakce patřili mj. legionáři Václav Cháb, Josef Dýma, Jeroným Holeček, Květoslav Hřivna, Antonín Pešl, Bohumil Třeštík a Karel Zmrhal.⁹⁰

Na postu odpovědného redaktora se v letech 1924 – 39 postupně vystřídali Josef Dýma (1924 – 1928), Otto Fischer (1928 – 1930), Lev Sychrava (1930 – 1934), Jeroným Holeček (1934 – 1936), Radim Foustka (1936 – 1937), Vladimír Třeštík (1937 – 1938) a Bedřich Mühlstein (1938 – 1939).⁹¹

⁸⁴ NA, Fond policejní ředitelství Praha II, značka PŘ II – ODD, karton 19, signatura 3412.

⁸⁵ Antonín Hajn (*24. července 1868 – †26. března 1949) – Český novinář a politik. V letech 1887-91 studoval na filozofické fakultě pražské univerzity. Spolu s K. S. Sokolem měl hlavní podíl na vzniku a vydávání *Časopisu českého studentstva* (1889-92) a po jeho zákazu se stal redaktorem nového časopisu pokrokového hnutí *Neodvislost*. Po rozpadu pokrokového hnutí se stal tvůrcem a duší radikálně pokrokové strany, vytvořené v dubnu 1897. Po jejím spojení se státoprávní stranou a vytvoření strany státoprávně pokrokové (1908) vedl spolu s K. S. Sokolem tiskový orgán této strany *Samostatnost*. Později poslancem za národně demokratickou stranu. (Pramen: *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*. Libri, [cit. 2010-04-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.libri.cz/databaze/kdo18/main.php>>).

⁸⁶ ZMRHAL, Karel. *Dva roky práce Československé obce legionářské*. Praha: Vydala Československá obec legionářská, 1925, s. 12 – 13.

⁸⁷ NA, fond policejní ředitelství Praha II, značka PŘ II – ODD, karton 19, signatura 3412.

⁸⁸ V průběhu třicátých let se náklad Národního osvobození zvýšil na 24 000 výtisků (Pramen: NA, fond policejního ředitelství Praha II, značka PŘ II – ODD, karton 257, signatura 170/16 Národní osvobození.)

⁸⁹ V závislosti na počtu stránek se cena výtisku Národního osvobození zvyšovala na 80 haléřů.

⁹⁰ Národní osvobození, roč. 0, č. 215, 21. 9. 1924, s. 1 – 12.

⁹¹ NA, fond policejního ředitelství Praha II, značka PŘ II – ODD, karton 257, signatura 170/16 Národní osvobození.

Ještě na přelomu dvacátých a třicátých let měla redakce výhradně mužské složení, neboť zde bylo zaměstnáno 16 mužů a žádná žena.⁹²

Národní osvobození se prezentovalo čtenářům jako kultivovaný list, který se měl zcela oprostít od zpráv senzačního charakteru. Snažil se hájit zájmy učitelů a státních zaměstnanců, udržovat legionářské tradice a bojovat proti klerikalismu a šovinismu všeho druhu.⁹³

Od počátku vydávání se na stránkách Národního osvobození objevovalo velké množství pravidelných rubrik a příloh. Svě stále místo zde měly např. rubriky Vnitřní politika, Kulturní život, Národní hospodář, Rodina a domácnost, Poslední zprávy, Za hranicemi, Tělesná výchova, která byla věnovaná sokolstvu a tělovýchově a Sport. Nezapomnělo se ani na malé děti s pravidelnou rubrikou Svítání. Ženy našly na stránkách listu také módu a oblíbené recepty. Nejrozsáhlejší přílohou byl Legionářský týden, který tvořil součást Národního osvobození dvakrát týdně a zaměřoval se zejména na informování o stavu československé armády a zpravodajské záznamy z jednání ČsOL. Pravidelně sledoval dění v krajských jednotách a také upozorňoval na nové knihy legionářské literatury a oznamoval úmrtí bratrů legionářů v rubrice Naše rovy. Mezi další významné přílohy patřila Výchova a škola, jejímiž autory byli především redaktori ze zaniklých Československých novin. Příloha Slovenské hlasy vycházela ve slovenštině a obsahově se zaměřovala na slovenské legionáře. V neděli vycházela literární Hodina nedělního čtení, která obsahovala fragmenty divadelních her a krátké prozaické a poetické útvary a přispívali do ní např. spisovatelé a básníci Konstantin Biebl, Josef Kopta, Jaroslav Kratochvíl, Fráňa Šrámek nebo Vladislav Vančura.⁹⁴

Na titulní stránce nechyběl ani pravidelný fejeton, jehož autory byli např. Jiří Fingl, Franta Kocourek, Josef Kopta a Jan Vrba.⁹⁵

V prvním ročníku 1924 zůstalo spousta článků nepodepsáno. V průběhu roku 1927 se redakce a expedice Národního osvobození přesunula do Revoluční ul. 6 v Praze 2.⁹⁶

Přestože se list hlásil k politické nestrannosti, ve svých člancích a komentářích týkajících se domácí i zahraniční politické situace, otevřeně a bez výjimky podporoval prezidenta T. G. Masaryka a později dr. Edvarda Beneše. Oba státníci občas údajně

⁹² DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Noviny a novináři*. Praha: NPL, 1963, s. 268.

⁹³ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky: Díl 3, Český a slovenský tisk v letech 1918 – 1944*. Praha: Novinář, 1988, s. 179.

⁹⁴ Srov. *Národní osvobození, 1924 – 1930*.

⁹⁵ Srov. *Národní osvobození, 1925*.

⁹⁶ NA, fond policejního ředitelství Praha II, značka PŘ II – ODD, karton 257, signatura 170/16 Národní osvobození.

anonymně do novin napsali nějaký článek. V polovině třicátých let se na stránkách deníku objevovaly antipatie vůči Agrární straně a Národnímu sjednocení.⁹⁷

Jistá rivalita byla patrná ve vztahu ke konkurenčnímu listu Legie, který sloužil jako tiskový orgán Nezávislé jednoty čsl. legionářů, a který označil redaktory Národního osvobození za „sympatizanty komunistů“ pro jejich nedostatečně projevovaný odpor vůči nim. Naopak někteří redaktori Národního osvobození se vyslovili o novinářích z Legie jako o „reakcionářích“ a „fašistech“.⁹⁸

Jednu z hlavních hrozeb pro československou demokracii spatřovalo Národní osvobození v klerikalismu: „*Katolická církev se zcela neoprávněně přičiňuje o urychlení kulturního vývoje, který nutně povede k její úplné rozluce se státem a konečně pak i k likvidaci římského katolicismu v našem národě vůbec. Musíme si dát velký pozor, neboť klerikální politika směřuje k ovládnutí státu a k podřízení veškeré světské moci diktátu Říma. Katolická církev porušila svoje odvěké heslo, že je neslučitelnou s příslušenstvím ke stranám liberálním a socialistickým. Naopak, má politické ambice, když dnes např. Lidové listy hlásí, že katolíci se musejí u nás politicky organizovat sociálně i hospodářsky ve vlastních organizacích a že musejí ukládati své peníze ve vlastních, katolických ústavech. Nyní vidíme zcela jasně, že katolická církev počíná se ztotožňovati s politickou organizací strany l'udové a lidové a usiluje touto cestou o podřízení republiky politickému diktátu Říma.*“⁹⁹

Deník se také snažil vyvolat diskusi na vládní úrovni o změnách církevních poměrů: „*V zájmu našeho státu je, aby upravil poměr mezi církvemi. Bohužel každá úprava naráží na neústupnost a bojovnost římského imperialismu, který z procenta svých matrikových příslušníků vyvozuje právo na jakousi katolickou diktaturu.*“¹⁰⁰

Během svého vydávání v průběhu první republiky se Národní osvobození občas dostávalo do problémů se zákonem. Muselo být zabaveno např. č. 307 ze dne 6. listopadu 1927, neboť dle dopisu Státního zastupitelství v Praze adresovaného Policejnímu ředitelství v Praze, články: „Konflikt na drahách“ a „K boji železničářů“, dle § 18, č. 2 a § 16, č. 1 zákona na ochranu republiky, rozšiřují vědomě nepravdivou zprávu a projevují souhlas se zločinem.¹⁰¹

⁹⁷ MICHL, Jan. *Legionáři a Československo*. Praha: Naše vojsko, 2009, s. 85.

⁹⁸ Tamtéž, s. 88.

⁹⁹ Národní osvobození, *Odpověď na klerikální výzvu*, roč. 1, č. 4, 4. 1. 1925, s. 1.

¹⁰⁰ Tamtéž, *Církevní poměry u nás volají po úpravě*, roč. 2, č. 36, 5. 2. 1926, s. 1.

¹⁰¹ NA, fond policejního ředitelství Praha II, značka PŘ II – ODD, karton 257, signatura 170/16 Národní osvobození, č. j.: 3852, 6. 11. 1927.

Ze stejného důvodu bylo pro článek, v č. 332 ze dne 4. prosince 1931, nadepsaný titulem „O zřízení komise pro povolování dovozu a vývozu“ dle § 18, č. 2 zákona na ochranu republiky, nařízeno zabavení, zakázáno další rozšiřování a zajištěno následné zmaření zabavených výtisků tohoto čísla.¹⁰²

S rostoucím nástupem fašismu a směřováním k nevyhnutelným událostem konce třicátých let se Národní osvobození snažilo probudit ve svých čtenářích odvahu a víru v československý národ: „*Výzva všem bratrům legionářům a jejich přátelům! – odmítáme pokusy o ideologické bloky a všechny snahy v tomto směru považujeme za útok na demokratické základy státu. Potírejte rozkladné politické živly, přemáhejte všude malověrnost, vyrůstající ze slabosti mravní a vytvořte pevnou a nerozbornou jednotu ducha a činů k tvrdé záštitě republiky!*

Důvěřujeme vládě republiky a jejímu předsedovi dr. Milanu Hodžovi a máme také plnou důvěru k naší armádě a jejímu vedení.

Věrní sobě, své národní a legionářské tradici, jsme plni víry a přesvědčení, že pod prozíravým a statečným vedením presidenta dr. Edvarda Beneše a jeho vlády ubráníme a zachováme odkaz presidenta Osvoboditele: demokratickou, spravedlivou a silnou republiku!“¹⁰³

Po Mnichovské konferenci píše šéfredaktor dr. Lev Sychrava: „*Národ uvěřil presidentovi a vládě, že bezpodmínečným příkazem sebezáchovy a vlastenectví je vytrvat v práci a v pohotovosti a soustředit do posledního zlomku všechny síly na zabezpečení a vybudování nového národního státu. Naše budoucnost není ohrožena, jestliže osvědčíme mužnou chladnokrevnost a obětavost. Československá obec legionářská se zavazuje podporovat vládu armádního generála Jana Syrového v jejím úsilí o vybudování státu v nových hranicích a zabezpečení obyvatelstva, při čemž chce ČsOL všemi silami svých členů napomáhati.*“¹⁰⁴

Koncem roku 1938 jsou v souvislosti se zprávami o postupném obsazování československého území německými vojáky zveřejněny například tyto, národ burcující titulky: „*Legionáři promluví: Češi a Slováci vzchopte se!*“, „*Legionáři se sjednotili*“, „*Mužný projev generála Syrového*“.¹⁰⁵

Dne 24. ledna 1939 vychází Národní osvobození naposledy. 25. ledna 1939 je na základě § 10 zákona o mimořádných opatřeních ze dne 14. 4. 1920 č. 300 Sb., ve znění

¹⁰² Tamtéž, č. j.: 4398, 4. 12. 1931.

¹⁰³ Národní osvobození, roč. 14, č. 80, 5. 4. 1938, s. 1.

¹⁰⁴ Národní osvobození, roč. 14, č. 251, 26. 10. 1938, s. 1.

¹⁰⁵ Srov. Národní osvobození, listopad – prosinec 1938.

zákona ze dne 10. 7. 1933 č. 125 Sb., s okamžitou platností zastaveno policejním ředitelstvím v Praze vydávání periodického tiskopisu Národní osvobození. Neuposlechnutí tohoto příkazu trestá se podle § 13 předem uvedeného zákona pokutou do 10 000 Kč nebo vězením po dobu jednoho měsíce, nebo obojím trestem.¹⁰⁶

Zpráva o ukončení vydávání Národního osvobození se objevila i v jiných denících, například agrární deník Venkov informoval svoje čtenáře o této události a o Národním osvobození otiskl velmi negativně laděný článek, který původně vyšel v brněnské Svobodě: „*Národní osvobození se nazývá deníkem učitelským, tedy deníkem vychovatele lidu. To je tak malá ukázka, kam až ve své neprozřetelnosti učitelstvo zašlo. Jestliže vychovatel národa, dětí, tedy budoucnosti, nedovede rozeznávat národní, kladné od komunistického, třebaš zakrytého, ale za všech okolností rozleptávajícího, pak nepomůže nic jiného, než zlomit nad ním hůl.*“¹⁰⁷

Naopak deník Národní práce zhodnotil činnost Národního osvobození pozitivně: „*Za patnáct let svého vycházení soustředil list kolem sebe početnou obec čtenářskou, rekrutující se většinou z řad legionářů, učitelů a státních zaměstnanců. Otázkám legionářským, školským a státně-zaměstnaneckým věnoval list pečlivou pozornost. Proto byl těmito vrstvami také vyhledáván a hojně čten. K oblíbenosti listu mezi drobnou inteligencí přispěla vedle jeho politické části též kulturní rubrika, informující čtenáře podrobně o všech zjevech a událostech našeho a cizího života uměleckého a duchovního.*“¹⁰⁸

5. 3. Cháb v Národním osvobození (1924 – 1939)

Václav Cháb se v roce 1924 stal členem Syndikátu československých novinářů.¹⁰⁹

¹⁰⁶ NA, fond policejního ředitelství Praha II, značka PŘ II – ODD, karton 257, signatura 170/16 Národní osvobození, č. j.: 2587, 25. 1. 1939.

¹⁰⁷ Venkov, roč. 34, č. 22, s. 4, 26. 1. 1939.

¹⁰⁸ Národní práce, roč. 1, č. 26, s. 1, 26. 1. 1939.

¹⁰⁹ NA, fond ASYN, karton 0.

Podle Slovníku pseudonymů v České a Slovenské literatuře používal Václav Cháb po dobu své novinářské činnosti zkratky: chb, -chb-, -chb., Chb., -chv-, vch., vchb.¹¹⁰

Do redakce Národního osvobození přistoupil v únoru 1924 ze zaniklého Legionářského směru. Od počátku svého působení v novém deníku vedl rubriku Vnitřní politika. Svými články přispíval také do přílohy Legionářský týden a do pravidelné rubriky Denní kronika. Sporadicky psal krátké povídky do literární přílohy Hodina nedělního čtení.¹¹¹

Chábovy články jsou někdy podepsány zkratkou -chb., většinou je ale jeho jméno uvedeno jako součást titulku článku, nebo na jeho konci.¹¹²

V průběhu roku 1924 Cháb informoval v Denní kronice o situaci na Podkarpatské Rusi, v novinách působil jako jeden z mála zpravodajů z této oblasti. Psal o oslavě 5. výročí osvobození Podkarpatské Rusi v Užhorodě, o otevření Rusínského národního domu v Užhorodě i o církvích existujících na území Podkarpatské Rusi.¹¹³ V článku „Vyšší úřednictvo na Podkarpatské Rusi“ Cháb projevil svoje socialistické smýšlení, které bylo pro jeho politické názory charakteristické. Podkarpatskou Rus popisuje jako zemi politicky negramotnou, kde je těžké dosáhnout nějakého trvalejšího úspěchu v této oblasti: „*Zdejší vyšší úředníci se podivují takovým samozřejmostem, jako je požadavek osmihodinové pracovní doby, kritika pozemkové reformy a jiné socialistické názory na stát. Na Podkarpatské Rusi se jeví jako hlavní problém nedostatek socialistické inteligence. Zdejší úřednictvo je odchované frázemi pražské národní demokracie.*“¹¹⁴

Po smrti J. Š. Baara, 24. října 1925, napsal Cháb do Národního osvobození jeho nekrolog. Připomíná ho jako člověka, jehož velkým vzorem byla Božena Němcová a jehož názory shledává jako zastaralé: „*Jeho jméno je symbolem marného zápasu českých katolíků, přizpůsobit svou církev duši, dějinám a duševním potřebám svého lidu. V jeho literární činnosti je postupem času patrné, že přestává rozumět době. Např. naše železničáře vylíčil jako sprostáky a lidi beze cti – úplně nesprávně a nepsychologicky. Vrací se k postavě velkého literárního vzoru a píše o B. Němcové Paní komisarku. Zpracování slabé, je tedy vidět, že Baar umělecky odumíral už před svou smrtí. Myšlenkově a lidsky to byl tragický člověk, jenž celý život snažil se uskutečnit neuskutečnitelné, zachovati českého člověka katolickým a katolicismus zbavit jeho*

¹¹⁰ VOPRAVIL, Jaroslav. Slovník pseudonymů v České a Slovenské literatuře, Praha, SPN, 1973, 1540 s.

¹¹¹ NA, fond ASYN, karton 0.

¹¹² Srov. Národní osvobození, 1924 – 1939.

¹¹³ Národní osvobození, srpen – prosinec 1924.

¹¹⁴ Národní osvobození, roč. 1, č. 212, 2. 9. 1934, s. 3

protičeského smyslu. Nezdařilo se. Za jeho rakví půjde mnoho kněží a bude posláno za ním z katolických řad mnoho vřelých slov. Ale pomník nad hrobem by měl býti smutný, jako brána očištění a měl by na něm býti vyryt citát z Danteho, jehož modernisté tolik milovali: „*Lasciate ogni speranza...*“ – „*vzdejte se vší naděje*“.¹¹⁵

Koncem roku 1926 odcestoval Cháb do srbského Bělehradu, kde po dobu jednoho roku zastával funkci ředitele Central European Radia. Od začátku roku 1928 se vrátil do Československa, aby pokračoval v novinářské činnosti v Národním osvobození.¹¹⁶

V roce 1928 pobíral Cháb v Národním osvobození plat 2400 Kč měsíčně.¹¹⁷ Koncem dvacátých let se uváděl průměrný plat redaktorů mezi 2300 – 2500 Kč měsíčně, v polovině třicátých let již jen 1600 – 1800 Kč měsíčně. Pokles průměrných platů v redakcích byl zapříčiněn dopadem hospodářské krize ve třicátých letech.¹¹⁸

Po dobu svého působení v Národním osvobození se Cháb vyjadřuje k aktuálním společensko-politickým otázkám. Snaží se psát stručně a jasně a jeho oblíbenou tematikou je otázka slovanství. Neskryvá svůj pozitivní vztah ke slovanským národům, zejména národu ruskému. V této souvislosti se značnou dávkou skepticismu komentoval snahu Říma o sjednocování křesťanské církve a poukazyval na značné rozdíly mezi západním a východním křesťanstvím: „*Východní křesťanství se prezentuje jako řada samostatných národních církví, které jsou na sobě nezávislé a styky spolu neudržují. Tři jsou slovanské: ruská, bulharská a srbská. Řím se vždycky pokoušel o připojení těchto křesťanů ke své náboženské organizaci. Ani na východě se sjednocení církví v zásadě nebrání. Bohužel rozdíl v „učení“ východu a západu je příliš velký a Řím se snaží o obrácení Slovanů. To je však zcela nemožné. Proto se církev dále než k vědomí toho, že unie je správná věc nedostane.*“¹¹⁹

Cháb byl na stránkách Národního osvobození také občasným autorem fejetonů. Jeden z nejzajímavějších vyšel v roce 1932 a je ukázkou z Chábovy knihy „*Jak se dělají noviny*“, která byla vydána ve stejném roce. Cháb radí jakým způsobem nejlépe psát do novin: „*Je třeba držet se věci a zase jen věci. Neházet slovy, nevytvářet květnaté věty, nesežmolovat periody, ve kterých poslední vedlejší věta je devětkrát nepřímou závislá na větě hlavní. Je třeba psát jasnými větami a ve větách nekulatými slovy. I ta nejmenší zpráva musí obsahovati: kdo udělal věc, která se oznamuje, co udělal, kdy to udělal, kde*

¹¹⁵ APNP, fond Teplý František, Inv. č.: 2C6, 1 list.

¹¹⁶ Rozhovor s panem Janem Chábem, 8. 12. 2009.

¹¹⁷ NA, fond ASYN, karton 0, Inv. č.: 188.

¹¹⁸ DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Noviny a novináři*, Praha: NPL, 1963, s. 264.

¹¹⁹ Národní osvobození, roč. 4, č. 174, 25. 6. 1928, s. 3.

to udělal, jak to udělal a proč to udělal. Každá zpráva musí být jasná i tomu odběrateli, který nebyl jakživ tam, kde se staly věci, o nichž zpráva mluví, a který nikdy neviděl a neuvidí lidi, kterých se zpráva bezprostředně týká. Jasná – to je to jediné a správné slovo. Nevíme-li, jak se stala věc, o které píšeme, je lépe, když to bude ve zprávě napsáno přímo, než když se budeme tvářit, jako bychom to věděli.“¹²⁰

V polovině třicátých let vedl Cháb spor s komunistickým deníkem Rudé právo. Tento deník 30. srpna 1934 komentuje Chábův článek „Co bude na dalekém východě“, který se v Národním osvobození týká Japonsko-sovětského konfliktu. Cháb ve svém článku upozorňuje na to, že málokdo ví, že japonští vojáci již v roce 1918 vojensky vtrhli na území Ruska. Šli na pomoc vojákům spojenecké armádě československé, která se ocitla v obranném boji proti Sovětům a hlavně v okolí Vladivostoku prodělávala v létě 1918 těžké boje. Rudé právo kritizuje Chába hlavně za to, že uvedl, jak z Ruska odjížděli legionáři jako přátelé Sovětů: „*Neodjížděli jsme z Ruska jako armáda, která je se sověty ve válce, ale spíše jako přátelé. Stalo se tak díky smírnému ukončení občanské války a ukončení konfliktu našich legií se sověty.*“ Podle Rudého práva, ale Cháb netuší, že jednoduše museli odjet jako přátelé, protože bolševická armáda je už nemohla dále trpět kvůli jejich protirežimním výbojům. Byli to právě oni, českoslovenští legionáři, kdož dříve chtěli zabránit vzniku nového socialistického řádu a nyní se hlásí k přátelství k Sovětům.¹²¹

Cháb na zmíněnou kritiku reaguje rázně a v reakci je patrný i jeho celkově negativní postoj k Rudému právu: „*Ten, kdo toto psal, se asi nepodíval do žádné historické knihy, ani sovětské ani československé, která o sibiřských událostech z let 1918-1920 píše. Prostě se jen rozčilil a měl stanovisko. Stanovisko, které dokazuje jen tolik, že v Rudém právu dovedou psát i o věci, o které nic nevědí, a dovedou se přitom tvářit tak, jako by o tom něco věděli. Podívejte se tedy, soudruzi, napřed do nějaké té knížky, a pak se zase přihlašte ke slovu. Budete-li poučenější, bude s vámi příště chytřejší řeč. Takto, když chcete nesmyslně popíratí skutečnosti historické a na obou stranách, i v sovětském Rusku i u nás známé, nevypadáte dobře.*“¹²²

V roce 1935 navštívil Cháb společně s delegací československých novinářů Sovětský svaz. Byla to první oficiální návštěva československých novinářů v Moskvě. Delegace byla složená ze zástupců hlavních deníků a jejími členy byli kromě Chába: Hubert

¹²⁰ Národní osvobození, roč. 8, č. 1, 1. 1. 1932, s. 1-2.

¹²¹ NA, MZV-VA I, fond Ministerstva zahraničních věcí, karton 3349.

¹²² Národní osvobození, roč. 10, č. 210, 9. 9. 1934, s. 3.

Ripka za Lidové noviny, František Kubka za Prager Presse, Jan Vaněk za Právo lidu, Jan Münzer za České slovo, Karol Hlušek za Slovenský deník, dr. Karel Mareček za Venkov, Max Brod za Prager Tagblatt a několik dalších. Nebyl přizván zástupce Rudého práva. Doprovod jim tvořili dva zaměstnanci ministerstva zahraničí Jan Jína a Ctibor Melč. V Sovětském svazu strávili tři týdny a společně mj. navštívili Mauzoleum V. I. Lenina v Moskvě.¹²³ Cháb o této zkušenosti po návratu zpět do vlasti napsal knihu Cesta Sovětským svazem.

Od poloviny třicátých let se Cháb v Národním osvobození, především spolu se Lvem Sychravou a Květoslavem Hřivnou, střídal v psaní úvodníků.

Jedno z hlavních nebezpečí, které začalo ohrožovat demokratický vývoj nejen v Československu, ale i v celé Evropě, viděl v nástupu fašismu. Uvědomoval si, že je nutné se zvýšenou pozorností monitorovat formující se fašistické útvary na území Československa a již v zárodku potírat jejich vnitropolitické ambice.

Cháb se zejména snažil zabránit tomu, aby fašismus nemohl u nás po vzoru italském a později německém vytvořit vlastní formace z řad bývalých odbojových vojáků nebo rakouských pluků. Tyto jevy spatřil zejména u Národní obce fašistické a Československé strany národně-socialistické. Nebezpečí fašismu zdokumentoval nejen na stránkách Národního osvobození, ale i svými díly „Jihočeský selský vůdce Radola“ a studií slovenského fašismu „Andrej Hlinka – život a politika.“¹²⁴

Po nástupu Adolfa Hitlera k moci Cháb s obavami odhaduje jeho budoucí politické počínání. Je si plně vědom toho, že v Německu se nachází armáda znamenitě vycvičených profesionálů. Ovšem zároveň upozorňuje, že pokud by taková vojenská velmoc, jakou Německo bezesporu je, zahájila válku proti jedné zemi (např. Polsku), musí si být vědoma, že tento útok nemůže zůstat izolovanou válkou mezi dvěma státy: „*Je nepochybné, že vždy kolem dokola vyvstanou síly, které by obranu napadené země vzaly na sebe.*“¹²⁵

Na začátku roku 1938 Cháb připomíná dvacáté výročí tzv. Tříkrálové deklarace. Ta byla vyhlášena 6. ledna 1918 v Obecním domě za účasti zemských poslanců z Čech, Moravy a Slezska. Český národ na tomto památném setkání prohlašoval, že chce mít samostatný stát, a to nikoliv český, nýbrž československý, že chce samostatnost, demokracii, sociální spravedlnost, rovnost a že se chce zúčastnit nového rozvoje lidstva

¹²³ DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Noviny a novináři*, Praha: NPL, 1963, s. 325.

¹²⁴ NA, fond ASYN, karton 0.

¹²⁵ Národní osvobození, roč. 10, č. 270, 17. 11. 1934, s. 1.

v duchu velkých ideálů francouzské revoluce. Z této deklarace byla zcela jasná odhodlanost k zápasu za politickou svobodu a zároveň odmítnutí těch forem, kterými se vládlo nad našimi zeměmi po čas války. Podle Chába je důležité si uvědomit, že se v té době veškerý náš lid a jeho politické vedení hlásilo k demokracii, sociální spravedlnosti, volnosti, rovnosti a bratrství. Tato deklarace zavazuje k věrnosti demokracii podnes.¹²⁶

Pozdější dramatické události roku 1938 se promítly do celkové obsahové skladby Národního osvobození. Cháb se vyjadřuje o reálném nebezpečí 2. světové války následujícím způsobem: „...*Je jasné, že v současné době se ve hlavách německého lidu vede zápas o válku a o mír. Všichni bychom chtěli vědět, jak to dopadne. Ani tomuto lidu, jehož vůdcové vyznávají tak útočné politické názory, jako jsou v knize Mein Kampf, není válka něco, nač by se těšil. Určitě se i v něm udržuje temný pocit, že válka je strašně nejistá věc, a že vítěz by vyšel chromý na obě nohy – o poraženém škoda mluvit....*“¹²⁷

O pár týdnů později si uvědomuje, že válka se již postupně stává realitou, ale trvá na tom, že demokratické principy musí zvítězit: „*Evropa prožívá už dnes znovu válečnou zkušenost, její podstatou je poznání, že nacionalismus, který zná jen sebe a zájmy své, vede ke zhoršování poměrů mezi národy a může vést jen k válce. Jedině na myšlenkách demokracie lze stavět svobodu všech. Samy diktatury k rozumu nepřijdou. Demokracie buď dovedou svou sílu uplatnit ještě v míru, nebo ji budou muset uplatňovat ve válce, kterou jim diktatury chystají. Ale ať mír, ať šílenství války, obojí nemůže vést nikam jinam, než tam, kam ukazovala naše revoluce a s ní všechny revoluce poválečné: k uplatnění principu demokracie.*“¹²⁸

V jednom z posledních čísel meziválečného Národního osvobození je otištěn jako součást přílohy Legionářský týden rozsáhlý Chábův článek „Legionářské myšlenky o roce minulém i budoucím“, ve kterém apeluje na československý národ, aby zachoval statečnost a uměl přiznat svoji porážku. Současnou situaci srovnává se situací za 1. světové války na ruské frontě na jaře roku 1918, kdy československý člověk prožíval velmi těžké chvíle a vydržel. Bylo to zejména v období, kdy se českoslovenští vojáci připravovali na nerušený ústup a přitom zůstali věrně sloužit pod svým praporem. Podle Chábových slov je nyní „*třeba zachovati si vlastní sebevědomí, aby i ti, kteří nad námi*

¹²⁶ Národní osvobození, roč. 14, č. 4, 6. 1. 1938, s. 1.

¹²⁷ Národní osvobození, roč. 14, č. 141, 17. 6. 1938, s. 3.

¹²⁸ Národní osvobození, roč. 14, č. 175, 28. 7. 1938, s. 4.

zvítězili, s námi jednali jako s někým, kdo vůbec stojí za to, aby se s ním jednalo.“¹²⁹ Dále oznamuje, že náš národ nepůjde do boje, protože odpovědní lidé rozhodli o tom, že má zůstat zachován, a proto musí být připraven na budoucnost v nových poměrech, které vytvořil v Evropě Mnichov.¹³⁰

Vzhledem k nařízení policejního ředitelství v Praze o zastavení vydávání deníku Národní osvobození v lednu 1939, Chábova předválečná novinářská činnost v tomto deníku končí.

5. 4. Období 2. světové války a působení v denících Národní práce a Naše zprávy (1939 – 41)

Protektorát Čechy a Morava byl zřízen na základě Hitlerova výnosu z 16. března 1939. Stal se formálně autonomní součástí Velkoněmecké říše a v čele jeho správy stanul prezident dr. Emil Hácha. V dubnu 1939 byl do Prahy povolán říšský protektor Konstantin von Neurath. Činnost protektorátních orgánů podléhala kontrole německé okupační správy.

Okupační správa zavedla trojstupňovou kontrolu českého tisku: v rukopise, ve stránkovém obsahu a ve vytištěném periodiku před jeho distribucí. Po zrušení vojenské okupační správy přešly záležitosti českého tisku do pravomoci tzv. Skupiny pro tisk (Gruppe Presse, resp. Pressegruppe). Tuto instituci řídil od 12. června 1939 Wolfgang Wolfram von Wolmar, který před tím zastával funkci referenta tiskového oddělení nacistického ministerstva vnitra. Byla zavedena tvrdá cenzura s podporou českých cenzorů, kteří měli nepřetržitou službu v redakcích deníků a týdeníků a pracovali podle pokynů Skupiny pro tisk.¹³¹

Narízením říšského protektora došlo 25. srpna 1939 ke zrušení přednostních legionářských práv a výhod, legionáři nesměli nosit ani uniformy a vyznamenání. Kancelářím jednotlivých legionářských organizací byl doručen dokument, který oznamoval jejich rozpuštění. Výnosem z 10. ledna 1941 byli všichni legionáři starší

¹²⁹ Národní osvobození, roč. 15, č. 7, 8. 1. 1939, s. 6.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ TOMÁŠEK, Dušan. *Nacistická cenzura v Protektorátu Čechy a Morava*, s. 3-6, nepublikováno. Součást čítanky k předmětu Novodobá historie médií. Díl 1 (odborné texty).

45 let (tzn. většina ze všech legionářů) pracující ve státních službách nuceně penzionováni.¹³²

V září 1941 vystřídal Neuratha ve funkci říšského protektora Reinhard Heydrich. Tiskový odbor přešel pod správu Emanuela Moravce, který se stal ministrem nově zřízeného Ministerstva školství a lidové osvěty.¹³³

Celkem bylo z 2125 periodik, které vycházely na počátku okupace, do konce války úředně zakázáno 1887 listů.¹³⁴

Zastavení vydávání deníku *Národní osvobození* proběhlo na počátku roku 1939, ještě před zřízením Protektorátu Čechy a Morava. Někteří redaktori, např. šéfredaktor dr. Lev Sychrava, dr. Josef Patejdl, Antonín Pešl a další, byli zatčeni a následně deportováni do německých koncentračních táborů.¹³⁵

Ihned po zastavení vydávání *Národního osvobození* působil Václav Cháb v deníku *Národní práce*. Novinářskou činnost však zde vykonával velmi krátce, pouze do dubna 1939.

Tento deník nahradil od 1. ledna 1939 *Právo lidu* a stal se ústředním tiskovým orgánem Národní strany práce (NSP). Politicky reprezentoval opoziční linii, přesto si udržoval určitou loajalitu k režimu druhé republiky. Patřil mezi dvanáct listů, které zůstaly vycházet až do konce války. Těmi dalšími byly: *Lidové listy*, *Lidový deník*, *Národní politika*, *Národní střed*, *Polední list*, *Večerní České slovo*, *Venkov*, *Lidové noviny*, *Moravské noviny*, *Moravský večerník* a *Nová doba*.¹³⁶

Národní práce vycházela každý den, měla formát A3 a 6 stran. Ve všední den a v sobotu byla cena za jedno číslo 90 haléřů, v neděli 80 haléřů. *Večerník Národní práce* obsahoval také 6 stran a prodával se za 20 haléřů. Redakce měla své sídlo v Hybernské 7, v Praze 2. List vydávala Lidová knihtiskárna A. Němec a spol. v Praze. Šéfredaktorem *Národní práce* byl Vladimír Ryba, odpovědným redaktorem Josef Srb.

Kromě Chába působil v redakci např. básník a novinář Jaroslav Seifert, Vincenc Charvát, A. M. Píša. Právě s Píšou pojilo Chába dlouholeté přátelství a na toto období později vzpomíná: „Znal jsem se s ním po léta, do denního styku jsem se s ním dostal za těch několik měsíců po zastavení *Národního osvobození* počátkem roku 1939, kdy jsem

¹³² MICHL, Jan. *Legionáři a Československo*. Praha: Naše vojsko, 2009, s. 200.

¹³³ TOMÁŠEK, Dušan. *Nacistická cenzura v Protektorátu Čechy a Morava*, s. 10, nepublikováno. Součást čítanky k předmětu *Novodobá historie médií*. Díl 1 (odborné texty).

¹³⁴ KROUPA, Vlastislav, et. al. *Český antifasismus a odboj*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1988, s. 341.

¹³⁵ MICHL, Jan. *Legionáři a Československo*. Praha: Naše vojsko, 2009, s. 205-206.

¹³⁶ KONČELÍK, Jakub – VEČEŘA, Pavel – ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha: Portál 2010, s. 80, 100.

redaktořil (naštěstí jen krátce) v ubohé Národní práci. Poznal jsem z denního styku Pířovu měkkou noblesu, smutnou ironičnost, poučenou skepsi, přebohatou schopnost vyjadřovací i kamarádskou věrnost. Šel jinými cestami než já, byl komunistou v mladých, bouřlivých letech a stal se jím znovu po roce 1948 na stará kolena. Neměl ale nezvalovskou schopnost být straně oddaným, ať strana hlásá co chce, a ať od člena žádá co chce. Jeho kritičnost odmítala přijímat hotové pravdy, usnesené ve vysokých institucích strany...¹³⁷

V dubnu 1939 přešel Cháb do nově vzniklého listu Naše zprávy, „který si dělnictvo tiskárny roku 1939 doslova vymodlilo na ministrovi Eliášovi, aby nemuselo do Německa na práci.“¹³⁸

Naše zprávy byly listem Národního souručenství, tak jako většina protektorátního tisku. Podle vyhlášky Ministerstva vnitra ze dne 9. června 1939 bylo Národní souručenství povoleno jako jediné oprávněné politické hnutí českého národa. Mělo za úkol vést český národ a pečovat o jeho hospodářské a kulturní zájmy. Výkonným orgánem hnutí se stal Výbor Národního souručenství. Programové prohlášení odkazovalo na stavovské zřízení, odmítalo jednostranný liberalismus a marxistický socialismus, vyzdvihovalo národně obecné zájmy nad hospodářskými zájmy. Kladlo také důraz na zásady křesťanské mravnosti.¹³⁹

Naše zprávy vycházely dvakrát týdně, vždy ve středu a v sobotu, cena za výtisk postupně stoupala ze 70 haléřů v roce 1939 na 1 korunu v roce 1941. List měl formát A3 a rozsah 12 stran.

Redakce sídlila v Legerově 34, v Praze 2, majitelem a vydavatelem byla akciová společnost Pokrok v Praze. Prvním vedoucím a odpovědným redaktorem se stal Květoslav Hřivna, od května 1939 tuto funkci zastával Václav Cháb.¹⁴⁰

Mezi další redaktory listu patřili např. František Kašpar a Bohumil Mühlstein, kteří tak jako Cháb měli za sebou dlouholetou novinářskou praxi v předválečném Národní osvobození. Každé číslo obsahovalo pravidelné rubriky: Denní kronika, Veřejná služba, Národní hospodář, Rodina, Škola a učitel, Kultura, Filmová hlídka, Četba a Sport.¹⁴¹

Na titulní straně bylo většinou umístěno aktuální zpravodajství ze zahraničí, informující převážně o úspěšných válečných operacích Němců na západní frontě.

¹³⁷ Deník Václava Chába, záznam z 1. března 1966.

¹³⁸ Deník Václava Chába, s. 8, záznam z 1. června 1955.

¹³⁹ Rok Národního souručenství, Praha: Propagační komise Národního souručenství, 1940, s. 13-27.

¹⁴⁰ Srov. Naše zprávy, duben – květen 1939.

¹⁴¹ Srov. Naše zprávy, září 1939 – květen 1941.

Sloupek „Události posledních čtyř dnů“ zveřejňoval zprávy z fronty převzaté od ČTK. Naše zprávy kladly důraz na to, že jsou „velkým rodinným listem“, poskytujícím vždy dva celostránkové romány na pokračování. Vždy bylo věnováno i pár řádek ženám, které na stránkách listu našly zejména informace ze světa módy. Otištěné fotografie nejčastěji zachycovaly filmové nebo divadelní osobnosti.¹⁴²

Od září 1939 byl v rubrice Četba otištěn Chábův příběh na pokračování s názvem „Zápas a osud dědy Orla, pensisty pod Bělskou skálou“. Tento příběh je možné hodnotit jako ojedinělý Chábův pokus o apokalyptickou sci-fi. Odehrává se v budoucnosti, kdy již lidé nežijí na povrchu Země, ale uvnitř, pod skalami a horami. Hlavním hrdinou je pensista Orel, který žije spolu s dalšími lidmi v obilní stanici Pod Bělskou skálou. On jediný zažil ještě život na zemském povrchu. Nyní, na sklonku života, je rozhodnut vzepřít se svému osudu a prožít zbytek svého života zpátky na povrchu, v izolaci od civilizace. Od tohoto činu ho zrazují vnuk Vašek s přítelkyní Máňou, kteří vědí, že při útěku ze stanice mu hrozí zatčení a následné vězení. Starci se přesto podaří uprchnout a skrývat se v lesích na zemském povrchu. Seznámí se s neznámým tulákem, který ho okrade a poté zabije.¹⁴³

Od října 1939 vycházel v rubrice Četba román na pokračování od ruského spisovatele N. V. Gogola Taras Bulba v Chábově překladu. Mezi další romány na pokračování souběžně patřily Zdena od L. Šmída a Údolí šeptá od B. Krákory.¹⁴⁴

Od září 1940 vycházel Chábův román na pokračování Srnové z Poddvůrek, pojednávající o rodinném klanu Srnů, který vede hospodářství na venkově.¹⁴⁵

Cháb nejčastěji přispíval po dobu svého působení v Našich zprávách do rubriky Kultura. Zamýšlel se nad tím, jakým způsobem vést vlastivědný časopis: „*Vlastivědný časopis by měl být zrcadlem kraje, ovšem nesmí to být zrcadlo křivé. Každá věc, každá doba má světla i stíny, před kterými se někdy bezradně odvracíme nebo o kterých úmyslně mlčíme. Povrchní pozorování, jehož výsledek bývá skreslený a jednostranný, zamlčuje často z různých důvodů řadu drobných, ale důležitých věcí a svádí k nesprávným závěrům. Zachycení a zpracování současných poměrů, nedá se však provádět bez pevné organizační sítě spolupracovníků a rozdělení úseků činnosti. Jsem dalek toho vytýkati nedostatky. Vím velmi dobře, co práce a času je třeba jen k tomu,*

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Naše zprávy, září 1939 – říjen 1939.

¹⁴⁴ Naše zprávy, říjen 1939 – prosinec 1939.

¹⁴⁵ Naše zprávy, září 1940.

aby časopis byl udržen při životě. Chtěl jsem těmito řádky vyvolat pouze diskusi o dalších úkolech vlastivědného časopisu našeho kraje. Snad stojí tato věc za uvážení.¹⁴⁶

V rubrice Kultura byl také pravidelným recenzentem vědeckých knih sociologického a filosofického charakteru. V Našich zprávách č. 9, ze dne 31. ledna 1940, je na straně 4 otištěna Chábova recenze na knihu Albíny Dratvové s názvem „Filosofie a přírodovědecké poznání“: „*O přírodovědě a filosofii je nová kniha Albíny Dratvové, která chce ukázat, jak obě odlišné složky lidské práce spolu souvisí při hledání cíle, kterému říkáme přírodovědecké poznání. Má sedm kapitol a v závěru je formulováno filosofické stanovisko autorčino. Vyplývá z něj, že ne vše lze poznat smysly, pochopit rozumem, nýbrž, že v mnohém je nutno spoléhat na vnitřní jistotu, přesvědčení, intuici.*“¹⁴⁷

Cháb dodává, že k ujasnění otázky kritiky rozumu by prospělo, kdyby autorka dala vytisknout okrajové poznámky o způsobu, jímž pracovala: zde jsou pochody rozumové, zde je poznání smyslové, zde jsou výsledky, kterých se dopracovala intuicí. Celému dílu Cháb především vytýká, že „*o intuici se tu hovoří bohužel vždy jen programově a abstraktně. Ale se svíčkou by bylo třeba hledat člověka, který by vydal knížku, v níž by jasně ukazoval, v čem je jeho intuitivní poznání, jak v něm probíhal proces tohoto poznávání a jakých výsledků došel.*“¹⁴⁸

Naopak velmi pochvalnou recenzi napsal Cháb v č. 21 ze dne 13. března 1940 na straně 4 na sociologickou knihu od ing. Arnošta Bláhy s názvem „Vědecká morálka a mravní výchova“: „*Kniha sociologa Bláhy zařazuje do širokého pásma vědeckého zkoumání pojem mravnost, jak vznikala na dlouhé cestě lidského vývoje, jak se projevuje v člověku a jak se vyvíjí v jednotlivci po několik desítek let jeho života i v národech po staletí jejich existence. Její kořeny přitom odhaluje už v přírodních skupinách živočišných. Je záležitostí rozumu, citu, vůle, fantasmie, celého člověka i jeho složitého nitra. Člověk se vypracoval tak, že v něm hoří plamen nadšení pro věci, které pokládá za lepší než ty, jimiž je obklopen. Tento plamen je v něm a jak praví Ing. Bláha, je to svatý oheň, neuhasitelný a nezničitelný. Lidé ho vznítily třením svého rozumu o skutečno. Nejvýznamnější částí knihy je vědecká stať o morálce, o tom, jak vznikala a*

¹⁴⁶ Naše zprávy, roč. 1, č. 3, 10. 1. 1940, s. 7.

¹⁴⁷ AAV, fond: Dratvová Albína, karton 6, invent. č. 306.

¹⁴⁸ Tamtéž.

*z čeho poznáváme cesty jejího vývoje. Celá kniha je obsahově bohatá a slohově srozumitelná a lze ji čtenářům jen doporučit.*¹⁴⁹

Cháb podal v Našich zprávách výpověď na jaře 1941 na základě německých tlaků na obsah a formu novin. Dle svých vlastních slov na něm práce v tomto listě „ležela jako těžký balvan“.¹⁵⁰ Redakce byla nedlouho po jeho odchodu zastavena pro rušení veřejného klidu a pořádku. Poslední číslo Našich zpráv vyšlo 7. května 1941.

Od května 1941 až do května 1945 byl Cháb nezaměstnaný. V období 2. světové války se pravděpodobně spolupodílel na domácím odboji. Dle informací z Fondu Syndikátu novinářů v Národním archivu na Chodovci, byl aktivně činným v ilegální skupině, kterou vedl Karel Nejedlý z Dejvic, známý pod přezdívkou kapitán Nemo.¹⁵¹

Podle záznamu v Chábově deníku lze usoudit, že spolupracoval také s učitelem Václavem Kotrbou, člověkem úzce spojeným s ilegální skupinou, která zorganizovala v květnu 1942 atentát na říšského protektora Reinharda Heydricha: „...často vzpomínám na Václava Kotrby z Dubče, kulhavého učitele, který zahynul ve své chalupě s oním doktorem, jenž léčil atentátníky na Heydricha, a když bylo zle, uchýlil se ke Kotrbovi – a pak si poslal Kotrby někam do Karlína pro své věci a vstřčil ho tak gestapu do rukou, načež, když ho gestapo přivezlo do Dubče, do Kotrbovy chalupy zatčeného, zastřelil jeho i sebe. S tímto Kotrbou jsem v domě „U Mariánského obrazu“, ve starobylé hospodě hovořil o jeho ilegálních starostech. Pomáhal jsem mu vymýšlet a hledat nové cesty, jak to, či ono provést a přitom uhnout očím gestapa, bdícím ve dne v noci nad nešťastnou českou zemí.“¹⁵²

Ačkoliv Cháb nebyl přímo zapojen do operace Anthropoid,¹⁵³ je možné, že lidem spojeným s atentátem na Heydricha pomáhal např. tím, že se snažil zjišťovat informovanost gestapa o této skupině.¹⁵⁴

Svoji ilegální činnost dokázal před nacisty utajit, nikdy totiž nebyl zatčen, ani deportován do koncentračního tábora, jak je mylně uvedeno v knize Česká společnost za velkých válek 20. století pod heslem Václav Cháb na s. 182.¹⁵⁵

Přestože se z období 2. světové války nedochovalo mnoho informací o činnosti Chába, lze s určitostí tvrdit, že od května 1941 neměl žádné pevné zaměstnání. Jeho

¹⁴⁹ AAV, fond: Arnošt Bláha Inocenc, karton 32, invent. č. 1172.

¹⁵⁰ Deník Václava Chába, s. 8, záznam z 26. a 27. září 1953.

¹⁵¹ NA, fond ASYN, karton 0.

¹⁵² Deník Václava Chába, s. 1, záznam z 24. února 1968.

¹⁵³ Krycí název pro akci výsadkářů za 2. světové války, při které provedli atentát na Heydricha.

¹⁵⁴ Rozhovor s Janem Chábem, 2. 2. 2010.

¹⁵⁵ Rozhovor s Janem Chábem, 2. 2. 2010.

finanční poměry musely být skromné, žil totiž z části na dluh a z části z honorářů za knihy, které mu krátce po skončení války vyšly.¹⁵⁶

Na konci 2. světové války, ve dnech květnového Pražského povstání 1945, působil Cháb velmi krátce v tiskové komisi České národní rady. V čele stál profesor dr. Albert Pražák,¹⁵⁷ místopředsedy byli: Josef Smrkovský za KSČ; dr. Josef Kotrlý, bývalý sociální demokrat; Vilém Schaffer za katolíky; doc. dr. Otakar Machotka, bývalý národní socialista; ing. Jaromír Kafka za Revoluční hnutí zemědělců. Generálním tajemníkem České národní rady se stal Josef Kubát za Revoluční odborové hnutí. V čele vojenské komise stál štábní kapitán Jaromír Nechanský, zástupce velícího generála partyzánských a parašutistických oddílů v českých zemích, a předsedou tiskové komise byl Lumír Čivrný.¹⁵⁸

Česká národní rada vznikla koncem dubna 1945 a dne 5. května 1945 vydala prohlášení o německé kapitulaci: „*Lide český! Česká národní rada jako představitelka revolučního hnutí českého lidu a jako zmocněnec vlády Čs. republiky v Košicích, ujímá se dnešním dnem moci vládní a výkonné na území Čech, Moravy a Slezska.*

Pod údery hrdinných spojeneckých armád a pod údery aktivního odporu českého lidu zanikl tak řečený protektorát Čechy a Morava, který nám byl Němci vnucen, a tím zanikla veškerá správní moc, vykonávaná protektorátní vládou a německými úřady...

Česká národní rada se obrací v této historické chvíli k českému obyvatelstvu s výzvou, aby bylo v bojové pohotovosti a čekalo na další pokyny a opatření České národní rady.“¹⁵⁹

Na Českou národní radu později Cháb vzpomínal na stránkách Národního osvobození: „*Byla ilegálním ústředím českého odboje, které se kolem vánoc 1944 vytvořilo ze složek, spolupracujících v odbojném ilegálním hnutí dlouho předtím. Povstání v sobotu dne 5. května ale nenařídila. To zahájil lid sám na různých místech hlavního města republiky i českého moravského venkova. Národní rada česká, vidouc tuto situaci, chopila se v tomto okamžiku svého úkolu: vést politicky českou revoluci. Vyjednávání s Němci byla*

¹⁵⁶ Rozhovor s Janem Chábem, 2. 2. 2010.

¹⁵⁷ Dr. Albert Pražák (*11. června 1880 – †19. září 1956) – Český literární vědec, československý politik a účastník protinacistického odboje. Absolvoval filosofickou fakultu, působil jako středoškolský profesor a po vzniku Československa krátce působil na ministerstvu školství. Od počátku 30. let 20. století působil jako pedagog na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy. Projevoval zájem o slovenskou literaturu a slovenské písemnictví. V květnu roku 1945 stál v čele České národní rady, která podepsala kapitulaci německých branných sil. Po roce 1948 byl nucen z politického života odejít. (Pramen: *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*. Libri, [cit. 2010-04-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.libri.cz/databaze/kdo18/main.php>>).

¹⁵⁸ KOTRLÝ, Josef. *Pražské povstání 1945*. Washington: Rada svobodného Československa, 1965, s. 27.

¹⁵⁹ BĚLINA, Pavel. et al. *Dějiny zemí koruny české II*. 8. vyd. Praha-Litomyšl: Paseka, 2002, s. 235.

všechna podnikána z Německé iniciativy. Národní rada jich využívala k získání času – neměla v Praze zbraně! Národní rada česká se pokládala od počátku za orgán košické vlády, jejím jménem se obracela k lidu, rozkazovala a do jejích rukou pak složila svou politickou moc hned, jakmile vláda vystoupila v Ruzyni z letadel.“¹⁶⁰

Část příslušníků SS a gestapa zůstala v Praze a bojovala až do 9. května 1945, kdy bylo hlavní město osvobozeno vojenskými jednotkami Rudé armády.¹⁶¹ Z tohoto období se zachovalo torzo Chábova článku „Mladí bojuje“ ze 7. května 1945: „Od sobotního poledne bojují mladí čeští muži s puškou v ruce všude tam, kde je nebezpečí, kde dotírá nepřítel a kde hvízdají koule a kde smrt kosí životy. Tento elán, s nímž synové národa 6 let utlačovaného, týraného, mučeného a ubíjeného se zvedli a poslušni....“ Text pro střelbu v ulici dále nepokračuje.¹⁶²

Nelehké období okupace se Chábovi podařilo překonat a začal se opět naplno věnovat svému redaktorskému povolání, tentokrát v obnoveném deníku Národní osvobození.

5. 5. Obnovené vydávání Národního osvobození (1945 – 1948)

Noviny byly v květnu 1945 prohlášeny Českou národní radou za národní majetek, a proto se nesměly stát předmětem živnostenského podnikání. Nová koncepce tisku prosazovala státní dohled nad tiskem, vládní představitelé se dohodli, že nezávislý tisk nebude povolen. Vzniklo nové ministerstvo informací v čele s představitelem KSČ Václavem Kopeckým. Toto ministerstvo vydalo již v květnu 1945 vyhlášku, podle níž bylo povoleno vydávání pouze deníků vládních stran Národní fronty. Možnost vydávat vlastní tisk dostaly ještě masové a zájmové organizace, které prokázaly na vydávání veřejný zájem. Zastaveny tak byly např. deníky Národní politika, Venkov a Večer, které patřily mezi orgány agrární strany, jejíž činnost nebyla po konci války obnovena.

¹⁶⁰ Národní osvobození, roč. 16, č. 18, 3. 6. 1945, s. 3.

¹⁶¹ Tamtéž.

¹⁶² APNP, inv. č.: 101, č.j.: 6457.

U některých listů vycházejících i za okupace bylo nutné, aby z morálních důvodů změnilы svůj název. To se týkalo např. Českého slova, které změnilo název na Svobodné slovo a Lidových listů, přejmenovaných na Lidovou demokracii. Obnoveny byly tituly, které v období protektorátu nesměly vycházet, např. Rudé právo, Právo lidu a Národní osvobození. Zcela novými tituly byly např. Zemědělské noviny a Obrana lidu.¹⁶³

Dne 17. května 1945 bylo podle tiskové komise České národní rady s rozhodnutím vlády České republiky odsouhlaseno obnovené vydávání deníku Národní osvobození. List začal vycházet denně, měl půl strany inzerátů, redakce a administrace sídlila v Jungmannově 24, v Praze 2. Tiskárna nakladatelství Pokrok, která list vydávala, sídlila na téže adrese. Náklad činil 72 000 výtisků.¹⁶⁴

Šéfredaktorem byl opět dr. Lev Sychrava, odpovědným redaktorem byl zprvu Vladimír Třeštík, od 29. května 1945 tuto funkci zastával Václav Cháb.¹⁶⁵ Ten se zároveň stal v průběhu roku 1945 členem nového Svazu českých novinářů.¹⁶⁶

První číslo poválečného Národního osvobození vyšlo ještě dříve, již 9. května 1945, tedy v průběhu Pražského povstání. To byl ale šéfredaktorem Cháb, neboť dr. Sychrava se ještě nalézal v koncentračním táboře Buchenwald.¹⁶⁷

Národní osvobození zveřejnilo v prvním čísle na titulní straně výzvu:

„Spoluobčané!

Vojáci prvního odboje, stáli jste i v těchto letech nejstrašnější zkoušky, jaká kdy národu našemu byla uložena, na místě, které Vám určilo Vaše svědomí. Z ducha naší revoluce vyrostl nový odboj, a byl, jako v letech 1914 – 1918, skutečným projevem národního myšlení a usilování.

Proto se také persekuční násilí obracelo v první řadě proti Vám, a proto také Vaše řady byly ztenčeny tak, jako snad žádné jiné. Ale ani v nejhorších dobách jste nepochybovali o konečném vítězství práva a spravedlnosti. Toto vítězství přišlo. Obnovujeme proto legionářskou rodinu, jejíž organizační formy byly zničeny v předvečer druhé světové války německým protektorem, a voláme Vás opět dohromady: k úkolům, pro něž jste

¹⁶³ BEDNAŘÍK, Petr. *Český tisk v letech 1945-1948*. In: Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Prázová, Irena – Vykoukal, Jiří (eds.): *Rozvoj české společnosti v Evropské unii. III, Média, Teritoriální studia*. Praha: Matfyzpress, 2004, s. 132-134.

¹⁶⁴ NA, fond Policejního ředitelství Praha II, značka PŘ II – ODD, karton 257, signatura 170/16 Národní osvobození, č. j.: 124/45, 23. 8. 1945.

¹⁶⁵ NA, fond Policejního ředitelství Praha II, značka PŘ II – ODD, karton 257, signatura 170/16 Národní osvobození.

¹⁶⁶ NA, fond ASYN, karton 0.

¹⁶⁷ MICHL, Jan. *Legionáři a Československo*. Praha: Naše vojsko, 2009, s. 235.

v obou válkách bojovali, k práci, kterou jste dělali po dvacet let trvání první svobodné republiky.“

Podepsán tzv. Legionářský výbor:

Dr. Václav Gírsa, vyslanec zplnomocněný ministr, předseda

Generál Karel Kutlvašr, místopředseda

Redaktor Václav Cháb, jednatel

Dr. František Šteidler, předseda vojenského archivu, člen předsednictva

Karel Zelinka, ředitel SÚL, člen předsednictva“¹⁶⁸

Toto první číslo mělo pouze 2 strany a na titulní stránce ještě oznamovalo předpokládaný návrat prezidenta Beneše z exilu do Prahy.¹⁶⁹

Obnovené Národní osvobození mělo v roce 1945 většinou pouze 4 – 6 stran¹⁷⁰ a celkově skromnější pojetí. Cena za výtisk činila 1 Kčs, v případě rozšířeného vydání 2,50 Kčs. V modifikované podobě zůstaly rubriky Hospodářství, Kulturní hlídka, Sport, Studentstvo, Svítání pro děti, Školství a Veřejná služba, jejichž rozsah byl zkrácen. Příloha Legionářský týden byla úplně vypuštěna, místo ní jen malá rubrika s názvem ČsOL. Pravidelně se objevuje příloha Rodina a domácnost.¹⁷¹

Mezi redaktory patřili kromě dr. Sychravy a Chába také např. Květoslav Hřivna, František Kašpar, dr. Václav Osvald, Jan Šafránek a Vladimír Třeštík.

První poválečné setkání členů ČsOL se uskutečnilo 2. srpna 1945 v pražské Lucerně. Mnozí z legionářů nepřežili pobyt v německých koncentračních táborech. Mezi nimi byl i bývalý předseda ČsOL dr. Josef Patejdl, který zahynul v koncentračním táboře Dachau. Jeho nástupcem se stal náměstek předsedy vlády Josef David.¹⁷² Členy předsednictva se stali předseda vlády Zdeněk Fierlinger a dr. Lev Sychrava, který se

¹⁶⁸ Národní osvobození, roč. 16, č. 1, 9. 5. 1945, s. 1.

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ To bylo dáno zřejmě akutním nedostatkem papíru v poválečném Československu, rozsah listů býval v této době omezen i na 4 strany pro každé číslo. (Pramen: In: BEDNAŘÍK, Petr. *Český tisk v letech 1945-1948*. In: Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Prázová, Irena – Vykoukal, Jiří (eds.): *Rozvoj české společnosti v Evropské unii. III, Média, Teritoriální studia*. Praha: Matfyzpress, 2004, s. 134).

¹⁷¹ Národní osvobození, roč. 16, 1945.

¹⁷² Josef David (*17. února 1884 – †21. dubna 1968) – Československý politik. Před 1. světovou válkou pracoval jako regionální národně socialistický funkcionář a novinář. Za války bojoval na ruské frontě, roku 1915 padl do zajetí a stal se spoluorganizátorem čs. legií v Rusku. V letech 1921 – 31 působil jako tajemník v ČsOL. Současně pracoval jako poslanec Národního shromáždění za národně socialistickou stranu. Byl znám levicovými postoji a po okupaci v roce 1939 odešel do exilu ve Velké Británii. V letech 1945 – 48 byl poslancem a předsedou Národního shromáždění, členem předsednictva strany národně socialistické a prvním předsedou obnovené ČsOL. (Pramen: *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*. Libri, [cit. 2010-04-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.libri.cz/databaze/kdo18/main.php>>).

vrátil z koncentračního tábora v Buchenwaldu. V generálním štábu zasedli generálové Boček s Píkou a také armádní generál Ludvík Svoboda, který byl členem vlády.¹⁷³

Od září 1945 začala ČsOL vydávat kromě deníku Národní osvobození také týdeník Hlas revoluce. Měl formát A3 a rozsah 4 strany, vycházel v nákladu 30 000 výtisků. Šéfredaktorem byl dr. Sychrava a odpovědným redaktorem Vladimír Třeštík.¹⁷⁴

ČsOL podporovala politickou linii tzv. Košického vládního programu a vládu Národní fronty.¹⁷⁵ Ta byla vytvořena s vyloučením všech pravicově orientovaných stran první republiky. Svoje zastoupení zde měli sociální demokraté, národní socialisté, lidovci, slovenští demokraté a komunisté, kteří byli reprezentováni dvěma stranami, KSČ a KSS.¹⁷⁶

V Národním osvobození se od roku 1945 začaly projevat celkově výraznější socialistické tendence než v období první republiky. Na jednu stranu list neskrývá radost z návratu prezidenta dr. Edvarda Beneše z exilu a píše o velkolepých oslavách jeho šedesátých prvních narozenin. Sám Cháb je autorem rozsáhlého článku k Benešovým narozeninám, který je umístěn na titulní straně Národního osvobození. Beneše vnímá jako člověka, který „*je tím pravým politickým vůdcem, odpovědným svému svědomí, svému lidu, dějinám. V nedávných dobách, kdy tu vládli Nacisté a v Československu jsme byli poraženi, držel Beneš kormidlo v rukou a po rozbouřených vlnách evropských dějin přítomného desetiletí řídil loď Československé republiky.*“¹⁷⁷

Na druhou stranu je ale také na stránkách Národního osvobození oslavován pracující lid. Tomuto tématu se ve svých článcích nevyhýbal ani Cháb: „*...Vlády se ujal národ pracující. Nic, co má hodnotu, nevzniká bez práce. Práce je základním měřítkem člověka a jeho ceny. Národ je jednotou pracujících, dělník, rolník, inteligent, to je socialismu národ....*“¹⁷⁸

V červnu 1945 Cháb cituje ze sovětského deníku Pravda názory sovětského lidu na uspořádání slovanských národů po porážce Němců. „*...mocná podpora Sovětského svazu směřuje k tomu, aby se zajistil triumf demokratických sil jako podmínka, nezbytná k zachování míru a pokroku národní kultury. Všechny osvobozené národy mají nyní plnou možnost zavést ve svých zemích takovou státní soustavu, která se jim nejlépe*

¹⁷³ MICHL, Jan. *Legionáři a Československo*. Praha: Naše vojsko, 2009, s. 235.

¹⁷⁴ NA, fond Policejní ředitelství Praha II, značka PŘ II – ODD, karton 235, signatura 134/70 Hlas revoluce.

¹⁷⁵ MICHL, Jan. *Legionáři a Československo*. Praha: Naše vojsko, 2009, s. 237.

¹⁷⁶ BĚLINA, Pavel. et al. *Dějiny země koruny české II*. 8. vyd. Praha-Litomyšl: Paseka, 2002, s. 249-251.

¹⁷⁷ Národní osvobození, roč. 16, č. 12, 27. 5. 1945, s. 1.

¹⁷⁸ Národní osvobození, roč. 16, č. 7, 20. 5. 1945, s. 1.

hodí. Všechno pokrokové lidstvo vítá vřele toto naprosté osvobození slovanských národů.“¹⁷⁹

V souvislosti s novým politickým uspořádáním upozorňuje Cháb na důležitost politického tisku a zároveň kritizuje tiskové poměry za první republiky, „kdy velké politické strany vydávaly svůj tisk, který neměl příliš velkou zpravodajskou úroveň a místo toho často sklouzával k typu tzv. červeného večerníku, kde se neprezentovaly žádné opravdové myšlenky a čtenáře zanechaly v pasivní nevědomosti. Je nutné si uvědomit, že nyní stojíme před velkou zkouškou politických stran. V Národní frontě jsou obratní lidé pera, kteří myslí jen na to, jak vyrobit politickou sensaci. Ale teď je přitom hlavně potřeba, aby lidé, kteří dříve četli např. agrární Venkov, nebo živnostenský Národní střed, byli přivedeni k poznání, v čem konkrétně byla politika těchto stran chybná. Zároveň je také potřeba, aby se dozvěděli pravdivě o poslání a úkolech socialismu.“¹⁸⁰

Národní osvobození se snažilo i v novém, lidově-demokratickém uspořádání odkazovat k prezidentu Masarykovi a jeho myšlenky zařadit do dobového kontextu. Osobnost prezidenta Masaryka připomíná Cháb článkem „Končí Masarykův týden“: „Mladá i stará generace zakusily společně žalostně okleštěné období „druhé republiky“, kdy jim byly Masarykovy ideály vytloukány z hlavy. Tehdy se měl český člověk rozhodovat o tom, zda chce dědictví Masarykovo, či budoucnost v Evropě fašistické a nacistické. Tehdy se také národ na věky rozhodl. Teď je teprve ta pravá příležitost plně ocenit Masarykův význam pro český národ. Nyní mají lidé pravdu, když si myslí, že se k Masarykovu odkazu mohou hlásit větším právem než kdykoliv předtím.“¹⁸¹

Pravděpodobně v průběhu roku 1946 začal Cháb vést kulturní rubriku Národního osvobození s názvem Kulturní hlídka. Psal recenze na vědecké knihy, stručně se zmiňoval o knižních novinkách a informoval o výsledcích nejrůznějších literárních soutěží. Je autorem recenze na knihu vědce a myslitele Emila Svobody¹⁸² s názvem

¹⁷⁹ Národní osvobození, roč. 16, č. 20, 6. 6. 1945, s. 1.

¹⁸⁰ NA, fond MZV-VA II, Ministerstvo zahraničních věcí, karton 1154, Národní osvobození, 30. 12. 1945.

¹⁸¹ NA, fond MZV – VA II, Ministerstvo zahraničních věcí, karton 1154, Národní osvobození, 10. 3. 1946.

¹⁸² Emil Svoboda (*2. října 1878 – †19. srpna 1948) – československý filosof a myslitel. Studoval práva na UK v Praze, poté byl profesorem na ČVUT a od roku 1923 profesorem občanského práva a právní filosofie na PF UK. Jako vynikající znalec dějin filosofie byl jmenován čestným doktorem filosofie na FF UK. Patřil k nejvýznamnějším pozitivistickým představitelům nenáboženské etiky, hlásil se k hnutí Volné

„Lidé a skutky“. Jak Cháb píše, se Svobodovými knihami se setkal již krátce po první světové válce, kdy se vrátil ze Sibíře a prožil dočasné vítězství reakce, zažil nové sbírání protirevolučních sil i nástup fašismu. V té době viděl hodně krutosti i ponížení mezi lidmi. Proto má v sobě odlišný pohled na lidskou duši než Emil Svoboda, který se snaží dělat člověka soucitnějším a laskavějším, než jaký reálně je. Přesto na něj Svobodovy knihy udělaly hluboký dojem a jeho dílo rozhodně není možné paušálně odmítat: „*Svémi zásadami je Svoboda přísný determinista, který jako vystudovaný právník stojí na zásadě osobní odpovědnosti. Hledá pravdu nejen ve svém myšlení, ale i v myšletelích starořeckých, anglických a francouzských, dokonce i v umělcích. Srovnává třeba Dostojevského s nejmodernějšími psychology a zabývá se vnitřní svobodou člověka. Mezi slabiny knihy patří příliš rozumové polemiky s citem, ač je si Svoboda dobře vědom, jak marná práce to je.*“¹⁸³

Krátkou zmínku věnoval Cháb na stránkách Národního osvobození tiskovému orgánu sociálně-demokratické strany „Právu lidu“, deníku, který v roce 1947 slavil 50 let od svého vzniku: „*Právo lidu je listem, který vždy psal seriózně a vyhýbal se senzačnosti, listem malých slov, ale pravdivých. V tom spočívá jeho poctivá služba národu.*“¹⁸⁴

K jubilejním šedesátinám dr. Sychravy shrnul Cháb nejdůležitější mezníky v jeho životě od prvních článků ve středoškolském časopise „Volnost“ roku 1904, až po pobyt v koncentračním táboře Buchenwald za 2. světové války a nejnověji jeho jmenování za člena Mezinárodní komise pro svobodu informací při Hospodářské a sociální komisi OSN. Kromě Chába blahopřál Sychravovi na titulní stránce také článkem „Bratru Lvu Sychravovi k šedesátce“ Prokop Maxa a Václav Osvald, který označil Sychravu za „*novináře revoluce*“ a ke svému článku připojil i jeho fotografii.¹⁸⁵

Na počátku roku 1948 odjel dr. Sychrava do Washingtonu, kde se zúčastnil zasedání Mezinárodní komise pro svobodu informací.¹⁸⁶ V té době vrcholil v Československu vládní krize. Sítil vliv komunistů na československé politické scéně. Prostřednictvím svého ministra vnitra Noska se snažili o přesuny ve velitelském sboru Bezpečnosti, které by jim zajistily úplnou kontrolu nad hlavním městem Prahou. Vláda Národní

myšlenky i svobodnému zednářství. Propagoval myšlenku laického náboženství. (Pramen: www.phil.muni.cz [online]. [cit. 2010-21-04]. Dostupný z WWW: < <http://www.phil.muni.cz> >).

¹⁸³ AAV ČR, fond 428, Karton 8, invent. č. 705, Národní osvobození 8. 9. 1946.

¹⁸⁴ Národní osvobození, roč. 18, č. 229, 1. 10. 1947, s. 3.

¹⁸⁵ Národní osvobození, roč. 18, č. 292, 16. 12. 1947, s. 1-3.

¹⁸⁶ PERNES, Jiří. *Lev v kleci*, s. 612. (Pramen: In: *Soudobé dějiny 4/2007*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007).

fronty rozhodla, aby tyto kroky byly zastaveny a ministři národně socialistické, lidové a slovenské demokratické strany pohrozili, že pokud nebude vládní usnesení splněno, podají demisi. Protože ministr Nosek rozhodnutí vlády ignoroval, oznámili 20. února 1948 prezidentu Benešovi ministři Petr Zenkl, Hubert Ripka, Jaroslav Stránský a Prokop Drtina za národní socialisty; Jan Šrámek, František Hála, Adolf Procházka a Jan Kopecký za lidovce; Štefan Kočvara, Ivan Pietor, Mikoláš Franěk a Ján Lichner za slovenské demokraty; že z vlády odstupují. Komunisté měli připravené řešení, ve kterém požadovali, aby prezident demisi ministrů přijal a jmenoval vládu novou, složenou podle jejich představ.¹⁸⁷

V napjaté politické situaci vydali spisovatel Josef Kopta a sociálnědemokratický poslanec Vojta Beneš manifest s názvem *Výzva československé politické veřejnosti*, který vyšel 21. února 1948:

„...Těsně před blížícími se volbami požadujeme, aby se v Československu nadále rozvíjela parlamentní demokracie, která bude vyrůstat z národních tradic, jejichž základy založili prezidenti Masaryk a Beneš. Apelujeme na požadavek, aby za poslance kandidovali lidé poctiví a slušní, v pravém slova smyslu inteligentní. Zároveň to musí být lidé samostatně myslící, skutečné politické osobnosti, s citem pro výkon svého povolání.

Prosíme strany Národní fronty, aby vybíraly kandidáty právě podle těchto hledisek. Volby musí být opravdu svobodné, jsme proti každému, třebas maskovanému a zakrytému omezování volnosti shromažďovací a volnosti projevu i v období předvolebním. K vytvoření skutečného demokratického prostředí by jen prospělo, pokud by ještě před volbami došlo k uzákonění ústavy. Pokud to v silách současného parlamentu není, snad mohou být uzákoněny alespoň ty části ústavy, o nichž bylo dosaženo dohody, zejména partie o osobních volbách. Ústavní garance svobod totiž bezesporu ujistí voliče, že i tyto volby a každé další v obnovené republice budou prosty jakéhokoli nátlaku. Volební boj nesmí být veden pouhou agitací, která může voliče často až urážet svými primitivními prostředky. Je nutné si uvědomit, že i po volbách je důležité spolupracovat a jedinou formou této spolupráce je pro nás i v dohledné budoucnosti dnešní Národní fronta.

Obracíme se jako skromní, ale svých občanských práv vědomí činitelé politického a kulturního života k naší veřejnosti a žádáme ji, aby uvedené zásady hájila, šířila a

¹⁸⁷ BĚLINA, Pavel. et. al. *Dějiny země koruny české II*. 8. vyd. Praha-Litomyšl: Paseka, 2002, s. 263-264.

s veškerou opravdovostí uplatňovala ve stranách i mimo strany a tím zvedla úroveň blížících se voleb ve prospěch národa a státu. „¹⁸⁸

Svůj podpis pod tuto výzvu připojil i Václav Cháb a dalších 36 osobností politického a kulturního života, mezi nimi byli dr. Josef Beran, arcibiskup pražský, dr. Milada Horáková, poslankyně a Ferdinand Peroutka, novinář. Seznamy signatářů byly postupně doplňovány a jejich počet neustále rostl. Spoluautoři Kopta s Benešem zaslali manifest všem šéfredaktorům denního tisku ke zveřejnění. Tuto výzvu otisklo na svých stránkách Národní osvobození i Hlas revoluce, ale např. redakce deníku Pravda, tiskového orgánu Komunistické strany Slovenska, ji uveřejnit odmítla z důvodu naléhavosti jiných důležitých politických událostí.¹⁸⁹

Prezident Beneš přijal demisi ministrů vlády Národní fronty a jmenoval 25. února 1948 novou vládu v čele s předsedou KSČ Klementem Gottwaldem. Zároveň byl ustaven Ústřední akční výbor Národní fronty, jehož předsedou byl zvolen Antonín Zápotocký.¹⁹⁰

Ještě o den později otiskuje Hlas revoluce zoufalou výzvu ke klidu mezi legionáři a k zachování jejich přízně prezidentu Benešovi: „...napište prezidentovi dr. Edvardu Benešovi, jak jste mu vděční za jeho práci, jak ho milujete a jak věříte, že nás dále povede ke šťastné budoucnosti.“¹⁹¹

Na základě následných politických změn došlo uvnitř ČsOL a v deníku Národní osvobození k velké reorganizaci. Dr. Sychrava se vrátil 25. února 1948 z Washingtonu do Prahy a o dva dny později mu bylo Ústředním akčním výborem ČsOL, jehož předsedou se stal komunistický poslanec Jan Vodička,¹⁹² který nahradil Josefa Davida, znemožněno další působení ve funkci šéfredaktora Národního osvobození. Poslanec Vodička zdůvodnil Sychravovo odvolání jeho neochotou postavit se po bok jednotného lidu a naopak pokračováním v politice, která odporovala zásadám lidové demokracie a zásadním ideám prvního a druhého odboje.¹⁹³

¹⁸⁸ AAV ČR, karton 45, č. 2212.

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ Národní osvobození, roč. 19, č. 48, 26. 2. 1948, s. 1.

¹⁹¹ MICHL, Jan.: *Legionáři a Československo*, Praha: Naše vojsko, s. 239 – převzato z: Hlas revoluce, č. 9, 27. 2. 1948, s. 1.

¹⁹² Jan Vodička (*1893 – †1961) – ruský legionář z 1. světové války, člen KSČ od jejího založení v roce 1921 a pozdější poslanec za tuto stranu ve vládě Národní fronty. V průběhu 2. světové války vězněn v německém koncentračním táboře Sachsenhausen, v roce 1948 předseda ČsOL. (Pramen: MATYÁŠ, Josef. – MYŠKOVÁ, Eva. *Jan Vodička*, Praha: Panorama, 1984, 55 s.)

¹⁹³ Národní osvobození, roč. 19, č. 53, 3. 3. 1948, s. 1.

Samotný Sychrava se k situaci poté vyjádřil za svého pobytu v londýnském exilu v rozhovoru pro list Washington Post: „...dozvěděl jsem se později ze svého vlastního listu, že jsem dostal tříměsíční dovolenou, o kterou jsem nežádal.“¹⁹⁴ V průběhu června 1948 byl Sychravovi, jako místopředsedovi komise OSN, vydán diplomatický pas a na základě toho odjel do exilu do Londýna.¹⁹⁵

Na uvolněné místo šéfredaktora Národního osvobození měl nastoupit, na základě příkazu od předsedy Ústředního akčního výboru ČsOL Vodičky, Václav Cháb. Ten se ale příkazu odmítl podřídit. Později na toto rozhodnutí vzpomíná ve svém deníku: „Odmítl jsem vést náš deník, a tak jsem byl zase jednu noc svého neklidného redaktorského života na dlažbě. Ráno pro mne přišel redakční sluha. „Máš jít do redakce, je tam bratr Vodička!“ Šel jsem. Nasupený Vodička měl vedle sebe elegantního důstojníka východní armády. „Bratr Silbiger a bratr Cháb! Vy se spolu nějak dohodněte!“ Praštil dveřmi a byl pryč. I měl list nového šéfredaktora, komunistu, který nevěděl nic o novinách. Byl jsem jeho zástupcem, pak jsem ho umluvil, aby si jmenoval zástupcem někoho z komunistů, které s sebou přivedl. A díval jsem se na to, jak list hynul duševně, až mu k vánocům 48 dali ránu z milosti.“¹⁹⁶

V březnu 1948 byl tedy na šéfredaktorské místo dosazen teprve devětadvacetiletý kpt. Arnošt Silbiger, člen KSČ. Od 3. března 1948 není jméno šéfredaktora uvedeno na titulní stránce Národního osvobození, místo toho je v záhlaví informace o tom, že Národní osvobození je deníkem Ústředního akčního výboru ČsOL. Silbiger je v tiráži uváděn jako odpovědný zástupce nikoliv jako šéfredaktor.¹⁹⁷

Z řad legionářských osobností zůstaly po březnové reorganizaci v listě Květoslav Hřivna, dr. Václav Osvald, dr. Rostislav Kocourek. Mezi redaktory přibyl pozdější vydavatel deníku Hlas revoluce a Chábův přítel Zdeněk Koňák. Častými autory článků se stali představitelé KSČ, např. A. Zápotocký, který psal o etapách znárodnování, do listu přispíval i Klement Gottwald.¹⁹⁸

Ve svojí nové podobě mělo Národní osvobození 12 stran a pravidelné rubriky: Denní zprávy, Hospodářství, Školství, Z novin, Veřejná služba, Čtenáři nám píší, Tělesná výchova, Svítání věnované dětem, Kulturní hlídka, Sport. Zůstala příloha Rodina a

¹⁹⁴ PERNES, Jiří. *Lev v kleci*, s. 612. (Pramen: In: *Soudobé dějiny 4/2007*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007.)

¹⁹⁵ MICHL, Jan. *Legionáři a Československo*. Praha: Naše vojsko, 2009, s. 245.

¹⁹⁶ Deník Václava Cháby, s. 43, záznam z 5. dubna 1954.

¹⁹⁷ Národní osvobození, roč. 19, č. 53, 3. 3. 1948, s. 1.

¹⁹⁸ Tamtéž, roč. 19, březen – prosinec 1948.

domácnost. Na pokračování vycházel román Skotská pýcha od Roberta Louise Stevensona, kromě toho byly zařazovány občasné krátké povídky, či jednotlivé úryvky z děl autorů československých a ruských, např. od K. Paustovského a Z. Davydova.¹⁹⁹

Po obsahové stránce se deník radikálně změnil. Na stránkách se začaly objevovat zprávy o tom, kolik tun obilí dodal Sovětský svaz evropským zemím, jaké jsou vyhlídky na letošní úrodu apod. Velký prostor dostala KSČ, která oznámila schválení Akčního programu Gottwaldovy vlády, zvýšení dávek chlebovin a poskytnutí daňových úlev pro zemědělce. Z rozhovoru s Klementem Gottwaldem vyplývá, že komunisté nejsou reakční činitelé, ale naopak se jim podařilo mobilisovat pracující lid ke zmaření pokusu o nastolení vlády kapitalistů a velkostatkářů.²⁰⁰

Cháb psal do Národního osvobození již jen kratičké články. V souvislosti s úmrtím ministra zahraničí Jana Masaryka, které je v listě diagnostikováno jako „*sebevražda úzce související s přepracovaností a nervovým vypětím*“,²⁰¹ vzpomíná Cháb na osobní setkání s ním: „...*Jan Masaryk mluvil vždy tak, že mu bylo snadné rozumět, bylo vidět, že miloval národ československý a k nám, bratrům legionářům, měl spoustu srdečných slov.*“²⁰²

V průběhu roku 1948 Cháb stále přispíval do Kulturní hlídky, kde se zmiňuje o jubilejní výstavě, kterou pořádalo Muzeum Maxima Gorkého v Moskvě,²⁰³ připomíná 600. výročí Karlovy univerzity,²⁰⁴ informuje o vydávání Adresáře Československého zdravotnictví.²⁰⁵ Jeho krátké články jsou většinou podepsány zkratkou chb. Po úmrtí prezidenta Beneše napsal článek, pojednávající o Benešových zásluhách v prvním odboji, v letech 1914 – 1918.²⁰⁶

Počátkem května 1948 bylo na stránkách Národního osvobození oznámeno plánované vytvoření organizace, která vznikne sloučením Československé obce legionářské, Sdružení zahraničních vojáků, Svazu politických vězňů a pozůstalých, Sdružení národního odboje, Sdružení českých partyzánů a Sdružení pražských barikádníků. Ze všech těchto organizací by měla být vytvořena jednotná organizace reprezentující první a druhý odboj.

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ Tamtéž, č. 59, 9. 3. 1948, s. 1-3.

²⁰¹ Tamtéž, č. 60, 10. 3. 1948, s. 1.

²⁰² Tamtéž, č. 63, 13. 3. 1948, s. 4.

²⁰³ Tamtéž, č. 74, 27. 3. 1948, s. 5.

²⁰⁴ Tamtéž, č. 80, 3. 4. 1948, s. 1.

²⁰⁵ Tamtéž, č. 278, 23. 11. 1948, s. 5.

²⁰⁶ Tamtéž, č. 210, 8. 9. 1948, s. 1.

8. a 9. května 1948 se konal ustavující sjezd nově vzniklého Svazu bojovníků za svobodu, v jehož čele stál ústřední výbor s předsedou Ladislavem Kopřivou, generálním tajemníkem Janem Vodičkou a předsedou akčního výboru ČsOL Prokopem Maxou.²⁰⁷ ČsOL oficiálně zanikla rozhodnutím ministerstva vnitra až 3. 10. 1949.²⁰⁸

Současně se od 9. května 1948 Národní osvobození stalo jediným deníkem a Hlas revoluce jediným týdeníkem všech odbojových organizací.²⁰⁹

Národní osvobození začal vydávat Svaz bojovníků za svobodu a v programovém prohlášení listu je uvedeno: „Přináší denní zprávy a obvyklé rubriky deníků, pěstuje tradici čs. národního odboje a podporuje celostátní budovatelské úsilí.“²¹⁰ Budovatelské úsilí se v listě projevilo v nadpisech a obsazích jednotlivých článků: „Dokážeme světu, že naše cesta je správná“,²¹¹ „Budovatelské úsilí čs. armády“,²¹² „Jak se zvýší hmotný blahobyt lidu“,²¹³ „Ať žije přátelství Čechů a Sovětů“²¹⁴.

Václav Cháb se ještě v průběhu roku 1948 přihlásil do Svazu československých novinářů, který byl vytvořen sloučením Svazu českých a Svazu slovenských novinářů. Svoje sídlo měl v Praze a v jeho rámci měl existovat Národní svaz slovenských novinářů.²¹⁵

První sjezd Svazu československých novinářů se konal v Praze v Obecním domě ve dnech 23. a 24. října 1948 za účasti 979 československých novinářů.²¹⁶ Předsedou svazu byl zvolen Antonín Nedvěd a spolu s hlavními úkoly československého tisku došlo k redefinování postavení jednotlivých novin na mediální scéně:

„Každé noviny musí důsledně sloužit těm složkám pracujících, pro něž jsou určeny. Protože toto své poslání dosud neplní, zdůrazňujeme znovu poslání jednotlivých novin takto:

Rudé právo je mluvčím vedoucí strany v národě. Tutéž funkci má na Slovensku Pravda.

²⁰⁷ Tamtéž, č. 115, 9. 5. 1948, s. 2.

²⁰⁸ MICHLE, Jan. *Legionáři a Československo*. Praha: Naše vojsko, 2009, s. 241.

²⁰⁹ NA, fond Policejního ředitelství Praha II, značka PŘ II – ODD, karton 235, signatura 134/70 Hlas revoluce.

²¹⁰ NA, fond Policejního ředitelství Praha II, značka PŘ II – ODD, karton 257, signatura 170/16 Národní osvobození, Tiskový odbor Ministerstva informací, č. j.: 28 289/48 TO.

²¹¹ Národní osvobození, roč. 19, č. 189, 14. 8. 1948, s. 1.

²¹² Tamtéž, č. 199, 25. 8. 1948, s. 1.

²¹³ Tamtéž, č. 241, 17. 10. 1948, s. 8.

²¹⁴ Tamtéž, č. 280, 25. 11. 1948, s. 2.

²¹⁵ BEDNAŘÍK, Petr. *Český tisk v letech 1945-1948*. In: KONČELÍK, Jakub – KÖPPLOVÁ, Barbara – PRÁZOVÁ, Irena – VYKOUKAL, Jiří (eds.): *Rozvoj české společnosti v Evropské unii. III, Média, Teritoriální studia*. Praha: Matfyzpress, 2004, s. 142.

²¹⁶ *I. Sjezd československých novinářů v Praze – 23. a 24. října 1948*. Praha: vydal Svaz československých novinářů v Praze, 1948, s. 5.

Svobodné slovo, Lidová demokracie a Lud jsou orgány příslušných politických stran Národní fronty. Práce je orgánem ROH. Zemědělské noviny jsou orgánem JSČZ. Lidové noviny jsou orgánem kulturních pracovníků. Mladá fronta je orgánem SČM. Obrana lidu je deníkem čs. armády. Národní osvobození je orgánem Svazu bojovníků za svobodu. Obrazové týdeníky se musí orientovat na tu část čtenářstva, pro kterou jsou určeny. (např. Květen – ROH, Beseda – vesnice, Vlasta – ženy apod.)

Specialisované týdeníky (kulturní, tělovýchovné, atd.) se musí skutečně specializovat na úkoly, k nimž jsou svou podstatou určeny.

*Krajinský tisk musí být organisátorem tvůrčího budovatelského úsilí a tlumočnickem zvláštních problémů svého kraje.*²¹⁷

Poslední číslo Národního osvobození vyšlo 31. prosince 1948, na titulní stránce je informace o ukončení vydávání listu: „Dnešním číslem našeho listu se loučíme s našimi čtenáři. Ve svém dlouholetém vývoji před válkou i po osvobození, deník Národní osvobození, orgán ČsOL, rázně zasahoval do historického vývoje republiky. Po únoru se v duchu tradic našeho boje za svobodu zařadil mezi čs. pokrokový tisk. Po sloučení odbojových organisací se stal orgánem jednotného Svazu bojovníků za svobodu. Při tom plnil úkoly, přesahující rámec odbojového orgánu, které na základě plánované organisace tisku nyní převezmou jiné listy. Redakční kolektiv Národního osvobození, jehož členové budou nyní pokračovat ve své práci na jiných místech, děkuje svým čtenářům za důvěru a přeje jim, aby v pětiletce dosáhli plného úspěchu při budování svobodné republiky.”²¹⁸

Od 1. ledna 1949 bylo Národní osvobození nahrazeno Hlasem revoluce, listem, který začal vycházet s denní periodicitou a stal se tiskovým orgánem Svazu bojovníků za svobodu. Přestože v prosinci 1948 vyšel na stránkách Hlasu revoluce tzv. Vydavatelský program pro rok 1949, není v něm o nahrazení Národního osvobození žádná zmínka. Program se zaměřuje na posílení úlohy Hlasu revoluce ve Svazu bojovníků za svobodu: „Je důležité, aby se Hlas revoluce v mnohém zlepšil. Dosud se zabýval jednak politicko-výchovnými úkoly, jednak organizačním životem SBS, jednak sociálním poradenstvím. Tím se bude zabývat i také dále, je však nutno, aby jeho celkové zaměření bylo ještě těsněji spjato se životem SBS.

Hlas revoluce musí být více zaměřen k činnosti SBS, hlavně k výchově funkcionářských a členských kádrů. Je také nutné prohlubovat ideovou a organizační

²¹⁷ Tamtéž, s. 11.

²¹⁸ Národní osvobození, roč. 19, č. 315, 31. 12. 1948, s. 1.

*jednotu všech odbojových složek. Dále je nutno, aby Hlas revoluce soustavně sledoval všechny hlavní zjevy domácí i zahraniční reakce, ohrožující naše lidové demokratické zřízení, cestu k socialismu, svobodu a míru. Časopis Hlas revoluce se musí státi časopisem lidovým.*²¹⁹

Dne 14. ledna 1949 adresovalo Ministerstvo informací a osvěty Svazu bojovníků za svobodu Zrušení povolovacího výměru, ve kterém uvádí, že vzhledem k upuštění dalšího vydávání deníku Národní osvobození, ruší Tiskový odbor platnost zdejšího výnosu č. j.: 28 289/48 TO ze dne 6. 8. 1948 a jmenovaný list škrtá z evidence vydávaných časopisů.²²⁰

Od ledna 1949 se Václav Cháb stal nezaměstnaným. Po komunistickém převratu v únoru 1948 odmítl vést Národní osvobození, nevyhnul se však ani psaní článků poplatných tehdejší době. Podle slov svého syna Jana Chába, měl mezi komunisty několik přátel, ale do KSČ nikdy nevstoupil. Na základě záznamů z Chábova deníku je patrné, že se s vládou komunistů neztotožnil, v roce 1954 ji nazývá „*drsným terorem přítomnosti*“.²²¹ Proto je označení Václava Chába, za „*jednoho z hlavních komunistických „čističů“ uvnitř ČsOL po druhé světové válce, o jehož morálních kvalitách by se dalo s úspěchem pochybovat*“²²² v knize Legionáři a Československo od autora Jana Michla, značně přehnané.

6. Cháb jako spisovatel a překladatel

6. 1. Počátky překladatelské činnosti a literární tvorby

Po návratu z 1. světové války využil Václav Cháb svých znalostí ruštiny a srbochorvatštiny k překladatelské činnosti. Kromě toho se sám stal autorem mnoha publikací, zejména s historickou tematikou.

²¹⁹ Hlas revoluce, roč. 3, č. 28, 15. 12. 1948, s. 3.

²²⁰ NA, fond Policejního ředitelství Praha II, značka PŘ II – ODD, karton 257, signatura 170/16 Národní osvobození, Tiskový odbor Ministerstva informací a osvěty, Č. j.: 20 555/49 TO, 14. 1. 1949.

²²¹ Deník Václava Chába, s. 2, záznam z 8. srpna 1958.

²²² MICHL, Jan. *Legionáři a Československo*. Praha: Naše vojsko, 2009, s. 101.

Chábova rozsáhlá překladatelská činnost začala v roce 1926, kdy vyšla v jeho českém překladu kniha od chorvatského básníka a spisovatele Miroslava Krleži s názvem „Tři domobranci“. Příběh z prostředí 1. světové války kritizuje zahnilé poměry v Rakousko-Uherské armádě i archaické politické vedení celé monarchie.

S Krležou se Cháb jednou osobně sešel v jeho záhřebském bytě²²³ a tohoto autora označil za nejtalentovanějšího jihoslovanského²²⁴ spisovatele současnosti. Na knihu Tři domobranci vyšla i dobová upoutávka v Lidových novinách. Její autor se podepsal zkratkou Jhd. a vyzdvihuje zejména uvěřitelnost celého příběhu, která plyne z vlastní zkušenosti Krleži v armádě.²²⁵

Kulturní rubrika Lidových novin o tři roky později tuto knihu znovu zmiňuje a překladatel z chorvatštiny a srbštiny, dr. Otakar Kolman, se vyjadřuje k Chábovu překladu Krležovy knihy velmi kriticky: „Překlad Chábův má všechny charakteristické znaky našich překladů ze slovanských literatur, o nichž je známo, že co do správnosti a přesnosti zůstávají leckdy daleko za našimi překlady z literatur neslovanských.“²²⁶

Ve svém překladu se podle dr. Kolmana Cháb dopouští velkého množství diferenčních chyb, jako příklad zmiňuje třeba chorvatský výraz „jablan“, který Cháb přeložil jako jabloň, ve skutečnosti ovšem v překladu tento výraz znamená „topol“. Výraz „naravno“ není v českém překladu „rovně“, ale „přirozeně“. Stejně tak v chorvatštině „balvan“ není česky „balvan“, ale „trám“, část věty „mysli im se lepe“ neznamená, jak Cháb uvádí „myslí se jim lépe“, ale „myšlenky se jim lepí“. Na závěr shrnuje dr. Kolman, že Chábův překlad zaostává za ideálem správného a přesného překladu, který by měl být v dnešní době již samozřejmostí.²²⁷

Od Miroslava Krleži přeložil Cháb ještě jednu knihu, která měla původně vyjít pod českým názvem „Chorvatský bůh Mars“, ale po sporech s nakladatelstvím Vladimíra Orla vyšla pod názvem „Na frontu“.²²⁸ V roce 1926 přeložil Cháb také dvě knihy z ruské literatury, od L. Andrejeva román „Deník Satanův“ a od V. Ivanova „Podivuhodná putování krejčího Fokina“. V roce 1928 vyšel v nakladatelství Vladimíra Orla v Chábově překladu rozsáhlý čtyřdílný román „Vojna a mír“ od ruského spisovatele L. N. Tolstého. Do konce dvacátých let 20. století vyšly ještě další knihy,

²²³ Deník Václava Chába, s. 33, záznam z 8. srpna 1958.

²²⁴ Označení se vztahuje k autorům literatury srbské, chorvatské a slovinské.

²²⁵ Lidové noviny, roč. 34, č. 146, 23. 2. 1927, s. 7.

²²⁶ Lidové noviny, roč. 37, č. 79, 13. 2. 1930, s. 9.

²²⁷ Tamtéž.

²²⁸ Deník Václava Chába, s. 33, záznam z 8. srpna 1958.

kteřé Cháb přeložil z ruského originálu: „Kain-kabak“, od spisovatelky L. Sejfulliny, „Otec Sergej“ od L. N. Tolstého a „Když zvony zvoní“ od V. N. Dančenka.

Cháb se po 1. světové válce odvrátil od katolické víry a stal se členem Volné myšlenky československé.²²⁹ V roce 1926 vydala Volná myšlenka knihu „Nepostradatelný rádce občanů bez vyznání“, jejímž autorem je Cháb. Kniha má charakter příručky pro bezkonfesní občany, jednotlivé kapitoly se zabývají zasnoubením, sňatkem, manželstvím a úmrtím, pohřbem ohněm a do země. Jsou zde popsány pokyny, jakým způsobem se vystupuje z církve, rady o poručenství, jak se chovat ve styku s úřady a praktické rady a poučení v právních otázkách. Knihu uzavírá kapitola „Upřímné slovo všem občanům bez vyznání“: „*Dříve byli lidé vystupující z církve značně utiskováni, projevovalo se to zejména při obřadech (svatba, pohřeb), které zavdaly vhodnou příležitost k opovrhování. Tyto obřady byly prováděny ze stran úředníků neuctivě. Je proto nutné, aby se lidé nekonfesní sdružovali a prokazovali si navzájem služby, dosud vykonávané církvemi.*“²³⁰

Je zde otištěno i programové prohlášení: „*Volná myšlenka je svaz lidí, usilujících o odstranění předsudků ve všech oborech lidského konání i myšlení, jakož i zabezpečení svobody projevu pro každého. Jednak zápasí o svobodu každého občana, jednak pracuje výchovně, aby z lidských myslí odstranila předsudky, plynoucí z nevědeckého myšlení. Organizace neusiluje o nabytí politické moci. Je ale pomocníkem všech stran. Členský příspěvek je 15 Kč. Členové se titulují „příteli“ a „přítelkyně“. Vstoupit do sdružení mohou občané starší 18 let a bez vyznání. Sdružení vydává časopisy „Volná Myšlenka“ a „Havlíček“.*“²³¹

V témže roce vyšla ve vydavatelství Volné myšlenky československé v Praze obrázková publikace „Bohové, náboženství a kněží“. Autorem kreseb byl malíř

²²⁹ Mezinárodní organizace Volná myšlenka byla založena již v roce 1880 v Bruselu jako federace složená z nejrůznějších ateistických spolků z celé Evropy. Česká sekce Volné myšlenky byla založena roku 1906. Čeští organizovaní bezvěrci považovali za své přímé předchůdce některé přední osobnosti českého veřejného života, jako byl třeba Karel Havlíček Borovský, filosof a bývalý křížovnícký kněz Augustin Smetana, cestovatel Vojta Náprstek a mladočeský politik a žurnalista Josef Barák. Tito muži svými protiklerikálními postoji vyhovovali představě „volného myslitele“. Hlavním tiskovým orgánem se stal měsíčník a později týdeník „Volná Myšlenka“ a knižní produkci tvořila edice „Knihovna Volné Myšlenky“. Volná myšlenka se charakterizovala jako nepolitické sdružení bezkonfesních občanů, ale i přes avizovanou apolitičnost dávala ve svých kampaních lidem najevo, jak je škodlivé volit klerikály, kapitalisty i komunisty. Podle průzkumu v roce 1930 bylo z celkového počtu 14 729 536 obyvatel Československa 854 638 osob bez vyznání, zatímco katolíků bylo podle téhož sčítání 10 831 696 (Pramen: In: KUDLÁČ, Antonín, K. K. *Příběhy volné myšlenky*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 14-149).

²³⁰ CHÁB, Václav. *Nepostradatelný rádce občanů bez vyznání*. 2 vyd., Praha: Volná myšlenka, 1926, s. 178.

²³¹ Tamtéž, s. 182-185.

František Kupka a autorem textů Václav Cháb. Na jednotlivých stránkách jsou zobrazeny náboženské výjevy v ironizujícím kontextu. Katolický kněz je vyobrazen velmi nedůvěryhodně, jako člověk, který shromažďuje mamon. Pod obrázkem je Chábův text: „*Církev se po staletí snaží pouze o generování bohatství.*“²³² Alláh je podle obrázku bohem smrti, bojů a pochybného hrdinství. Řečtí bozi mají veškeré nectnosti lidské, ale přesto se k lidem nechovají vůbec smířlivě. Ruský bůh postrádá odvahu, revoluce udělala jeho vládě konec. Cháb vkládá naději do vědy, neboť ta je nejmladším produktem lidské činnosti na zemi, jde mimo víru, nebojí se bohů a přitom má také své mučedníky.²³³

Další Chábovou knihou z nakladatelství Volné myšlenky je povídkový cyklus s názvem „Co udělal Yi-Nin-Čen a jiné povídky“. Vyšel v roce 1928 a obsahuje chmurné povídky z ruského Zabajkalí, ve kterých Cháb líčí krutou smrt Číňanů rukama ruských kozáků a situaci na ruské frontě v průběhu 1. světové války.

O svém působení v ruských legiích napsal Václav Cháb knihu „Bachmač – březen – 1918“, kterou vydalo nakladatelství Hélios v roce 1930. Cháb ji označil za „*historický obraz bachmačských událostí*“. Popisuje v ní březnové události roku 1918 z pohledu československých legionářů. Bitvy u ukrajinské Bachmače se zúčastnili vojáci 7. tatranského pluku, kteří bojovali proti početnějšímu německému vojsku. Dne 29. června 1930 vyšla na tuto knihu recenze v Národním osvobození, jejímž autorem je legionář Karel Zmrhal. Ten velmi oceňuje ochotu pustit se do těžkého úkolu, jaký si Cháb zvolil. Jeho dílo totiž není rozsáhlé, a proto bylo důležité vybrat ta správná fakta, události i osoby, aby čtenář pochopil, co se vlastně za několik dní bachmačských událostí stalo. Cháb umí barvitě popsat ukrajinské jaro plné bláta, charakterizuje náladu ruských vojáků opustivších frontu. Zaznamenává bezradnost ruského štábu, jež vedla k tomu, že pomocníkem velitele ruského pluku stal se český důstojník, který svým rozhodným činem připravil pluk k odjezdu do vlasti. V kapitolách věnujících se samotné Bachmači jsou věrně zobrazeny zejména zmatek a nejistota na bojišti, útok německého vojska a následné příměří, které je Němci nedodržené. Podle Zmrhala je zcela jasně vidět, že Cháb byl přímým účastníkem těchto litých bojů a v závěru své recenze knihu chválí: „*Chábův Bachmač jest velmi cenným příspěvkem k poznání doby*

²³² CHÁB, Václav – KUPKA, František. *Bohové, náboženství a kněží*. Praha: Volná myšlenka, 1926, s. 5.

²³³ Tamtéž, s. 6 – 61.

a lidí, jakož i věrným historickým obrazem těžkých chvil ruských legií v první polovině března 1918“.²³⁴

Tématikou 1. světové války se zabývá i Chábova kniha „Mariinsk-Kungur – dva obrazy ze sibiřské války“ z roku 1931. Na toto zajímavé dílo upozorňuje týdeník Filmový kurýr: „Cháb nás zavádí ve svých vzpomínkách do Mariinska, kde bojovali stateční Čechoslováci a do Kunguru na Urale, kde bílé a rudé armády při 40 stupních mrazů navzájem střežíce jedna druhou. Z autorových řádek je poznat dokonalá znalost míst o kterých vypráví. Knížka je velmi napínavá a je ji rozhodně užitečno číst a znát.“²³⁵

Jednou z nejdůležitějších knih, které Cháb napsal, byla publikace „Jak se dělají noviny“, která vyšla v roce 1932. Vydalo ji nakladatelství Pokrok, které vydávalo také legionářský deník Národní osvobození. V podtitulku se uvádí: „Samozřejmé pravdy a praktické rady“.

Tato útlá knížka je určena jak samotným redaktorům, kteří se přímo podílejí na tvorbě novin, tak i laické veřejnosti, pro kterou je dle Chábových slov „...krátkým pohledem do složité dílny, ve které se tato nejčtenější četba naší doby dělá...“²³⁶ V jednotlivých kapitolách Cháb čtivým způsobem rozebírá zákulisí redaktorské praxe a na základě vlastních zkušeností radí, jak postupovat při formování hlavních rubrik každých novin. Novinařinu považuje za řemeslo, jehož techniku se lze naučit, tak jako techniku jakéhokoliv jiného řemesla. Z této praktické příručky vyplývá, že Cháb klade velký důraz na Vnitřní politiku, neboť „...dostat se do této rubriky a dělat v ní, to je ctižádostí snad každého redaktora, který přijde do novin. Ale je to také věc, na které se vždy znovu a znovu ukazuje pravdivost skeptických slov Písma: „Mnoho jest povoláných, ale málo vyvolených!“²³⁷ V období 30. let 20. století reflektuje tehdy velmi populární stranický tisk: „List tzv. nestranný je prakticky nemožný. Musely by ho dělat stroje.... Skutečným informátorem a zpravodajem je takový list, který své tendence neskrývá, který s nimi naopak své čtenáře seznamuje. Noviny, které o sobě tvrdí, že jsou netendenční, nestranné atd., hrají se svým čtenářem vlastně nepoctivou hru, zakrývajíce před ním zorný úhel, pod kterým pozorují svět. List „nestranný“ bývá zpravidla list

²³⁴ NA, MZV-VA I, fond Ministerstva zahraničních věcí, karton 3349.

²³⁵ Filmový kurýr, roč. 6, č. 12, 17. 3. 1932, s. 25.

²³⁶ CHÁB, Václav. *Jak se dělají noviny*. Praha: Svaz národního osvobození, 1932, s. 133.

²³⁷ Tamtéž, s. 49.

reakční. Způsobem svého nazírání i výsledky svého působení...Příklady vidíme i u nás např. Národní politiku...²³⁸

Velmi osobitý názor má Cháb na tisk bulvární, kterým je pohoršen a odsuzuje ho: „*To jsou ty noviny, které vedou události z denní kroniky jako věc hlavní. Politiky dávají jen tolik, kolik potřebují na vyplnění místa nebo kolik jí právě potřebuje pro osobní účely vydavatel. Tyto noviny rozdmýchávají každý jednotlivý případ Denní kroniky v událost, která má být podána tak naléhavě a tak drásavě, aby bouřila v lidech nejprimitivnější pudy života, hlavně aby lehtala a excitovala představy sexuální. To je onen hrubý typ bulvární žurnalistiky, který se čas od času objevuje u všech národů a nad kterým vždycky spínají ruce především učitelé, kteří jeho výsledky mohou pozorovat ve škole na dětech. Je to druh nemoci, jako je španělská chřipka v ohledu fysickém. Je to epidemie, která se objevuje a zase zachází. Epidemie nakažlivých nemocí lidstvo potírá čím dále tím účinněji. Dá se doufat, že i tento druh tisku, který bývá obyčejně zpravodajsky mizerný, žije z nečistých kombinací a z pustých výmyslů, jednou zmizí mezi věci, které kdysi byly, ale které na věky nebudou.*“²³⁹

Z knihy je patrné, že Cháb je zastáncem havlíčkovského typu žurnalistiky, poukazuje na nutnost psát stručným a výstižným slohem, tak, aby lidé všemu rozuměli. Sám se snaží tímto způsobem na stránkách Národního osvobození psát. Svůj vzor, Karla Havlíčka Borovského, opakovaně zmiňuje, považuje ho za novináře „*majícího velkého talentu*“.²⁴⁰

O knize Jak se dělají noviny se pochvalně zmiňuje týdeník pro literaturu, umění a kritiku Rozpravy Aventina: „*V Chábově knize, kterou doporučujeme všem, jest v kostce shrnuta moudrost, určující směrnic, ze kterých denní tisk vyrůstá. Jest to jakési desatero o 25 kapitolách, informujících o látce, z níž se noviny tvoří. Vše psáno jasně a živě, nezatíženo teoretickými úvahami, se zřetelem ke skutečnosti a k potřebě jak redaktora, tak i čtenáře, kteří oba čekají od novin to, čím opravdu tisk má býti. Chábova knížka je malým kodexem techniky řemesla novinářského, zaznamenávajícím jeho základní pojmy a základní pravidla.*“²⁴¹

²³⁸ Tamtéž, s. 21.

²³⁹ Tamtéž, s. 67.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 51.

²⁴¹ Rozpravy Aventina, roč. 7, č. 39, 23. 6. 1932, s. 323.

6. 2. Cháb a nebezpečí fašismu (1931 – 1934)

Na přelomu dvacátých a třicátých let 20. století došlo i v Československu, v důsledku politických změn v Itálii a Německu, k vzestupu fašistického hnutí.

Dne 23. března 1926 splynulo Národní hnutí s Československými fašisty a vytvořilo nově vzniklou Národní obec fašistickou. Z té se stala samostatná politická strana, v jejímž čele stál jeden z velitelů československých legionářů v Rusku, Radola Gajda.²⁴² Program strany ideologicky vycházel z italského fašismu, jeho cílem bylo podřízení třídních zájmů zájmům národa a státu. Jako tiskový orgán strany vycházel týdeník Říšská stráž, později přejmenovaný na Stráž říše, pak Fašistické listy a v roce 1935 Národní věstník. Mezi členy strany byli silně zastoupeni střední obchodníci, živnostníci a rolníci společně s maloburžoazní inteligencí.²⁴³

Gajdu, vůdce Národní obce fašistické, Cháb osobně poznal v době svého působení v ruských legiích. Generál Gajda zastával v letech 1918-19 významný post v armádě sibiřského diktátora Kolčaka, tedy v armádě, proti které se mnoho československých legionářů včetně Chába vzbouřilo.

V roce 1931 vydal Svaz národního osvobození Chábovu politickou reportáž s názvem „Jihočeský selský vůdce Radola“. Útlá brožura je souborem besed otištěných v Národním osvobození, které se zabývaly osobností vůdce československého fašismu Radoly Gajdy. Cháb s určitou dávkou ironie popsal Gajdu jako člověka, který pro vojenskou moc udělal cokoli. Na konci první světové války přeběhl z československé armády do služeb ruského admirála Kolčaka, kde se stal náčelníkem generálního štábu. Odtud ho propustili a v roce 1919 vyvolal povstání na Sibiři proti Kolčakově vládě. Po úspěšném potlačení tohoto povstání se vrátil do Československa. Cháb přisuzuje právě tyto události celkovému morálnímu i politickému krachu Gajdovy osoby. Díky tomu, že v Československu se vědělo jen velmi málo o jeho minulosti, byl znovu přijat do československé armády a stal se velitelem divize v Košicích. Na základě trestního oznámení, které Gajdu vinilo z tajných styků s ruskými bolševiky, byl z armády

²⁴² Radola Gajda (rodným jménem Rudolf Geidl) (*1892 – †1948) – československý vojenský velitel a politik. Vystudoval gymnázium v Kotoru. Během 1. světové války působil v československých legiích v Rusku, jmenován velitelem 7. střeleckého pluku, později generálmajorem a přešel na stranu ruského admirála Kolčaka. V období první republiky vůdcem Národní obce fašistické a poslancem za Ligu proti vázaným kandidátním listinám. Několikrát zatčen a vězněn. Krátce po druhé světové válce odsouzen za kolaboraci s Němci (Pramen: In: GAJDA, Radola. *Moje paměti*. 3. vyd. Brno: Bonus A, 1996).

²⁴³ KROUPA, Vlastislav. *Český antifašismus a odboj*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1988, s. 242-243.

propuštěn. Od této chvíle započal dráhu fašistického politika a společně s Jiřím Stříbrným²⁴⁴ založil Národní obec fašistickou. Cháb v knize predikuje Gajdův politický úspěch na venkově: „*Na našem venkově má Gajda velmi dobré předpoklady k úspěchu, neboť se mu podařilo přesně odhadnout náladu v řadách stoupenců venkovských politických stran. Sedláci jsou nespokojení, mají nedůvěru ke všemu, co vůdcové jejich stran vyhlašují, začínají se ohlížet na majetkové poměry před válkou a nyní. Ale stále ještě nemají možnost jiné volby. Radola Gajda jim dává svým programem základní útěchu: Všechny politické strany jsou organizacemi špatných elementů, které se zmocnily vlády nad lidem. To je také první věta fašistické nauky. Ta druhá zní: Tyto elementy zbohatly na váš úkor a dopustily to, že nyní jste žebráci. A konečně třetí věta zní takto: Je třeba strany rozehnat a jejich vůdcům obrátit kapsy.*“²⁴⁵

Podle Chába má fašismus minimální politický program, ale opírá se o jeden stěžejní bod, kterým je revize majetku všech politiků. A na to lidé, zejména na venkově velmi dobře slyší. Gajda objel se svými spolustraníky vesnice na Šumavě a zdejšímu venkovskému lidu se snažil zalíbit lacinými gesty, jako je slibování snížení platů úředníkům.²⁴⁶

„*Fašismus se udusí ve vlastní hlouposti, jako se udusil ve velkých městech, kde už dávno je konec jeho divům.*“²⁴⁷ Touto větou končí Cháb svoje kritické řádky na adresu Gajdy. Fašismus považuje za příliš primitivní na to, aby měl nějaký budoucí vývoj. Podporovat ho může pouze venkov, kde lidé snadněji uvěří jeho demagogii než ve velkých městech.

Národní obec fašistická skutečně měla silné pozice na českém a moravském venkově, zejména na Hané, na jihovýchodní a jihozápadní Moravě a také v jižních a východních Čechách.²⁴⁸

Životu Gajdy a jeho politické kariéře věnuje Cháb i svoji další, velmi krátkou publikaci „*Spasí Radola Gajda a jeho fašismus náš lid?*“, kterou vydal Svaz národního osvobození v roce 1932. V knížce shrnuje dosavadní nejdůležitější životní okamžiky

²⁴⁴ Jiří Stříbrný (*1880 – †1951) – český, poté československý národněsocialistický politik, pak ligistický politik, účastník protirakouského odboje. V letech 1911-18 byl redaktorem tiskového orgánu národně socialistické strany České slovo. V období první světové války se zapojil do odbojového hnutí Maffie, stal se předsedou jejího výkonného výboru. Dále byl členem Národního výboru a Socialistické rady. Po vzniku republiky ministrem obrany, poté založil Národní ligu, která se stala součástí Národního sjednocení. Po válce odsouzen na doživotí. (Pramen: *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*. Libri, [cit. 2010-04-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.libri.cz/databaze/kdo18/main.php>>).

²⁴⁵ CHÁB, Václav. *Jihočeský selský vůdce Radola*. Praha: Svaz národního osvobození, 1931, s. 17.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 36.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 48.

²⁴⁸ KROUPA, Vlastislav. *Český antifašismus a odboj*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1988, s. 243.

Gajdy od jeho narození v roce 1892. Zdůrazňuje zejména období konce roku 1918, kdy byl zvolen vládcem Sibíře admirál Kolčak, člověk slabý a nervózní, rozhodně to podle Chába nebyl typ vládce a panovníka. Gajda se s nadšením postavil po jeho boku. V této době přijel na Sibiř generál Milan Rastislav Štefánik, který Gajdu ostře kritizoval. Gajda se proto přidal na Kolčakovu stranu. Cháb kritizuje Gajdu za to, že se z tohoto období chlubí řadou vyznamenání, která mu nepatří a vybojovali je pro něj českoslovenští vojáci, ke kterým se obrátil zády. Když Kolčak s Gajdou vládli Sibíři (prosinec 1918 – listopad 1919), probíhalo v této oblasti krvavé vyvražďování selského lidu i dělnictva. Vyvrcholilo to Gajdovou degradací a odejmutím titulu ruského generála. Gajda nakonec proti Kolčakovi zosnoval vzpouru, která skončila Gajdovou porážkou a jeho rychlým uprchnutím z Ruska. Následně byl propuštěn z Československé armády a odstartoval svoji politickou kariéru. Založil veřejné fašistické hnutí „Národní obec fašistická“. Později zosnoval přepadení rady Vorla, který měl doma v úschově Gajdův spis z kárného výboru a byl odsouzen ke dvěma měsícům nepodmíněně. Následkem toho byl zbaven poslaneckého mandátu. Naposledy se v Železné Rudě v jižních Čechách sešel s německými hitlerovci na utajovaném jednání.²⁴⁹

Celou knihu Cháb uzavírá větou: „*Radola Gajda je člověk, kterému republika dala tolik možností jako málokterému jinému Čechoslovákovi vůbec. Počínal si ale tak, že ho republika nakonec musela propustit z armády, a že ho nakonec musela i zavřít.*“²⁵⁰

K Chábově knize se 8. září 1932 v Národním osvobození vyjádřil Jakub Turek, bývalý voják 7. Tatranského pluku československých legií v Rusku, který Chába i Gajdu měl možnost osobně poznat: „*Bratr Cháb popisuje věcně a historicky správně účast Gajdy v našem vojsku na Rusi i jeho neslavný odchod z něj. Je vidět, že je dobře informován i o Gajdově politické činnosti. Bratr Cháb je člověkem pokrokovým, který za pobytu v ruských legiích změnil názor na svět a nelze mu upřít charakter. Vždy bojoval udatně a nebojácně a v kolektivu vojáků byl oblíben. Toto ovšem nelze tvrdit o Gajdovi, který snil o diktátorství na Sibíři...*“²⁵¹

Problematikou fašismu a osobností Radoly Gajdy se Cháb znovu zabývá i ve své knize „Několik legionářských Co a Jak“, kterou vydal Svaz národního osvobození v roce 1932. Je to soubor poznámek a polemik vztahujících se k historii a významu

²⁴⁹ CHÁB, Václav. *Spasí Radola Gajda a jeho fašismus náš lid?* Praha: Svaz národního osvobození, 1932, s. 1-15.

²⁵⁰ Tamtéž, s. 15.

²⁵¹ NA, fond Ministerstva zahraničních věcí, MZV-VA I, karton 3349.

legionářství. Cháb připomíná, že každý legionář by se neměl obracet ke svým zásluhám, ale naopak by měl myslet do budoucna. Není nutné, aby se politicky angažoval, ale aby se stal členem nějaké jednotné legionářské organizace. Chábova nenávist ke Gajdovi se projevuje v komentáři jeho politických výbojů, vytýká mu absenci politického programu a domnívá se, že by neměl být řazen mezi legionářskou veřejnost, která se proti němu postavila. Cháb vystupuje i proti Národní lize Jiřího Stříbrného, tuto politickou stranu kritizuje za to, že nedělá nic pro rovnost mezi lidmi. „...Každý člověk, ať legionář nebo domácí revolucionář, nechá-li se zlákat nabídkou Národní ligy, zároveň jde sám proti sobě. Protože vzroste-li i díky němu politický vliv těchto skupin, vzroste tím zároveň i sociální útlak.“²⁵²

Největším kriminálním případem, se kterým bylo jméno Gajdy spojováno, se stalo přepadení vojenských kasáren 43. pluku v Brně – Židenicích, v noci z 21. na 22. ledna 1933. Osmdesátičlenná skupina fašistů pod vedením L. Kobzínka se snažila ovládnutím kasáren zmocnit zbrojního arsenálu, který se v nich nacházel. V souvislosti s případem byl Gajda zatčen a spolu s útočníky postaven před Státní soud v Brně. Soudní proces trval dva měsíce a vyneseny rozsudek Gajdu zprostil viny. V březnu 1934 byl tento případ na osobní žádost prezidenta Masaryka znovu soudně projednáván a Gajda byl na základě nového rozsudku odsouzen k trestu šesti měsíců nepodmíněně.²⁵³

Cháb se k tzv. židenickému případu vrací v době, kdy byl Gajda osvobozen. V roce 1933 napsal útlou publikaci „Komu by pomohly Kobzínkovy Židenice, kdyby se byly podařily?“ Cháb si klade otázku, proč útočníkům pomáhali nezaměstnaní lidé, kteří se naivně domnívají, že jim fašismus přinese obživu. Neuvědomují si totiž, že fašismus jim přinese ještě méně práce a přísný autoritativní režim.²⁵⁴ V souvislosti s přepadením kasáren se vyjadřuje velmi tvrdě k fašistickým praktikám: „Je nutné si uvědomit, že fašismus je krev! Výsledkem vítězství fašismu by byla nevyhnutelná občanská válka.“²⁵⁵

Nejrozsáhlejší Chábovou studií fašismu je kniha „Andrej Hlinka – život a politika“, kterou vydala Volná myšlenka v roce 1934. Cháb v ní zachycuje významné životní události a politickou činnost osudem těžce zkoušeného slovenského katolického faráře Andreje Hlinky. Od doby, kdy začínal jako redaktor, přes vstup do Národní strany slovenské až po jeho souboje s uherským biskupem Párvym, které vedly k Hlinkovu

²⁵² CHÁB, Václav. *Několik legionářských Co a Jak*. Praha: Svaz národního osvobození, 1932, s. 64.

²⁵³ GAJDA, Radola. *Moje paměti*, 3. vyd. Brno: Bonus A, 1996, s. 306-314.

²⁵⁴ CHÁB, Václav. *Komu by pomohly Kobzínkovy Židenice, kdyby se byly podařily?* Praha: Svaz národního osvobození, 1933, s. 4-5.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 14-15.

pobytu ve vězení. Později Hlinka založil a stal se členem Slovenské strany ľudové. Cháb Hlinku nazývá „*protireformačním horlivcem*“.²⁵⁶ Uvádí, že Hlinka neuvažuje příliš moderně ve smyslu pro práci a zásluhy druhého. Měl ohromný vliv na masy lidí, neboť jim zpravidla říkal věci, které jsou jim příjemné a horlil proti těm, kteří jim stáli v cestě. „*Aby vybudoval a uchoval si vůdčí postavení, hodil po válce do politické vřavy nejenom své náboženské přesvědčení, nýbrž i politický osud svého vlastního lidu, postaviv svou politickou koncepci na zásadě, že Slovensko je obýváno úplně jiným lidem nežli Čechy a Morava.*“²⁵⁷

Hlinkovi přisuzuje nelichotivou zásluhu, že díky němu bude mít v první polovině dvacátého století katolicismus úlohu negativní. Podle Chába půjde vývoj jinudy, dějiny se nedají zadržet a katolicismus je krok zpátky: „*Byl to právě Hlinka a jeho strana, co vytvořilo ve východní polovině republiky jednu z mohutných překážek zdravého vývoje.*“²⁵⁸ Ve svém díle se Cháb zvláště zaměřuje na Hlinkovy aktivity po první světové válce, kritizuje katolický a také autonomistický program tohoto slovenského politika.

Cháb měl k fašismu velmi negativní vztah, monitoroval aktivity fašistického hnutí na domácí politické scéně a upozorňoval na nebezpečí, které pro československý národ představuje. Je ovšem patrné, že politický vývoj neodhadl zcela přesně, když se počátkem třicátých let 20. století domníval, že fašismus může svojí demagogií oslovit pouze venkovský lid.

6. 3. Literární tvorba a překladatelská činnost v letech 1935 – 1950

Počátkem roku 1935 strávil Václav Cháb tři týdny s československou novinářskou delegací v Sovětském svazu. Po svém návratu se stal autorem knihy „*Cesta Sovětským svazem*“, kterou ve stejném roce vydal Svaz národního osvobození.

Cháb se poprvé dostal do Ruska na podzim 1915 a po devatenácti letech se sem vrátil a srovnával, co se za tu dobu změnilo. Je překvapen stavem sovětské železnice, kde se nedodrhuje jízdní řád a vagóny jsou špinavé, ale nikomu to nevadí. Naopak je

²⁵⁶ CHÁB, Václav. *Andrej Hlinka – život a politika*. Praha: Volná myšlenka, 1934, s. 202.

²⁵⁷ Tamtéž, s. 203.

²⁵⁸ Tamtéž, s. 204.

ohromen stavbou moskevského metra. „...nová Moskva staví nejlepší vyjádření své duše, něco takového nevidíte ani u nás doma, ani jinde v Sovětském svazu...“²⁵⁹

V Sovětském svazu udělal Cháb rozhovor s profesorem Samoljovičem, polárním badatelem a leteckým inženýrem Kopcovem, který ho seznamuje s prací dělníků v továrnách. Celá delegace novinářů navštívila kromě Moskvy také města Leningrad, které Cháb popisuje jako město veselé a zdravé, Charkov a Kyjev na Ukrajině.²⁶⁰

Po návratu přednášel Cháb o své cestě v sálech kulturních domů a sokoloven po Čechách i na Moravě. Dělníci na něj směřovali konkrétní dotazy o zaměstnanosti a platových podmínkách, komunističtí funkcionáři se vyžívali v idealizování, politickém patosu a neustálém srovnávání s prohnilým západem. Cháb nelibě nesl, že tito komunisté uvažovali všichni stejně, měli utkvělou představu ideální socialistické společnosti a nebyli schopni akceptovat jakoukoliv odchylku od této představy. Podle něj se snížilo i politické myšlení dělníků, kteří žili pod vlivem komunistické strany. Jejich myšlení je zpátečnické. Dle svých slov nedokázal také odpovědět na otázku, zda se bolševici cítí být právoplatnými Slovany. Legionáři se nejčastěji ptali na stav Rudé armády, na náladu na Ukrajině a na výchovu mládeže. S těmi dokázal Cháb debatovat nejlépe.²⁶¹

Za propagační brožuru Národního osvobození lze označit „Orgán bojující demokracie“, kterou Cháb vydal v roce 1936. V úvodu se zamýšlí nad tím, jakým způsobem se lidé rozhodují, které noviny budou číst a pravidelně odebírat:

*„Chcete vidět svět jako nepořádek, který je nutné uvést do stavu, v jakém byl někdy v krásné minulosti? Potom se jistě budete zajímat o noviny konzervativní a reakční. Můžete vidět svět i jako zlo, které plodí zase zlo, a které může být zničeno snad jen strašlivým mořem krve. Takto Vám líčí svět noviny, které se domnívají, že tímto způsobem podávají časovou zkratku složitých formulí učení revolučního socialismu. Pokud chcete vidět jen tolik, co dělá pro blaho lidstva „naše milá strana“, a jak jí v tom překážejí ostatní strany, tak takovým způsobem jsou podávány hlavně domácí události v tisku, který je orgánem jednotlivých politických stran.“*²⁶²

Ideální list by se neměl stavět jen do role přihlížejícího, ale musí bojovat a umět přijímat odpovědnost za svá stanoviska: „*Naše Národní osvobození představuje orgán bojující demokracie. Za naše myšlenky se nestydíme bojovat a našim cílem není zalíbit*

²⁵⁹ CHÁB, Václav. *Cesta Sovětským svazem*. Praha: Svaz národního osvobození, 1935, s. 39.

²⁶⁰ Tamtéž, s. 147-153.

²⁶¹ Tamtéž, s. 149-157.

²⁶² CHÁB, Václav. *Orgán bojující demokracie*. Praha: Národní osvobození, 1936, s. 5.

se všem, nýbrž sdělovat pravdu všem. Jsme v těsném spojení s desetitisíci vojáky odboje a legionářské ideje pro nás představují živý program, nikoliv jen historickou rekvizitu. Náš list je řádným deníkem, který se věnuje všem stránkám domácí i světové politiky. Milují jej ti, kteří zápasí za více morálky, za více rozumu. Naopak jej nenávidí ti, kdož chtějí těžit z neumětelství lidu, ať hospodářsky nebo politicky.

Ve vnitřní politice je list nezávislý na všech stranách a je věrný demokratickým zásadám. Mezi nejdůležitější složky veřejného života řadíme Výchovu a školu. Jde přece hlavně o budoucnost naší republiky. Téměř denně má školská výchova místo v našich sloupcích a ve středu jí věnujeme samostatnou přílohu, kde se projednávají podrobnější otázky z této oblasti. V zahraniční politice sledujeme všechny světové události se zvláštní pečlivostí a kritičností, zvláště ve věci ruské a vývoje Sovětského svazu, jeho vnitřních poměrů i jeho působení v politice evropské. Hlavním spolupracovníkem listu v této otázce je dr. Jan Slavík, nejlepší znatel starého Ruska, i nového Sovětského svazu u nás. Havlíčkovská tradice – to by byl stručně souhrn našich principů v těchto věcech. Národní hospodářství je nám hospodařením majetky i zdravím lidu – nechceme, aby se vidělo jedno a nevidělo druhé.

Veřejní zaměstnanci se již mnohokrát mohli přesvědčit, že Národní osvobození je jejich spolehlivým přítelem. Bylo jim vždy pohotovou tribunou a často jediným vlivným ochráncem. Zůstane jím i v budoucnu“²⁶³

V knize „500. výročí Kompaktát – Kapitola z dějin poměrů Čechů a Říma“ z roku 1936 připomíná Cháb pětisté výročí dohody, která byla slavnostně uzavřena roku 1436 na jihlavském náměstí. Husité a zástupci basilejského koncilu zde písemně dohodli mír mezi husity a křesťanskou církví. Češi a Moravané v dohodě stvrdili, že „„chtějí míti a zachovati jednotu, mír a pokoj křesťanský se vším lidem křesťanským věrně a beze lsti, když někdo začal by nějaké rozboje, že proto má být trestán, avšak nemá to být počátek nových válek.“²⁶⁴

Celou jednu kapitolu Cháb věnuje sporu historika Josefa Pekaře se svým žákem Janem Slavíkem. Oba vycházejí z Palackého výkladu dějin husitství, ale rozcházejí se právě v pohledu na události, které se děly v roce 1436 v Jihlavě. Pekař je konzervativní historik, který lituje, že se k dohodě mezi církví a českými kacíři nedospělo dříve, díky čemuž bychom byli ušetřeni dlouhých válek. Klade si otázku, jakou cenu má vůbec tato

²⁶³ Tamtéž, s. 11-14.

²⁶⁴ CHÁB, Václav. 500. výročí Kompaktát – Kapitola z dějin Čechů a Říma. Praha: Volná myšlenka, 1936, s. 5.

kompaktáta. Slavík namítá, že historický a trvalý význam revoluce spočívá v tom, že národ revoluci prodělal, a to naprosto vítězně. Samotný vítězný boj za kompaktátu, přijímání pod obojí a za následky, které vyvolaly, jsou pak hlavními úspěchy revoluce. Cháb k tomu dodává, že těmito názory se Slavík více přibližuje Palackého názorům než Pekař.²⁶⁵

Kněžně vyšla i Chábova soudnička „Dominikánské miliony, lehce vydělané“ z roku 1937, předtím otištěná v Národním osvobození. Je další Chábovou knihou z nakladatelství Volné myšlenky. Vtipný text kritizuje bohatnutí dominikánského kláštera sv. Jiljí na Starém městě pražském, který rozprodáváním a pronajímáním pozemků přišel k velkému majetku.

Oblíbené Chábovo téma 1. světové války se objevuje v jeho knize „Revoluce zavazuje!“, kterou vydalo nakladatelství Volné myšlenky v roce 1937. Cháb ji napsal k příležitosti 20. výročí bitvy u Zborova. Pojem „revoluce“ rozebírá v obecné rovině. Chápe ji jako velké poselství do budoucnosti, měla by vycházet z touhy změnit svět a dějiny, neobracet se k minulosti, k zákonitostem starých náboženství a ke strnulosti. V každé době je nutné mít nějakou zásadní ideu, myšlenku, která člověka žene vpřed. To je důležité zejména pro vojenskou ideologii, kdy vojáci tomu, za co bojují, musí bezmezně věřit.²⁶⁶

Často cituje Masaryka a jeho postoj k armádě a militarismu: „*Militarismus je mu něco jiného než armáda, ta je všude potřebná a nutná jakožto obrana státu. Militarismem se míní onen zvláštní systém, zejména Pruskem vyceповaný a Rakouskem přijatý, kdy voják se stal měřítkem sociálních funkcí, kde se důstojníkovi přizpůsobuje všechno zařízení státní i společenské a kde se v rozpočtu státním vydává na armádu nepoměrně víc než na obory ostatní.*“²⁶⁷ Dále připomíná poměry v současném Sovětském svazu, kde je voják vychováván jako politický člověk. Jsou tam vojenské noviny, které se zaměřují nejen na odborné statě, ale i na politickou situaci v krizí zmítaných zemí, nebo postoje zahraniční politiky vůči té sovětské. Jejich cílem je maximální informovanost každého vojáka. Velkou moc při revoluci má také literatura. Ovšem jen k tomu, aby myšlenkám, které již byly před tím vyřčeny, dávala určitou

²⁶⁵ Tamtéž, s. 25.

²⁶⁶ CHÁB, Václav. *Revoluce zavazuje!* Praha: Volná myšlenka, 1937, s. 38-39.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 39.

formu. Měli bychom se soustředit na to, kam se chodit učit poznávat vývoj literárních forem. Literatura je totiž v každé době ideově živena z politiky.²⁶⁸

Cháb je autorem historické studie „Německý vpád na slovenský východ“, kterou vydal Svaz národního osvobození v roce 1938. Němci se před 1. světovou válkou rozhodli o boji svých vojsk na dvou frontách, ve Francii a v Rusku, což Cháb považuje za „ten nejmizernější plán, jaký jen mohli Němci mít – válka na dvě strany je jen pro toho, kdo ničemu nerozumí...“²⁶⁹ Plány Němců na rozšiřování svojí říše mezi světovými válkami se překvapivě příliš neliší od toho, co před válkou psala pangermánská literatura o vytvoření nové velké Germanie. Současný „nacionálsocialismus“ Adolfa Hitlera lze chápat i jako vyvrcholení myšlenkových proudů, jejichž počátek spadá až do 18. století, je jen novou aktualizovanou formulací starého pangermanismu. Hitler sám dal pokyn, aby se „německý národ dal na cesty výbojů proti Rusku.“²⁷⁰ Cháb srovnává „pangermanismus“ s „panslavismem“ a tvrdí, že je to „živý a výbojný politický program.“²⁷¹

Začátkem 2. světové války navazuje Cháb spolupráci s nakladatelem Josefem Hokrem. V roce 1940 vychází v rámci edice Škola do kapsy – Hokrovy příručky rychlého poučení „Slovník cizích slov“, který Cháb zpracoval. Obsahuje 10 000 hesel abecedně seřazených ze všech oborů s českými překlady.

Po skončení 2. světové války přispěl Cháb portréty Borovského a Herbena, slavných českých novinářů a zároveň i spisovatelů, do edice „Kdo je...“, kterou pro čtenáře připravilo nakladatelství Orbis.

Kompletní řada medailónků veřejnosti představovala osobnosti ze všech oborů. Václav Cháb je autorem útlé knížky s názvem „Kdo je Karel Havlíček Borovský“, kterou nakladatelství Orbis vydalo v roce 1946. Portrét je zaměřen zejména na Havlíčkovu životní etapu v letech 1846 – 48, kdy redigoval „Pražské noviny“, kterou Cháb hodnotí jako nejšťastnější období v jeho životě. Cháb popisuje Havlíčka jako člověka rozhodného, bystrého úsudku a kritického rozumu. Zároveň čtenářům odhaluje jeho velkou touhu po cestování i odhodlanost stát se velkým českým spisovatelem.²⁷²

²⁶⁸ Tamtéž, s. 82.

²⁶⁹ CHÁB, Václav. *Německý vpád na slovenský východ*. Praha: Svaz národního osvobození, 1938, s. 19.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 120.

²⁷¹ Tamtéž, s. 123.

²⁷² CHÁB, Václav. *Kdo je Karel Havlíček Borovský*. 1 vyd. Praha: Orbis, 1946, s. 5.

V roce 1947 vydává nakladatelství Orbis druhý Chábův portrét významné osobnosti „Kdo je Jan Herben“. Čtenáře seznamuje s životem Jana Herbena, vystudovaného filozofa, povoláním novináře a spisovatele, blízkého spolupracovníka T. G. Masaryka.

Jistě ne náhodou si Cháb vybral pro svoje medailónky právě osobnosti Karla Havlíčka Borovského a Jana Herbena. Obou dvou si vážil pro jejich osobní statečnost a nepoddajnost vůči nepříznivým poměrům jak osobním, tak politickým. Ač Borovský s Herbenem nebyli současníky, díky výraznému novinářskému talentu uměli pozdvihnout rutinní redaktorskou práci na neohrožené prezentování vlastních názorů, v nichž mj. nepřestávali věřit obnovení české samostatnosti.

V Lidových novinách vyšla na Chábův portrét Jana Herbena recenze: „*Herbenova biografie je celkem stručně pojata. O mládí a jeho krisích se dovídáme z Chábova spisku celkem málo, zato podrobněji sleduje Herbenovu účast v rukopisném boji a největší pozornost věnuje jeho novinářskému působení v Času. Herben zdá se býti právem řazen k důstojným Havlíčkovým pokračovatelům. Tento spisek je hutným portrétem novináře, bojovníka a propagátora díla T. G. Masaryka. Bohužel na rozbor Herbenovy románové tvorby už místa nezbylo.*“²⁷³

K 30. výročí listopadové revoluce v Rusku, v roce 1947, napsal Cháb osnovu přednášky pro řečníky a kulturní pracovníky. Skládá se z devíti kapitol: Revoluce v dějinách národů; Rusko od r. 1826 do r. 1914, čili od děkabristů k první válce světové; Vladimír Iljič Lenin-Uljanov – bolševismus a marxismus; Revoluční situace jara a podzimu 1917 – bolševická revoluce; Ruský lid mezi Leninem a kontrarevolucemi v letech 1918-20; Východ a Západ v době bolševické revoluce – hlad v r. 1922 a pomoc Československa; Intervence, čili touha po nové napoleonské výpravě do revolučního Ruska: stanovisko Masarykovo; Sověty a Slovanstvo; Josef Visarionovič Stalin o smyslu přítomné doby. Tato přednáška se objednávala přímo v redakci Národního osvobození.²⁷⁴

Hokrovu edici Škola do kapsy doplnil Cháb v roce 1947 sbírkou tří příruček: Dějiny Anglie, Dějiny Ameriky a Dějiny Francie. Historickým vývojem států se zabývá od období dávnověku až po rok 1947. Obsahově největší část každé z těchto příruček popisuje období středověku (s výjimkou Ameriky) a např. 1. světové válce, které se Cháb osobně zúčastnil, věnuje vždy jen pár odstavců.

²⁷³ Lidové noviny, roč. 55, č. 121, 25. 5. 1948, s. 5.

²⁷⁴ NA, fond MZV – VA II, Ministerstvo zahraničních věcí, karton 1154, Národní osvobození 4. 10. 1947.

Po portrétech Borovského a Herbena napsal Cháb v roce 1948 profil svého pravděpodobně nejoblíbenějšího zahraničního spisovatele, ruského autora Lva Nikolajeviče Tolstého. Považuje ho za „největšího člověka pera, jakého kdy země nosila, a to i po třiceti letech od jeho úmrtí.“²⁷⁵

Shrnuje Tolstého život od narození v roce 1828 a mládí na venkově, přes úspěchy s prvním velkým románem *Dětství*, jeho cestování a působení ve Francii, Švýcarsku a Německu. Zmiňuje se i o nepříliš podařeném manželství Tolstého s hraběnkou Bersovou a dílo uzavírá posledním desetiletím Tolstého života. Čtyřdílnou epopej *Vojna a mír* označuje Cháb za největší román všech dob.²⁷⁶

V období let 1935 – 1949 přeložil Václav Cháb z ruštiny dvoudílný román „Děvčata od Volhy“ od N. Kočina, který vyšel v jeho českém překladu v roce 1935 a vzpomínky od I. Kozlova „V krymském podzemí“, které vyšly v roce 1949.

Po ukončení pracovního poměru v redakci Národního osvobození v prosinci 1948 se Cháb začal výrazněji věnovat svojí překladatelské činnosti než doposud. Jen v průběhu roku 1950 vyšlo několik vědeckých publikací fyzikálně-přírodovědného charakteru v Chábově originálním překladu z ruského jazyka. Od N. U. Kazatajeva „Nikolaj Michaljovič Prževalskij a jeho objevy ve střední Asii“, od autorů E. G. Ananiašviliho, P. V. Vojniloviče, S. L. Valdgarda a K. L. Bajeva „Vesmír – sborník populárních přednášek“, od kolektivu sovětských autorů pod vedením astronoma B. A. Vorontsova-Veljaminova svazek „Hovory o přírodě a člověku“.

7. Cháb ve Státním pedagogickém nakladatelství

Státní nakladatelství bylo založeno již v roce 1776 za vlády Marie Terezie, v období protektorátu se přejmenovalo na Školní nakladatelství. V roce 1945 se vrátil původní název Státní nakladatelství, výnosem ministerstva školství a osvěty mu byla uložena péče o vydávání a distribuci učebnic pro všechny druhy škol, především pak pro školu všeobecně vzdělávací. Zároveň bylo výnosem ministerstva školství a osvěty ze dne

²⁷⁵ CHÁB, Václav. *Lev Nikolajevič Tolstoj*. Praha: Práce 1948, s. 5.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 5-103.

3. 7. 1945, č. A – 44 512 – II/1 stanoveno, že rukopisy bude posuzovat po stránce věcné, pedagogicko-didaktické i jazykové, nově zřízený Výzkumný ústav pedagogický J. A. Komenského a předkládat ministerstvu školství s návrhem na schválení nebo zamítnutí.²⁷⁷

Výnosem ministerstva informací a osvěty z 25. 5. 1946, č. P-I/2-1809-39/1/1946 byl pověřen správou Státního nakladatelství odborný učitel Jan Hostáň, který tu v letech 1947 – 1950 působil jako vedoucí ředitel. V průběhu roku 1948 se název nakladatelství změnil nejprve na Státní nakladatelství učebnic a brzy poté na Státní pedagogické nakladatelství (dále jen SPN). Svoje sídlo měla tato instituce v Praze 2, Ostrovní 30. Od roku 1951 se šéfredaktorem SPN stal Eduard Struška a vedoucím ředitelem se stal od roku 1953 Bedřich Satrapa.²⁷⁸

SPN se zaměřovalo na vydávání učebnic a dalších učebních pomůcek a snažilo se postupně uskutečňovat polytechnické vzdělání. Specializovalo se na učebnice, pomocné knihy pro žáky a pomocné knihy pro učitele; mimočítankovou, doplňkovou a naučnou četbu; pedagogickou literaturu; dvojrozměrné pomůcky; slovníky a jazykové příručky; vysokoškolské učebnice a publikace vědeckých ústavů ministerstva školství.²⁷⁹

V letech 1950 – 1960 mělo nakladatelství tato oddělení: Oddělení knih s oddělením odborných knih, Oddělení časopisů, Oddělení tiskopisů, Oddělení Komenium, Oddělení Logia a Pobočku v Brně a Bratislavě. Počet vydaných titulů v padesátých letech prudce stoupal, zatímco v roce 1955 nakladatelství vydalo 919 titulů, v roce 1960 to již bylo 1648 titulů, z toho 1039 učebnic. Mezi nejvýznamnější díla z tohoto období patřil monumentální Příruční slovník jazyka českého, který vyšel v 9 svazcích s 250 000 hesly na 11 000 stranách.

V rámci SPN byly vydávány časopisy pro mateřskou školu, pro národní školu, pro vysoké školy, měsíčník *Nová škola* pro školní politiku a praxi na všech školách i časopisy pro učitele jednotlivých vyučovacích předmětů. V roce 1960 vycházelo celkem 34 časopisů, těmi nejdůležitějšími byly *Učitelské noviny*, *Věstník ministerstva školství a kultury*, *Rodina a škola* a *Socialistická škola*. Podle usnesení kolegia ministra školství z 15. 6. 1959 bylo SPN pověřeno gescí na úseku plánování a distribuce učebnic,

²⁷⁷ SOA, fond SPN, složka dějiny SPN (1945-1960), s. 216.

²⁷⁸ SOA, fond SPN, složka dějiny SPN (1945-1960), s. 262.

²⁷⁹ *Návrh edičního plánu SPN na rok 1956*. Praha: SPN, 1955, s. 7-8.

učebních textů a skript pro všechny druhy škol, podléhajících ministerstvu školství a kultury.²⁸⁰

Václav Cháb byl do pracovního poměru v SPN přijat dne 1. listopadu 1952. Jeho pracovní doba činila 48 hodin týdně²⁸¹ a byl mu poukazován zálohový plat 7000 Kčs měsíčně. V protokolu o přijetí uvádí Cháb jazykovou znalost ruštiny, ukrajinštiny, němčiny a polštiny. Zároveň zmiňuje znalost redaktorské práce z Národního osvobození.²⁸²

Začátkem roku 1953 byl Chábovi podle zákona č. 244/48 Sb. a vlád. nař. č. 27/1951 Sb. zvýšen plat na 7500 Kčs měsíčně, včetně odměny za práci přesčas.²⁸³

Koncem května 1953 byla provedena v ČSR měnová reforma, což znamenalo úpravu mzdových poměrů. Podle výnosu ministerstva školství ze dne 1. srpna 1953 byl Cháb zařazen do mzdové třídy 5 a skupiny odborných zaměstnanců s tarifní sazbou v rozmezí 1170 – 1320 Kčs měsíčně, s osobním základním platem 1250 Kčs měsíčně.²⁸⁴

Během prvních let svého pracovního poměru v SPN se Cháb zaměřoval na korektury a překlady přírodovědných a matematických učebnic pro základní školy z ruských originálů. Od O. J. Zajakinové přeložil „Řešení početních úloh sestavených podle materiálu z okolní skutečnosti“, od V. T. Andruščenkové „Výrobní exkurze do kolchozu“ a „Praktické zaměstnání v hodinách přírodovědy“, od Z. N. Moškarevové „Zkušenosti z poznávání přírody ve svém okolí“, od A. J. Podoplelovové „Probírání tématu „Pole“ ve 3. ročníku“, od M. N. Romanovcové „Vyučování ručním pracím v 1. – 4. ročníku dvoutřídní školy“ a od J. M. Jeremického „Zkušenosti z práce na školním pokusném pozemku“.

Od poloviny padesátých let začal pracovat na velmi náročném a obsahově rozsáhlém překladu spisů I. V. Mičurina, ruského biologa a zakladatele tvůrčího darwinismu. Spolu s dr. Ladislavem Černým přeložil Cháb třetí díl „Zápisníků a deníků I. V. Mičurina“. Tuto knihu plnou odborných botanických výrazů, nákresů a poznámek nevydalo SPN, ale Nakladatelství Československé akademie věd v edici Klasikové vědy a v nákladu 3300 výtisků v roce 1959.²⁸⁵

²⁸⁰ SOA, fond SPN, složka dějiny SPN (1945-1960), s. 206-266.

²⁸¹ Tehdy se pracovalo i v sobotu.

²⁸² SOA, fond SPN, složka Václav Cháb.

²⁸³ SOA, fond SPN, složka Václav Cháb.

²⁸⁴ SOA, fond SPN, složka Václav Cháb, č. j.: 818/17, Věc: Převod do nových platů od 1. 7. 1953, 1. 9. 1953.

²⁸⁵ První díl vyšel pod názvem Principy a metody práce (1954), druhý díl pod názvem Pomologické popisy (1955).

Od dubna 1955 byl Cháb přeřazen do mzdové třídy 6 s tarifním rozpětím 1260 – 1450 Kčs měsíčně, se základním platem 1340 Kčs měsíčně. Zároveň byl jmenován odpovědným redaktorem Oddělení pedagogické literatury. V dopise doporučujícím Chába do této funkce se uvádí: „*Pan Václav Cháb má značné a dlouholeté redakční zkušenosti. Pracuje stále jako odpovědný redaktor. Jsou mu svěřovány publikace z oboru přírodních věd. Překládá pro ČSAV obsáhlé dílo „Sebrané spisy I. V. Mičurina. Je členem 3. dilenské rady ROH.*“²⁸⁶

Od 1. října 1956 byl Cháb zařazen do mzdové třídy 7 s tarifním rozpětím 1400 – 1600 Kčs a byl mu navržen a posléze také přiznán základní plat 1500 Kčs měsíčně. V návrhu, jehož autorkou je Pohanková, je uvedeno:

„*Soudruh Cháb jako odpovědný redaktor zpracovává závažné publikace pedagogické s velmi dobrým úspěchem. Při tom mu pomáhá široké všeobecné vzdělání, schopnosti organizační a umění jednat s lidmi. Je přesný a iniciativní, umí samostatně a dobře řešit problémy, jež redakční práce přináší. Svě odborné znalosti a zkušenosti sděluje ochotně spolupracovníkům a napomáhá tak ke zvýšení úrovně redakční práce oddělení. Návrh na shora uvedené osobní ohodnocení pokládáme za zcela odůvodněné.*“²⁸⁷

Dalším Chábovým překladem byl sborník s názvem „Malotřídní školy – Z pracovních zkušeností učitelů jednotřídních a dvoutřídních škol“ od kolektivu sovětských autorů v čele s M. G. Jalinovou, který vydalo SPN v roce 1956. Toto dílo měla původně překládat bývalá učitelka a redaktorka Kateřina Vlastníková. Na její žádost se překladu ujal Cháb a později k redaktorské práci v nakladatelství dodal: „*Když utíkaly výrobní lhůty, přesunuli to v nakladatelství na moji hlavu. Proto se v knize vzadu čte: Přeložili Václav Cháb a Kateřina Vlastníková s kolektivem. Ale ten kolektiv, to je nějaký „sbor“, byli to patrně spolupracovníci redaktorky Vlastníkové, lidé mně neznámí.*“²⁸⁸

Cháb psal v SPN také redakční posudky na díla určená k vydání, v roce 1958 napsal posudek na rukopis od Jana Vorla s názvem „Antonín Tille – Kronika života.“²⁸⁹ Rukopis je rozčleněn do třinácti kapitol a obsahuje pět příloh. Dokumentuje stručnou

²⁸⁶ SOA, fond SPN, složka Václav Cháb, č. j.: 8200/Vš.

²⁸⁷ SOA, fond SPN, složka Václav Cháb.

²⁸⁸ Dopis Václava Chába svému bratranci Aloisovi, 11. 4. 1976.

²⁸⁹ Antonín Tille (*1831 – †1896) – byl českým středoškolským profesorem, autorem učebnic zeměpisu a jiných knižních pomůcek, v posledních letech života vynikajícím školským pracovníkem Zemské školní rady v Praze.

(Pramen: APNP, Pozůstalost Vostřebalová Věra, č. inv.: 4430).

historii rodu Tillů; vývoj českého kulturního života v devatenáctém století se zvláštním zřetelem k zápasům o české školství v říši Rakousko-Uherské; hospodářské usilování českého měšťanstva a částečné zprůmyslňování řemeslné výroby v jižních Čechách; politické zápasy uvnitř české buržoasie a poslední vlny obrozenské činnosti inteligence na českém venkově; kulturní a částečně i politické styky české inteligence s obrozenským hnutím Charvátů a Slovinců na jihu bývalé Rakousko-Uherské říše.

Chábovy poznámky se týkají především interpunkce, k celému dílu se vyjadřuje: „*Ve Státním pedagogickém nakladatelství v současné době vychází Edice pedagogických pramenů. Jejím úkolem je shromáždit a vydat materiály, na jejichž základě bude jednou možné napsat dějiny pedagogiky a dějiny školství v zemích českých i na Slovensku. Navrhuji, aby rukopis byl odevzdán redakci této edice v pedagogickém ústavě J. A. Komenského ČSAV, aby ho posoudila, dala recenzovat a podle výsledků recenziho řízení rozhodla o jeho dalším osudu.*“²⁹⁰

Koncem padesátých let se Cháb podílel na zpracování vybraných spisů Jana Ámose Komenského, které SPN postupně vydalo jako soubor 8 svazků v letech 1958 – 1975.²⁹¹ Jednotlivé svazky, které obsahovaly vždy minimálně 400 stran překladů z latinského jazyka, byly dílem většího počtu členů redakčního kolektivu, nejprve pod vedením dr. Otokara Chlupa, po jeho smrti pod vedením vědeckého redaktora dr. Antonína Škarky a dr. Jaromíra Červenky.

Podle směrnic MŠK č. 36.174/58 – E/1 z 8. 8. 1958 o zaměstnávání osob, které získaly nárok na důchod a po oboustranné dohodě byl rozvázn pracovní poměr s Václavem Chábem ke dni 30. června 1959.²⁹² Cháb na toto období později vzpomínal: „*Bylo mi tehdy čtyřiašedesát let, chtěl jsem dělat až do sedmdesáti. Ale školství posílalo tehdy všechny lidi, starší 60 let, do důchodu. Nemohlo to minout ani mne. Na cestu do důchodu, a to je poslední štace života, mi dali titul „vzorný pracovník“ ministerstva školství a kultury. Důležité to není, v životopisech se takovéhle formality někdy uvádějí.*“²⁹³

Již 25. ledna 1960 nastoupil Václav Cháb na výpomoc jako odborný redaktor zpět do SPN. Jeho platové podmínky zůstaly stejné jako před odchodem do penze, tedy 1500

²⁹⁰ APNP, Pozůstalost Vostřebalová Věra, č. inv.: 4430, č. přír.: 126/70, 8. 12. 1958.

²⁹¹ SOA, fond SPN, složka Václav Cháb.

²⁹² SOA, fond SPN, složka Václav Cháb, č. j.: 950330/067.

²⁹² Dopis Václava Chába svému bratranci Aloisovi, 11. 4. 1976.

²⁹³ SOA, fond SPN, složka Václav Cháb, č. j.: 55-60/PaM.

Kčs měsíčně. Do 30. května 1960 zastupoval redaktora Alexandra Klimentieva, který byl v tomto období na tvůrčí dovolené.²⁹⁴

Vzhledem k tomu, že Cháb byl zaměstnán déle než 60 dní, což byla vládním usnesením ze dne 17. července 1959 povolená doba trvání přechodného zaměstnání důchodců, snížila se mu výše starobního důchodu z 1197 Kčs měsíčně na 1000 Kčs měsíčně. Od 1. 6. 1960 pobíral opět starobní důchod v plné výši, tj. 1197 Kčs měsíčně.²⁹⁵

Znovu byl Cháb přijat na výpomoc jako odpovědný redaktor do SPN od 9. června 1961 na dobu 60 dnů. Tentokrát z důvodu akutního nedostatku pracovních sil, protože onemocněly redaktorky Hakenová, Kobosilová a Palátová a na dlouhodobé dovolené pobýval redaktor Janeček.²⁹⁶

Od 12. září 1962 do 11. listopadu 1962 Cháb brigádnicky vypomáhal v Oddělení speciálních učebnic SPN.²⁹⁷

V období 1. prosince až 31. prosince 1963 byl Cháb pracovníkem lektorského oddělení SPN. Vedoucí lektorského oddělení, Sáva Racek²⁹⁸, k tomu uvedl: „Z důvodu dvou pracovníků, kteří rozvázali pracovní poměr, je potřeba přijmout brigádnického pracovníka na nutnou výpomoc. Nejvhodnější a nejsnáze dosažitelnou osobou je Václav Cháb, který je velmi dobře znalý redakční práce.“²⁹⁹

Do svého posledního dočasného pracovního poměru ve Státním pedagogickém nakladatelství byl Cháb přijat od 2. ledna do 31. ledna 1964, na místo lektora učebnic do lektorského oddělení. Tentokrát z důvodu, že „oddělení mělo zpracovat neočekávané velké množství rukopisů vysokoškolských skript a vědeckých sborníků (cca 4800 str.) a je současně oslabeno absencí třech zaměstnanců.“³⁰⁰

V lednu 1964, v Chábových 68 letech, jeho redaktorská práce v SPN definitivně končí. Od této doby již nebyl nikde zaměstnán.

²⁹⁴ SOA, fond SPN, složka Václav Cháb.

²⁹⁵ SOA, fond SPN, složka Václav Cháb, dopis ze Státního úřadu sociálního zabezpečení, Správa důchodů Praha, 5. 7. 1960.

²⁹⁶ SOA, fond SPN, složka Václav Cháb.

²⁹⁷ SOA, fond SPN, složka Václav Cháb, č. j.: 321/63 PaM.

²⁹⁸ Sáva Racek – (1900 – 1986) – pův. povolání středoškolský profesor, překladatel z ruského jazyka, zaměstnán v SPN letech 1952 – 1969 ve funkci vedoucího redaktora v redakci pedagogické literatury, od roku 1959 ve funkci vedoucího redaktora lektorského oddělení (Pramen: SOA, fond SPN, složka Sáva Racek).

²⁹⁹ SOA, fond SPN, složka Václav Cháb, č. j.: 261/63 PaM.

³⁰⁰ SOA, fond SPN, složka Václav Cháb, č. j.: 3/64 PaM.

8. Vztah k dr. Lvu Sychravovi po jeho návratu z emigrace

Dr. Lev Sychrava se počátkem padesátých let zcela nečekaně rozhodl vrátit ze svého londýnského exilu, kam odjel koncem června 1948. Jeho rozhodnutí bylo pravděpodobně důsledkem několika navzájem se ovlivňujících faktorů. Především Sychravovy vyhraněné politické názory se velmi lišily od většiny představitelů československé emigrace. Sychrava zůstal zatvrzelým socialistou, který sledoval politický vývoj v Československu a uvnitř vládnoucí KSČ spatřoval boj mezi dvěma proudy – stalinským, jehož představitelem byl Gottwald a trockistickým, který zastupoval Slánský. Po odstranění Slánského se Sychrava domníval, že zvítězil stalinský proud, který se příliš neliší od sociálně-demokratických teorií. Díky svým politickým názorům se Sychrava v exilu dostal do společenské izolace, uškodil mu také neskrývaný antiamerikanismus.³⁰¹

Sychravův návrat do vlasti začal vyjednávat v roce 1953 Politický sekretariát ÚV KSČ a 22. prosince 1955 se Sychrava skutečně letecky vrátil. Po příjezdu do Československa se rozhodl badatelsky zpracovat mnichovskou kauzu z roku 1938 a výsledky této práce vydat. Dílo nakonec vyšlo pod názvem „Mnichov v dokumentech“ ve Státním nakladatelství politické literatury v roce 1958, rok po Sychravově smrti.³⁰²

Po návratu z emigrace se od Sychravy většina jeho přátel zcela odvrátila. Historik Jaroslav Werstadt ho považoval za naivního člověka, který si myslel, že se může se svou připravovanou knihou o Mnichovu nějak prosadit. Bývalý předseda ČsOL Josef David zase pochyboval nad Sychravovou budoucností: „*Mám se špatně, a ty se také budeš mít špatně, asi divně skončíš!*“³⁰³

Cháb se k Sychravovi po jeho návratu jako jeden z mála lidí zachoval přátelsky a několikrát ho navštívil v jeho bytě v Praze 4, Na Veselí 20. Podle hlášení agenta komunistické Státní bezpečnosti a přepisu odposlechu z odposlouchávacího zařízení, které v bytě předtím Státní bezpečnost nainstalovala, spolu diskutovali mj. o politické situaci v Československu. Cháb „*realisticky střízlivě rozebral vývoj za sedm let u nás*

³⁰¹ PERNES, Jiří. *Lev v kleci*, s. 620-621 (Pramen: In: *Soudobé dějiny 4/2007*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007).

³⁰² Tamtéž, s. 622-641.

³⁰³ Tamtéž, s. 636.

*doma. Světla – stíny, klady a nedostatky, omyly a chyby i přednosti KSC*³⁰⁴ popsal agent „Redaktor“ ve svém hlášení Státní bezpečnosti. Přesto i Cháb byl Sychravovým návratem do vlasti udiven a řekl, „že mu prorokuje možnost, že se může dožít konce svého života zapomenutý ve skromném pokojíku, obklopený knihami a existující ze své novinářské penze, která je mu tou nejpevnější existenční jistotou po zbytek života.“³⁰⁵

Na jaře 1957 bylo Sychravovi diagnostikováno nádorové onemocnění v pokročilém stadiu. Podrobil se operaci a posléze pobýval střídavě v nemocnici a v domácím ošetřování.³⁰⁶

Cháb se o Sychravově pobytu v nemocnici dozvěděl od svého přítele, legionáře Karla Černohorského: „Bratr Černohorský mi volal, že dr. Lev Sychrava leží těžce nemocen v nemocnici v Kateřinské 19.“³⁰⁷ Ještě s několika přáteli Sychravu navštívil: „Dr. Sychrava leží pod bílým prostěradlem na loži, hovoří tichým, vyšeptalým hlasem. Ale zatím má ještě lidský zájem o všechno: o lidi a o to, jak žijí i o svou knihu o Mnichově. Přál bych mu především, aby byl ještě dlouho živ.“³⁰⁸

Když Sychrava umíral v nemocnici, většina bývalých přátel mu odpustila a přišla se s ním rozloučit. To se týkalo např. Jaroslava Werstadta, Josefa Svatoše, spisovatele Josefa Kopty, legionáře Černohorského, Otakara Husáka nebo spisovatele Karla Nového.³⁰⁹ Dr. Lev Sychrava zemřel 4. ledna 1958.³¹⁰

³⁰⁴ AMV ČR, 305-454-7, agenturní zpráva č. 315 (Redaktor), 2. 2. 1956, In: Pernes, J.: *Lev v kleci*, s. 636.

³⁰⁵ Tamtéž.

³⁰⁶ PERNES, Jiří. *Lev v kleci*, s. 644 (Pramen: In: *Soudobé dějiny 4/2007*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007).

³⁰⁷ Deník Václava Chába, s. 19, záznam ze dne 13. 11. 1957.

³⁰⁸ Tamtéž.

³⁰⁹ MICHL, Jan. *Legionáři a Československo*. Praha: Naše vojsko, 2009, s. 246.

³¹⁰ PERNES, Jiří. *Lev v kleci*, s. 645 (Pramen: In: *Soudobé dějiny 4/2007*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007).

9. Snaha o obnovení legionářského hnutí a poslední období Chábova života

Po definitivním odchodu ze SPN do důchodu se Cháb přestěhoval z činžovního domu v pražských Strašnicích do bytu v panelovém domě v Praze 10 - Malešicích.³¹¹

V roce 1966 připomíná osobnost Václava Chába spisovatel Ladislav Stehlík v druhém díle své knihy *Země zamyšlená*:

*„...Nebylo tenkrát na Vysočině v chalupách lehké živobytí. Klesla najednou cena lnu, hlavního zemědělského produktu, a lidé hledali každou příležitost k nějaké sezónní práci, aby si vydělali pár korun. I u Chábů se museli uskrovnovat, když poslali hocha studovat gymnasium do Pelhřimova, které potom dokončil v Jindřichově Hradci. Začal studovat práva, ale nedokončil je a přijal vychovatelské místo u knížete Thun-Hohensteina v Zadaru. Odtud narukoval k 75. pěšímu pluku do Jindřichova Hradce a po výcviku na ruskou frontu, bojoval v legiích a roku 1920 se vrátil domů jako prostý voják. Dlouhá léta redaktořil v novinách a nakonec ve Státním pedagogickém nakladatelství. Tato životopisná zkratka je nezbytná, chceme-li porozumět poctivé celoživotní spisovatelské a překladatelské práci tohoto novináře z Vysočiny. Z jeho původní beletrie uveďme aspoň za mnohé knihy *Bachmač a Mariinsk – Kunhut*, *Cesta sovětským svazem*, *Německý vpád na slovanský východ* a knížky o Karlu Havlíčkovi. Rozsáhlé a záslužné je jeho překladatelské dílo z ruštiny, polštiny a srbštiny. Kromě souboru díla *Lva Nikolajeviče Tolstého* přeložil sovětské autory *Ivanova*, *Kozlova* a *Sejfullinovou*, z jihoslovanské literatury k nám uvedl *Krležu*. Jako redaktor Státního pedagogického nakladatelství přeložil pro studium pedagogů několik sovětských metodik a tato práce byla odměněna titulem vzorného pracovníka ministerstva školství. Platí tedy o životě a díle tohoto pracovitého a vzdělaného žurnalisty právem jeden verš Nerudův: „Čím jsem byl, tím jsem byl vždycky rád.“³¹²*

Na jaře roku 1968 se zformovala skupina aktivistů, mezi nimiž byl první český dobrovolník v italské armádě v roce 1917 František Hlaváček, divizní generál Miloš Žák, brigádní generál Ing. Hrbek, brigádní generál A. M. Číla aj., ještě spolu s vdovami po legionářích, paní Eliášovou, Kutlvašrovou, Husákovou, historikem-legionářem

³¹¹ Rozhovor s Janem Chábem, 8. 12. 2009.

³¹² STEHLÍK, Ladislav. *Země zamyšlená*. druhý díl. 4 vyd. Praha: Československý spisovatel, 1966, s. 263-264.

PhDr. Františkem Šteidlerem a vdovou PhDr. N. Melnikovou-Papouškovou, kteří se snažili navázat na legionářské tradice a obnovit legionářské hnutí.³¹³

Jejich záměrem bylo i znovu vydávat deník Národní osvobození, do funkce šéfredaktora listu navrhovali Chába. On se tomu však bránil, byl přesvědčen, že se politické poměry brzy zhorší. Ve svých třiasedmdesáti letech si užíval zaslouženého důchodu a chyběla mu potřebná energie k výkonu redaktorského povolání. Také se domníval, že list by již jen těžko získával odběratele. Většina legionářů prvního odboje již totiž nebyla naživu, jednalo by se tedy převážně o přeživší legionáře druhého odboje.³¹⁴

Cháb se přesto účastnil neformální schůzky s prezidentem Československa, armádním generálem Ludvíkem Svobodou a hovořili spolu o předválečných poměrech i možném obnovení vydávání Národního osvobození:

„Prezident kritizoval Eduarda Beneše, charakterizoval ho jako nepřítele Sovětského svazu a že kvůli své nenávisti k sovětům přistoupil raději na mnichovské roztrhání republiky. Naštěstí se mi podařilo nedopustit, aby si mohl myslit, že s jeho pojetím a jeho stanoviskem souhlasím. Mnoho minut jsme věnovali vzpomínání na události roku 1938 i na rok 1918. O Mariinsku bohužel neví, myslí, že boje začaly v Evropě a na Urale. Nesnažil jsem se mu tento omyl vyvracet, ostatně kvůli tomu jsme tam nebyli. Ale představím-li si, že bych na podzim, při 30. výročí Mnichova měl pouštět do listu, na němž bych byl podepsán jako šéfredaktor, komunistické útoky na památku a práci Eduarda Beneše, dělá se mi z toho špatně. A tak jsem znovu odhodlán běhat po Praze jako nezaměstnaný, jak jsem to dělal po roce 1948. Jenže tentokrát by mě už nikde nevzali do práce – 73 let, to je důchodcovství až do hrobu.“³¹⁵

Úsilí celé skupiny bylo zmařeno v srpnu 1968 intervencí vojsk Varšavské smlouvy. Přesto byla 28. října 1969 alespoň ustavena Historická komise legionářů a účastníků prvního odboje, kterou založil Josef Smrkovský společně s prezidentem Československa, armádním generálem Ludvíkem Svobodou. Prvním předsedou nově utvořené komise se stal František Hlaváček. V roce 1973 byl ve funkci vystřídán generálem A. M. Čílou, v letech 1983 – 1985 byl předsedou zvolen plukovník J. Suška, 1985 - 1986 JUDr. F. Ševčík, 1986 – 1988 kapitán J. Vašík a v období let 1988 až do

³¹³ KUČERA, Martin. *Významní legionáři v roce 1938* (Příspěvek k výzkumu společenských elit meziválečného Československa), In: *Politické elity v Československu 1918 – 1948*. Praha: Ústav pro soudobě dějiny AV ČR, 1994, s. 84-85.

³¹⁴ Rozhovor s Janem Chábem, 8. 12. 2010.

³¹⁵ Deník Václava Chába, s. 45, záznam ze 13. 5. 1968.

zániku v roce 1990 vedl komisi major A. Šída.³¹⁶ Od roku 1990 opět začal vycházet list Národní osvobození.³¹⁷ V roce 1991 došlo z iniciativy výsadkáře z Anglie generálmajora A. Krzáka ke znovuoobnovení ČsOL.³¹⁸

K Chábovým jubilejním osmdesátinám vyšel v březnu 1975 v Hlasu revoluce, týdeníku Českého svazu protifašistických bojovníků, tento blahopřejný článek: „*V sibiřské anabázi při ideových rozporech mezi dobrovolným legionářským bratrstvem a vedením legií měl význačnou účast legionář Václav Cháb. Po sjezdu delegátů vojenských útvarů byl internován na Gornostaji s Janem Vodičkou, Václavem Kaplickým a druhy. Po návratu do vlasti patřil k pilným publicistům ostrého pera. Před druhou světovou válkou i po roce 1945 přeložil řadu knih sovětských autorů, beletristicky zpracoval různé úseky ze života a bojů legií v Rusku v počátcích sovětského státu. Za předmnichovské republiky byl terčem soustředěných novinářských útoků nejen z legionářské pravice, ale i reakčního tisku. V posledních letech aktivní činnosti působil ve Státním pedagogickém nakladatelství. Důsledný protifašistický bojovník, „sukovitý Jihočech“ Václav Cháb – jak ho nazývají četní jeho přátelé – dožil se v Praze letošního roku osmdesáti let.*“³¹⁹

Obdobného charakteru byl článek, který vyšel při stejné příležitosti ve Svobodném slově pod názvem „Osobnost novináře“: „*Jméno redaktora Václava Chába, dožívajícího se právě v Praze 80 let, nám připomíná dobu zápasů za pokrokovou linii čs. tisku v předmnichovské republice. V. Cháb, působící po 1. světové válce v Socialistickém směru a poté léta v Národním osvobození, šel s havlíčkovským západem proti každému zpátečnictví. Přesvědčený socialista, vzdálený touze po libivosti a levných efektech, chtěl, aby noviny rozšiřovaly obzory a byly pokračovací školou dospělých. Tam, kde mnozí podléhali emocím, analyzoval klady i zápory doby nevzrušeně bystrým rozumem a zpřístupňoval své poznání čtenáři živým, výstižným slovem. Tyto znaky měly i jeho publikace, jimiž na začátku 30. let vystoupil proti rodícímu se fašistickému hnutí. Také v knížkách povídek, malých monografií a vzpomínek na situace, kdy se rodil čs. stát, podával V. Cháb objektivní, nepatetický*

³¹⁶ KUČERA, Martin. *Významní legionáři v roce 1938* (Příspěvek k výzkumu společenských elit meziválečného Československa), In: *Politické elity v Československu 1918 – 1948*. Praha: Ústav pro soudobě dějiny AV ČR, 1994, s. 84-85.

³¹⁷ www.zasvobodu.cz, [online]. [cit.2010-03-03] Dostupný z WWW: <<http://www.zasvobodu.cz>>.

³¹⁸ KUČERA, Martin. *Významní legionáři v roce 1938* (Příspěvek k výzkumu společenských elit meziválečného Československa), In: *Politické elity v Československu 1918 – 1948*. Praha: Ústav pro soudobě dějiny AV ČR, 1994, s. 85.

³¹⁹ Hlas revoluce, roč. 29, č. 13, 29. 3. 1975, s. 4.

obraz doby. K bohaté činnosti novináře připojil kromě dvou desítek knižních prací na 40 knih překladů z klasické ruské i moderní sovětské a jihoslovanské literatury. Účastník I. odboje a podzemního hnutí proti nacismu za 2. světové války shrnul své zkušenosti pro kolegy novináře do svazečku rad *Jak se dělají noviny*.³²⁰

Cháb tento článek komentoval v roce 1976 ve svém dopise svému bratranci Aloisovi. Připomíná, že autor článku chybně uvedl název týdeníku, ve kterém Cháb po 1. světové válce pracoval, jako Socialistický směr, ve skutečnosti se jednalo o Legionářský směr. V souvislosti se svým dílem připomíná Kosmovu kroniku, která se dočkala šestého vydání českého překladu. To nazývá opravdovou nesmrtelností díla. Na závěr svého dopisu píše: „*Václav Cháb se svým dílem do hrstky nesmrtelných synů našeho národa nedostal. Nebyl nikdy tak bláhový, aby o něčem takovém snil. Jeho původní knížky byly tiše (na rozkaz shůry) za tzv. druhé republiky (podzim 1938 až zima 1939) vyřazeny z knihoven a dány do sběru starého papíru. Později se to opakovalo ještě jednou nebo snad dvakrát. I to je čest pro člověka pera. Ale je to všechno jiné, než „věčná paměť“. Zemru (dlouho už na to čekati asi nebudu) a budu zapomenut, jako všichni moji (a tím zároveň Tvoji) předkové. To je přirozený běh času, života, smrti, zapomenutí. Člověk se narodí, vyrostе, vyučí se něčím a tím se živí, zestárne, zemře. Lidé kolem něho mají osudy podobné. Nad hlavy miliónů současníků vyrostе málokdo. To je u nás případ Kosmův, Husův, Žižkův, Chelčického, Prokopa Velikého, Jana Ámose Komenského, Josefa Dobrovského, Josefa Jungmanna, Karla Havlíčka Borovského, Karla Hynka Máchy, atd., atd. až po představitele naší doby a naší generace. Spravedlnost by vyžadovala, aby v této souvislosti bylo vyslovováno aspoň tisíc nebo dva tisíce jmen. Nejen lidí pera. Také politiků, lidí technických, lékařů, stavitelů, zedníků, zemědělců atd. To nemá a nemůže mít konec, když se nad tím zamyslíš.*“³²¹

Václav Cháb zemřel dne 9. června 1983 v pražské vinohradské nemocnici ve věku 88 let. Příčinou smrti byla povšechná arteriosklerosa.³²²

Oznámení o jeho smrti zveřejnila rodina Chábova v deníku Lidová demokracie: „*Oznamujeme všem přátelům a známým, že 9. června zemřel po dlouhé nemoci, ve věku 88 let, Václav Cháb – novinář, spisovatel a překladatel, účastník I. a II. odboje.*

³²⁰ Svobodné slovo, roč. 31, č. 79, 31. 3. 1975, s. 6.

³²¹ Dopis Václava Chábova svému bratranci Aloisovi, 11. 4. 1976. (Z pozůstalosti pana Františka Chábova).

³²² Fotokopie úmrtního listu Václava Chábova.

*Poslední rozloučení se bude konat v sobotu 18. června v 10.30 hod. ve Velké obřadní síni strašnického krematoria.*³²³

Po Chábově smrti byla jeho složka uložena v Archivu Národního muzea, Na Zátorách 6, Praha 8.

Závěr

Tato rigorózní práce se snažila nalézt odpověď na otázku „Kdo to vlastně byl novinář Václav Cháb?“ Je nesporné, že to byl člověk, který prožil nesmírně zajímavý a bohatě naplněný život. Vyrůstal v bigotním katolickém prostředí jihočeského venkova a po válečných zkušenostech prožitých v první světové válce se od katolické víry odvrátil. Dle mého názoru to byl člověk statečný, který se již v období první světové války nebál otevřeně sdělit svůj názor a vzepřít se vojenskému velení, za což byl potrestán. Později osobní statečnost projevil v průběhu druhé světové války, kdy se snažil pomáhat lidem aktivně činným v domácím odboji, i po komunistickém únorovém převratu v roce 1948, kdy se odmítl stát šéfredaktorem Národního osvobození. Jako žurnalista se vyznačoval stručným a jasným slohem, nepoužíval žádné prázdné metafory a vždy se snažil vyjadřovat přímo. Zejména ve fejetonech se mu dařilo ironickým způsobem reflektovat aktuální problémy. Svoje velké osobní vzory viděl v osobnostech novináře Karla Havlíčka Borovského stejně tak, jako prezidenta Tomáše Garyka Masaryka.

Svým politickým přesvědčením byl socialistou, který ale v nelehkých dobách dokázal odolat tlakům komunistické ideologie a nepodřídil se zcela diktátu KSČ. V raném literárním díle se snažil zdokumentovat, jaké nebezpečí představuje pro společnost fašismus. Z tohoto období vyniká zejména jeho rozsáhlá studie osobnosti slovenského katolického kněze a politika Andreje Hlinky.

Václav Cháb byl člověkem pracovitým, který se hrdě hlásil k legionářské tradici a členem největší legionářské organizace Československé obce legionářské se stal již od jejího založení. Byl zastáncem legionářského sjednocení, snažil se vyburcovat legionáře k aktivitě, k tomu, aby nelpěli na svých válečných zásluhách, ale mysleli na budoucnost, na to, jakým způsobem mohou pomoci nově vzniklé samostatné demokratické

³²³ Lidová demokracie, 15. 6. 1983, s. 5.

Československé republice. V období jara 1968, kdy došlo k pokusům o obnovení vydávání deníku *Národní osvobození*, neměl již Cháb dostatek tvůrčích sil k tomu, aby tuto vizi plně podpořil. Přesto zůstal aktivně činným i v důchodovém věku, kdy vypomáhal jako redaktor ve Státním pedagogickém nakladatelství.

Rozsáhlým sběrem materiálů jsem usiloval o co nejúplnější zmapování Chábovy dlouholeté profesní kariéry a o poznání jeho osobního života. Tato diplomová práce může případně posloužit jako východisko pro hlubší analýzu Chábovy osobnosti.

Summary

This thesis sought to answer the question "Who really was a journalist Václav Cháb?" It is undisputed that he was a man who lived a very interesting and richly fulfilled life. He grew up in a bigoted Catholic environment of the South Bohemian countryside and spent the war experience in World War I turned from the Catholic faith. In my opinion it was a brave man who already in the First World War was not afraid to communicate his views openly and relucted against the military command, for which he was punished. Later showed personal bravery during the Second World War, when he tried to help people actively engaged in the home resistance, even after the communist coup in 1948, when he refused to become editor in chief of *Národní osvobození*. As a journalist, was marked by a clear and concise style, use no empty metaphors and always tried to express directly. Especially in short essays, he managed a wry way to reflect current issues. His great personal patterns was journalist Karel Havlíček Borovský as well as President Masaryk.

His political beliefs was a socialist, but in troubled times can withstand pressures of communist ideology and complied fully with the dictates of the Communist Party. In his early literary work, he tried to document the danger to society fascism. From this period stands out in particular his extensive study of personality Slovak Catholic priest and politician Andrej Hlinka.

Václav Cháb was industrious man, who proudly reported to the tradition and legionnaire's largest member organization of the Czechoslovak Legionaries, has become since its founding. He was a supporter of legionnaires' union, tried to rally the legions of the activity, the fact that their war didn't cling on merit, but think of the future, on how

they can help the newly established independent democratic Czechoslovak Republic. In the spring of 1968, during the attempt to recover the issuance of *Národní osvobození* newspaper, Cháb had not already enough creativity to make this vision fully supported. Nevertheless remained actively employed also while retired when helped out as an editor at the *Státní pedagogické nakladatelství*.

CHÁB, Vladimír. *Časopis pro vědu a techniku*. Praha: Vydavatelství, 1968. 312 s. ISBN 80-206-114-8.

CHÁB, Vladimír. *Časopis pro vědu a techniku*. Praha: Vydavatelství, 1968. 312 s. ISBN 80-206-114-8.

CHÁB, Vladimír. *Časopis pro vědu a techniku*. Praha: Vydavatelství, 1968. 312 s. ISBN 80-206-114-8.

CHÁB, Vladimír. *Časopis pro vědu a techniku*. Praha: Vydavatelství, 1968. 312 s. ISBN 80-206-114-8.

Časopis pro vědu a techniku

CHÁB, Vladimír. *Časopis pro vědu a techniku*. Praha: Vydavatelství, 1968. 312 s. ISBN 80-206-114-8.

CHÁB, Vladimír. *Časopis pro vědu a techniku*. Praha: Vydavatelství, 1968. 312 s. ISBN 80-206-114-8.

CHÁB, Vladimír. *Časopis pro vědu a techniku*. Praha: Vydavatelství, 1968. 312 s. ISBN 80-206-114-8.

CHÁB, Vladimír. *Časopis pro vědu a techniku*. Praha: Vydavatelství, 1968. 312 s. ISBN 80-206-114-8.

CHÁB, Vladimír. *Časopis pro vědu a techniku*. Praha: Vydavatelství, 1968. 312 s. ISBN 80-206-114-8.

Seznam použité literatury

I. Sjezd československých novinářů v Praze – 23. a 24. října 1948. Praha: vydal Svaz československých novinářů v Praze, 1948. 217 s.

BEDNAŘÍK, Petr. *Český tisk v letech 1945-1948.* In: KONČELÍK, Jakub – KÖPPLOVÁ, Barbara – PRÁZOVÁ, Irena – VYKOUKAL, Jiří (eds.): *Rozvoj české společnosti v Evropské unii. III, Média, Teritoriální studia.* Praha: Matfyzpress, 2004. 433 s. ISBN 80-86732-43-6.

BĚLINA, Pavel et.al. *Dějiny zemí koruny české II.* 8. vyd. Praha-Litomyšl: Paseka, 2002. 328 s. ISBN 80-7185-504-9.

BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky: Díl 3, Český a slovenský tisk v letech 1918 – 1944.* Praha: Novinář, 1988. 315 s.

Českoslovenští legionáři – rodáci a občané okresu Pelhřimov. 1 vyd. Pelhřimov: Státní okresní archiv, 2000. 143 s. ISBN 80-238-7316-4.

Deník Václava Chába

DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Noviny a novináři.* 1 vyd. Praha: NPL, 1963. 552 s.

GAJDA, Radola. *Moje paměti.* 3. vyd. Brno: Bonus A, 1996. 332 s. ISBN 80-85914-36-0.

GEBHART, Jan – ŠEDIVÝ, Ivan. *Česká společnost za velkých válek 20. století.* 1 vyd. Praha: Karolinum, 2003. 312 s. ISBN 80-246-0742-5.

CHÁB, Václav. *500. výročí Kompaktát – Kapitola z dějin Čechů a Říma.* Praha: Volná myšlenka, 1936. 29 s.

CHÁB, Václav. *Andrej Hlinka – život a politika.* Praha: Volná myšlenka, 1934. 204 s.

CHÁB, Václav – KUPKA, František. *Bohové, náboženství a kněží*. Praha: Volná myšlenka, 1926. 63 s.

CHÁB, Václav. *Cesta Sovětským svazem*. Praha: Svaz národního osvobození, 1935. 157 s.

CHÁB, Václav. *Jak se dělají noviny*. Praha: Svaz národního osvobození, 1932. 133 s.

CHÁB, Václav. *Jihočeský selský vůdce Radola*. Praha: Svaz národního osvobození, 1931. 49 s.

CHÁB, Václav. *Kdo je Karel Havlíček Borovský*. 1 vyd. Praha: Orbis, 1946. 30 s.

CHÁB, Václav. *Komu by pomohly Kobzínkovy Židenice, kdyby se byly podařily?* Praha: Svaz národního osvobození, 1933. 15 s.

CHÁB, Václav. *Lev Nikolajevič Tolstoj*. Praha: Práce 1948. 101 s.

CHÁB, Václav. *Několik legionářských Co a Jak*. Praha: Svaz národního osvobození, 1932. 75 s.

CHÁB, Václav. *Nepostradatelný rádce občanů bez vyznání*. 2 vyd. Praha: Volná myšlenka, 1926. 191 s.

CHÁB, Václav. *Německý vpád na slovenský východ*. Praha: Svaz národního osvobození, 1938. 124 s.

CHÁB, Václav. *Orgán bojující demokracie*. Praha: Národní osvobození, 1936. 15 s.

CHÁB, Václav. *Revoluce zavazuje!* Praha: Volná myšlenka, 1937. 146 s.

CHÁB, Václav. *Spasí Radola Gajda a jeho fašismus náš lid?* Praha: Svaz národního osvobození, 1932. 15 s.

JIRÁK, Jan. – KÖPPLOVÁ, Barbara. *Fenomén médií ve 20. století. Studie v rámci Sborníku Národního muzea v Praze*, č. 53/2008.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky*. Díl 1. Praha: Libri, 2000. 571 s. ISBN 80-7277-195-7.

KONČELÍK, Jakub – VEČEŘA, Pavel – ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha: Portál 2010. 344 s. ISBN 978-80-7367-698-8.

KOTRLÝ, Josef. *Pražské povstání 1945*. Washington: Rada svobodného Československa, 1965. 149 s.

KROUPA, Vlastislav, et. al. *Český antifašismus a odboj*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1988. 558 s.

KUČERA, Martin. *Významní legionáři v roce 1938* (Příspěvek k výzkumu společenských elit meziválečného Československa), In: *Politické elity v Československu 1918 – 1948*. Praha: Ústav pro soudobě dějiny AV ČR, 1994. 259 s. ISBN 80-85270-35-8.

KUDELA, Josef. *Washingtonská deklarace*. Brno: Družstvo Moravský legionář v Brně, 1925. 15 s.

KUDLÁČ, Antonín. *Příběhy volné myšlenky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. 190 s.

MATYÁŠ, Josef. – MYŠKOVÁ Eva. *Jan Vodička*. Praha: Panorama, 1984. 55 s.

MICHL, Jan. *Legionáři a Československo*. 1 vyd. Praha: Naše vojsko, 2009. 332 s. ISBN 978-80-206-1019-5.

Návrh edičního plánu SPN na rok 1956. 1 vyd. Praha: SPN, 1955. 88 s.

Ottův slovník naučný nové doby. Dílu třetího svazek druhý. Praha-Litomyšl: Paseka, 1998. 1391 s. ISBN 80-7185-057-8.

PERNES, Jiří. *Lev v kleci.* s. 612. In: *Soudobé dějiny 4/2007*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. 956 s.

Rok Národního souručenství. Praha: Propagační komise Národního souručenství, 1940. 62 s.

STEHLÍK, Ladislav. *Země zamyšlená.* druhý díl. 4 vyd. Praha: Československý spisovatel, 1966. 354 s.

SYCHRAVA, Lev. *Legionářský socialismus.* Praha: vydala Československá obec legionářská, 1923. 21 s.

TOMÁŠEK, Dušan. *Nacistická cenzura v Protektorátu Čechy a Morava.* s. 3-6, nepublikováno. Součást čítanky k předmětu Novodobá historie médií. Díl 1 (odborné texty).

VOPRAVIL, Jaroslav, *Slovník pseudonymů v české a slovenské literatuře,* Praha, SPN 1973, 1540 s.

ZMRHAL, Karel. *Dva roky práce Československé obce legionářské.* Praha: vydala Československá obec legionářská, 1925. 68 s.

ZUZANÁK, Martin, et. al. *Čest je víc než život.* Jihlava: Sokolská župa plk. Švece, 2008. 91 s. ISBN 978-80-254-6289-8.

Archivní prameny

Archiv Akademie věd (AAV)
Archiv Národního muzea (ANM)
Archiv Památníku národního písemnictví (APNP)
Archiv Univerzity Karlovy (AUK)
Digitální archiv SOA v Třeboni
Národní archiv (NA)
Státní oblastní archiv (SOA)
Státní okresní archiv Jindřichův Hradec (SOA Jindřichův Hradec)
Státní okresní archiv Pelhřimov (SOA Pelhřimov)
Vojenský historický ústav (VHÚ)

Periodika

Duch novin (1928)
Filmový kurýr (1932)
Hlas revoluce (1948, 1975)
Legionářský směr (1922)
Lidové noviny (1927, 1930, 1948)
Národní osvobození (1924-1939) (1945-1948)
Národní práce (1939)
Naše zprávy (1939-1941)
Přerod (1922)
Rozpravy Aventina (1932)
Svobodné slovo (1975)
Venkov (1939)

Internetové zdroje

<http://www.libri.cz>

<http://www.phil.muni.cz>

<http://www.zasvobodu.cz>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Fotografie Václava Chába s Josefem Davidem

Příloha č. 2: Fotografie Václava Chába

Příloha č. 3: Výpověď z Národního svazu novinářů v roce 1942 (fotokopie)

Příloha č. 4: Diplom o udělení Čs. vojenské medaile za zásluhy II. stupně (fotokopie)

Příloha č. 1: Václav Cháb (vlevo) v rozhovoru s Josefem Davidem, poslancem Národního shromáždění, na nedatované fotografii z pozůstalosti pana Jana Chába

Příloha č. 2: Václav Cháb na nedatované fotografii z pozůstalosti pana Jana Chába

**NÁRODNÍ SVAZ
NOVINÁŘŮ**

ÚSTŘEDÍ PRAHA Mst. I,
~~ROZVOJNÍ ÚSTŘEDÍ SVAZU~~
Ul. Karoliny Světlé 37,
Telefon 362-96

V Praze dne 11. června 1942.

Pan

Václav Cháb

Strážnice,
Ul. k červenému dvoru 9.

Protože jste jako nezaměstnaný člen neodpověděl na dotaz Svazu, zda reflektujete, abychom Vaše služby nabídli p. ministru školství a národní osvěty Emanuelu Moravcovi, a protože jste do dnes nenastoupil nové redaktorské místo, škrtnám Vás z členské matřiky Svazu.

Žádám Vás, abyste obratem vrátil členský průkaz Národního svazu novinářů.

Za

NÁRODNÍ SVAZ NOVINÁŘŮ

Příloha č. 4: Diplom o udělení Čs. vojenské medaile za zásluhy II. stupně v roce 1947
(fotokopie)

PRESIDENT
REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ

UDĚLIL

V UZNÁNÍ VYNIKAJÍCÍCH VOJENSKÝCH ČINŮ MIMO BOJ
JIMIŽ SE ZASLOUŽIL O ČESKOSLOVENSKOU ARMÁDU

not.

~~KPT.~~ V ZÁL. VÁCLAV CHÁB

účastník národního boje za osvobození

ČS. VOJENSKOU MEDAILI ZA ZÁSLUHY
II. STUPNĚ

V Praze dne 30. května 1947

Číslo matricy: 20.110